

Mastergrads oppg. 2010

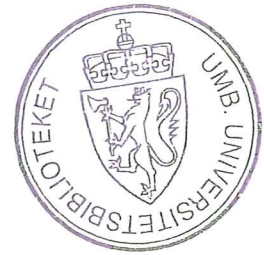
BYLIV

- hva bestemmer vår bybruk?

CITY LIFE

- what determine our use of the city?

JULIE H. WAALER BJØRKHAUG

What

UNIVERSITETET FOR MILJØ- OG BIOVITTENSKAP
INSTITUTT FOR landskapsplanlegging
MASTEROPPGAVE 30 STP. 2010

byliv

- hva bestemmer vår bybruk?

city life

- what determine our use of the city?

sammendrag

De fleste av oss har et forhold til byen, om vi lever i den eller forholder oss til den på mer avstand. Byen skaper en interaksjon mellom dets innhold og deltakere, hvor byen tilbyr og mennesket yter. Etter hvilke faktorer menneske interakterer i by, søker oppgaven svar.

Menneskelig interaksjon kan vurderes i tre nivåer; adferd, aktivitet og omgivelsesestetikk. Adferd kan ses fra det biologiske perspektiv med instinkt, det psykologiske perspektiv med behov, og det sosiologiske med kognisjon. Aktivitet deles i; nødvendig aktivitet, valgfri aktivitet og sosial aktivitet, som er en følgeaktivitet av de to foregående. Aktiviteten har en videre faktor som virker avgjørende på interaksjon, omgivelsesestetikk; det sansene måtte oppfatte som velbehag. Menneskets søken etter velbehag deles videre i praktiske, beskyttende, komfortable og herlige forhold.

Kongsvinger er en av landets småbyer som streber etter overlevelse ettersom byens betydning endrer seg. Observasjon og registreringer i byen, forteller at menneskelig interaksjon avhenger av behov og tilbud. Der hvor tilbudene gir valgmuligheter er kvalitet en avgjørende faktor for valgfrie aktiviteter, og det praktiske for de nødvendige.

Menneskers behov har endret seg, og dermed har byens betydelighet endret seg. De nødvendige aktivitetene er ikke lengre byens hoveddrift, da disse også gjerne tilbys i mer moderne sammenhenger. Fremtidens byplanlegging burde dermed innholde en kombinasjon av aktivitetstilbudene, med fokus på den valgfrie. Den sosiale aktivitet kan anses som en indikasjon på vellykket planlegging, da dette viser menneskelig interaksjon oppstått på grunnlag av de foregående aktivitetenes tilbud og deres omgivelsesestetikk.

nøkkelord

interaksjon
mennesket
aktivitet
omgivelsesestetikk
Kongsvinger
byliv og bybruk
byen i dag og byen i morgen

abstract

Most of us relate somehow with the city, either we live in it or we relate to it on a more distance. The city creates an interaction between its contents and participants, where the city offers and the human grants. Which factors humans interact after in a city, is where this thesis seeks its answers.

Human interaction can be considered in three levels; demeanor, activity and environmental aesthetics. Human demeanor can be seen from biological perspective by instinct, psychological by needs and sociological by cognition. Activity is divided in necessary activity, optional activity and social activity, which is a consequence of the two preceding. Activity has a following factor, which seems deciding on interaction, environmental aesthetics; what the senses may perceive as delight. The human endeavor for delight is further divided in practical, protective, comfortable and glorious circumstances.

The city, Kongsvinger is one of Norways cities striving to survive as the citys meaning changes. Observation and registration done in the city, tells that human interaction depends on needs and offers. Where the offers provide choices, is quality a deciding factor for the optional activities, and the practical factor for the necessary ones.

Human needs has changed, and so saying has the citys meaning changed. The necessary activities are no longer the citys main operation, when this today is also offered in more modern coherence. Future city planning should therefore contain a mix use of the activity offers, with focus on the optional ones. The social activity can be seen as an indication on successful planning; when this shows human interaction arose on the two previous activities offers and their environmental aesthetics.

keywords

interaction
the human
activity
environmental aesthetics
Kongsvinger
city life and city use
the city of today and the city of tomorrow

MASTERGRADSOPPGAVE FORFATTER

Julie H. Waaler Bjørkhaug

forord

I løpet av studie har masteroppgaven hele tiden ligget langt frem i tid, før jeg brått ble innhentet. Under et utvekslingsår i California måtte jeg bestemme meg for tema. Vel vitende om at hverdagen og omstendighetene rundt arbeidet kom til å være foruten sol, strand og late dager, var det viktigste for meg å velge noe som ville være motiverende vinteren over og frem mot vår. Samtidig har målet hele tiden vært å lære, derfor valgte jeg også et tema jeg ikke kunne noe særlig om fra før. Det viste seg å skrive en oppgave ikke var på langt nær så vanskelig som å faktisk utforme en oppgave. Det å strukturere en oppgave og danne seg en problemstilling, har for meg vært den største utfordringen.

Så hvorfor byliv? Foruten de største byene i Norge, som Oslo, Bergen og Trondheim, finnes det mange småbyer. Noen klarer seg bra og har god tilflytting og byvekst, men noen klarer seg heller dårlig og sliter for å overleve som en riktig by. Det er på disse stedene bylivet merker den største faren for å miste sin betydning som et offentlig sted for allmennheten, med interaksjon og sosial omgang. Her blir byen raskt et sted for kun konsum og billig tomt, som ellers forteller en historie om hvordan det en gang var. Byen og bylivet har også en betydning i mindre skala, og det er kanskje her en best kan se modernitetens effekt på hva som bestemmer vår bybruk.

Jeg har selv vokst opp på det indre Østlandet med rånerne og kebabsjappene vi alle vil vekk fra og sjelden lengter hjem til, i så fall er ikke det med yrende stolthet om at dette er det beste sted på jord... Kongsvinger er for meg et slikt sted, et sted hvor byen begynner å miste sin betydning i skyggen av dagens behov og nyvinninger. Derfor spør jeg hvorfor, hva skal til, foruten tilhørighet, at vi etter hvert lengter hjem og er like patriotiske som pariserne eller bergenserne, at bylivet tilfredsstiller for bybruk?

Oppgavens litteratur og teorier refererer mye til den danske arkitekten Jan Gehl, da hans arbeid anses som relevant for oppgaven, ved at den setter fokus på både det psykologiske, sosiologiske så vel som det estetiske i planleggingen.

Til slutt, som seg hør og bør, vil jeg takke veilederen min Ola Bettum for at han har satt av tid til å dele noe av all sin kunnskap med meg. Videre vil jeg takke min lillebror Christian A. Waaler for å ha latt seg slave av meg på Kongsvinger, Bent Engen for engasjement og gode råd, og Ragnhild T. Aas for interesse og rettlesing. Det rettes også en takk til Kongsvinger kommune ved Hilde Nygaard og Stig Fonås, som jeg håper vil synes oppgaven er av interesse.

Julie H. Waaler Bjørkhaug
FORFATTER

innledning

- byliv, hva bestemmer vår bybruk?

- en oppgave som tar for seg drøfting av mennesket som deltakeren i en by som stadig står ovenfor utfordringer for å overleve og være et sted som innfrir menneskers behov og ønsker. Oppgaven kan betraktes i tre deler, hvorav første del tar for seg en redegjørelse av mennesket som deltakeren i en by og de faktorer som bestemmer menneskets interaksjon i det offentlige rom. Andre del presenterer registreringsarbeidet gjort i byen Kongsvinger, og tredje del tar for seg en analytisk drøftning av observasjonene. Oppgavens overordnede siktemål er å studere mennesket i en by for å forstå hva som bestemmer deltakernes bruk i det offentlige aktivitetsrommet byen.

innhold

6 . introduksjon
oppgaven og problemstilling

9 . TEORETISK BAKGRUNNSSTUDIE

10 . begrepsforståelse
by og interaksjon

12 . mennesket
instinkt, behov, kognisjon eller to systemer?

17 . aktivitet
de nødvendige, valgfrie og sosiale aktiviteter

20 . omgivelsesestetikk
den estetiske opplevelsen av omgivelsene

26 . på vei til Kongsvinger
forståelse av teorier

31 . REGISTRERING OG OBSERVASJON

32 . metodikk
kvalitativ metode, kvalitetskriterier, space- og place syntax

39 .Vinger
en "åsteds"befaring

45 . aktiviteter
funksjon og program

56 . omgivelser
praktiske, beskyttende, komfortable og/eller herlige forhold?

68 . deltakere
befolkningen og deres bybruk

85 . ANALYTISK DRØFTNING

86 . oppsummering
hva forteller Kongsvinger?

102 . bybruk og byliv
byen i går, byen i dag og byen i morgen

107 . avslutning
konklusjon

109 . Vingers visjon
et lite innblikk i Kongsvingers videre vei

115 . appendiks
referanser

introduksjon

- oppgave og problemstilling

Landskapsarkitektur dreier seg om planlegging av gode utearealer. For å kunne planlegge gode utearealer for en deltakers bruk og tilfredsstillelse, kreves god kunnskap og innsikt fra flere innfallsvinkler. I midten av spørsmålet om det er deltakeren som skaper uterommet, eller om uterommet skaper deltakelse, finner landskapsarkitektur sted. En vellykket dialogen mellom de to er der landskapsarkitekten lykkes. Studie rundt landskapsarkitektur har for meg blitt en mer entydig dialog, rettet mye mot sted og rom, og mindre rundt deltakeren *i* rommet og stedet. Dette ligger til grunn for min motivasjon til å skrive denne oppgaven, en oppgave som setter fokus på temaet menneskets kriterier til de fysiske omgivelsene som grunnlag for opphold. Oppgaven tar altså ikke for seg stedet eller rommet, jeg beveger meg heller ikke fullendt inn i biologien eller samfunnspsykologien, men forholdet dem i mellom. Arbeidet med å skape rom for funksjon som tilfredsstiller menneskets behov og velbehag, krever kunnskap og innsikt i mennesket og de faktorer som avgjør dets valg og bruk av sted. Oppgaven vil rette oppmerksomheten mot kunnskapen og observasjonen i forsøk på å lære og forstå nettopp dette.

For å begrense oppgavens omfang velges *by* som type sted for studie. Mer enn halvparten av verdens befolkning er bosatt i byer, også i Norge viser statistikken samme tendenser, men her snakkes det mer om småbyer eller tettsteder. Statistisk sentralbyrå bruker begrepet tettsted som et dynamisk bymiljø, ettersom det skjer en byvekst med ny bebyggelse, og karakteriserer begrepet etter en urbaniseringsgrad på en skala. Videre defineres begrepet som en hussamling med minst 200 innbyggere, hvor husavstanden normalt ikke overstiger 50 meter (Statistisk sentralbyrå 2004). Etter andre verdenskrig bodde bare 50 prosent av landets innbyggere i tettbygde strøk, i dag bor nærmere åtte av ti personer i tettsteder. I alt utgjør dette 79 prosent av landets befolkning bosatt i til sammen 919 tettsteder per 2009. Statistikken viser at tettstedene hvor innbyggerne er mellom 200-499 og 2000-19 999 bosatte, er der hvor innbyggertallet viser nedgang. Etter Oslo, er Akershus det fylket med høyest antall bosatte i tettbygde strøk, med

Figur: Bosatte og areal i tettsteder, etter størrelsesgruppe (Statistisk sentralbyrå 2009a).

	2009				Endring fra 2008 til 2009			
	Bosatte	Areal, km ²	Innbyggere per km ²	Antall tettsteder	Bosatte	Areal, km ²	Innbyggere per km ²	Antall tettsteder
I alt	3 780 068	2 339,83	1 615	919	57 282	6,10	20	-3
200-499 bosatte	114 305	165,62	690	334	-3 421	-4,50	-2	-10
500-999 bosatte	153 653	189,68	810	221	833	-0,70	7	3
1 000-1 999 bosatte	209 059	210,39	994	148	2 198	1,30	5	2
2000-19 999 bosatte	1 055 914	791,44	1 334	196	-3 935	-5,18	4	1
20 000-99 999 bosatte ¹	691 396	396,35	1 744	15	29 521	13,19	17	1
100 000 eller flere bosatte	1 555 741	586,35	2 653	5	32 086	1,99	46	0

88,1 prosent, mens Hedemark har det laveste med 53,6 prosent (Statistisk Sentralbyrå 2009a). Blant disse to siste redegjorte kategoriene finner en byen Kongsvinger.

For å tilegnes mer kunnskap om menneskets bestemmende faktorer for bybruk, har jeg valgt ut Kongsvinger og byens deltakere som studiested. Kongsvinger kan sammenlignes noe med Drammen, elvebyen som med utgangspunkt i en strategi og handlingsplan for et langsiktig og systematisk omdømmearbeid, har fått flere til å flytte inn enn ut. Kongsvinger er blant en av landets mange småbyer som i dag sliter med befolkningsvekst, og som streber etter dette for at byen skal overleve.

Nærmere bekjentskap til Kongsvinger vil bli presentert i oppgavens andre del. Her vil byen med dets deltakere representere informasjon, observasjon og registrering, som grunnlag for en drøfting for å forstå hva som bestemmer bruken, betydeligheten og fremtiden av en by, som eksisterer i et samfunn som stadig endres og står ovenfor nye tilpassninger innefor en rekke rammer.

De rammene jeg ønsker å sette fokus på i denne oppgaven er ikke økonomien, politikken og dets styresett, heller ikke utfordringen med bærekraftig og grønn planlegging, men rammene rundt mennesket som deltakeren i et samfunn som tilfredsstillende våre behov. Det må allikevel bemerkes at disse gjerne kan gå hånd i hånd. Oppgavens problemstilling utformes da ved:

- hvilke faktorer bestemmer menneskelig interaksjon i by?

TEORETISK BAKGRUNNSSTUDIE

- begrepsforståelse, mennesket, aktivitet og omgivelsesestetikk

begrepsforståelse

- by og interaksjon

Før vi beveger oss inn i teorien på vei ut til observasjon og registrering, på søken etter svar på problemstillingen, la meg redegjøre for hva jeg mener med begrepene by og interaksjon.

I 2010 fikk Moelv, ved Mjøsas østre bredde der E6 krysser med Mjøsbroa, bystatus. ”De har iallefall et humoristisk syn knyttet til bybegrepet: *Var det kø inn til byen i dag!*” (Asmund Hanslien 2009).

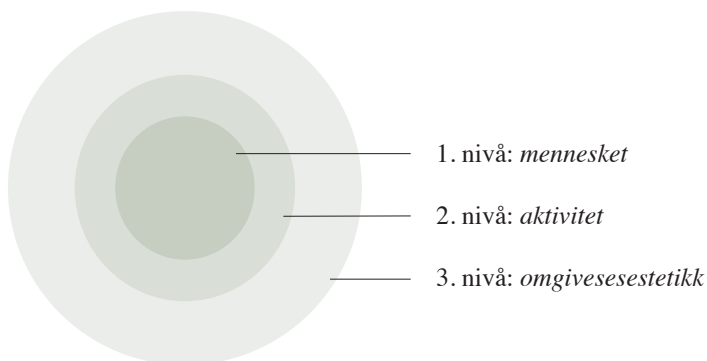
By kommer av norrønt *byr*, som er en ”*opprinnelig betegnelse for en klynge bebodde hus*” (Kunnskapsforlaget 2005, 3:95). Senere har by blitt en betegnelse på kjøpsted og knyttet til handel. Det at det norske språket refererte til bebyggelsen er trolig årsaken til det vi i dag kaller by, mens det svenske språket benytter betegnelsen stad for sine kjøpsteder, og by for jordbrukssamfunnets landsby. For å kunne definere begrepet by går ofte tre kriterier igjen; folketallet må være over en viss størrelse, konsentrert bosetting og næringsliv og aktiviteten skal være bymessig. Begrepet *bystatus* har i dag ingen stor betydning foruten det historiske og identiteten. Allikevel finnes det en bestemmelse i kommuneloven § 3.5 (1997) som sier at kommuner med over 5000 innbyggere kan ta i bruk benevnelsen by dersom kommunen har bymessig tettsted med handel –og servicefunksjoner og konsentrert bebyggelse.

Uavhengig av definisjoner på begrepet som klassifiserer storby, by, tettsted og spredtbygd strøk mot hverandre, velger jeg å benytte meg av begrepet by da det i oppgavens oppfatning, defineres som de rammene for den hverdagen vi i dag lever og deltar i, eller knytter oss nærmest til. Oppgaven forholder seg til begrepet by som stedet og det samfunnet som dekker de behov som hverdagen i dag krever. Byen er en del av den hverdagslige driven av ressurser på eller omkring stedet. Forbindelsene binder disse ressursene sammen, og skaper en hverdag for deltakerne innenfor denne grensen. Tilbake yter deltakerne i samfunnet en gjennomførbarhet. Det totale er da en fremvekst jeg velger å kalle *interaksjon*.

Interaksjon; av engelsk *interaction*, betyr samspill hvor to eller flere objekter har en effekt på hverandre. I denne oppgaven er det ikke bare snakk om det menneskelig samspill dem i mellom, men det totale samspillet som skaper byen, også byens omgiversers samspill med mennesket. Samspillet blir et komplekst system og mønster som skaper en fremvekst av en mangfoldighet av flere interaksjoner. Problemstillingen kan dermed forstås slik: hva bestemmer samspillet i bymiljøet?

Problemstillingen tar for seg et bredt tema med mange innfallsvinkler, noe jeg mener også er en planlegger og landskapsarkitekts utfordring. Interaksjon blir gjennomgående i denne oppgaven, og søkes besvart gjennom en analyse av menneskers interaksjon i og med byen Kongsvinger.

Videre i oppgaven har jeg delt interaksjon i tre nivåer eller faktorer for menneskelig samspill i og med byen. Det første nivået tar for seg en innsikt i menneske, de indre faktorer, drifter og de egenskaper det har for interaksjon. Aktivitet omtales som en videre faktor for interaksjon, type aktivitet kategorisert etter bruksmåte og formål. Det tredje nivået tar for seg omgivelsene, omgivelsene som aktiviteten stiller ulike krav til. Oppgaven vil i hovedsak vektlegge de to sistnevnte nivåene, da det er disse landskapsarkitekturen forholder seg nærmest til. Men la oss først få et lite innblikk i hva de indre faktorene dreier seg om, mennesket og dets indre drift for interaksjon.

Figur: Oppgavens inndeling for menneskelig interaksjon.

mennesket

- instinkt, behov, kognisjon og/eller to systemer?

Etologi; studere årsakssammenhenger bak adferd.

Menneskelig interaksjon kan forstås gjennom adferd fra både biologisk, sosiologisk og psykologisk ståsted, og styres av natur, arv og miljø. Konseptet mennesket er komplekst og skiller seg fra andre dyrearter med dets gode kommunikasjon mellom den oppreiste kropp og høyt utviklede hjerne. Dette er trolig grunnlaget for vår dominante eksistens som kulturskapende individer. Allikevel kan en ikke skille mennesket og dyr under ett, Darwins utviklingslære om naturlige utvalg, gir dette et litt mer nyansert bilde.

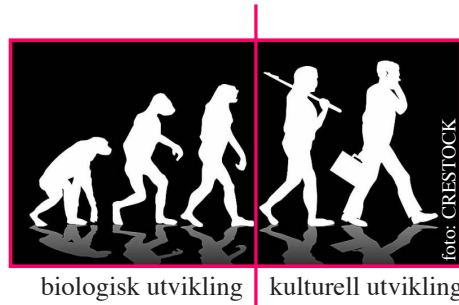

Foto: Utviklingslære
(Crestock, Aftenposten 2008).

Evolusjonslære - instiktive valg?

Darwins evolusjonsteori forklarte at hvert individ produserer i gjennomsnitt flere avkom en nødvendig for å overta ets eksistens ved død. Hvert av de produserte avkom fødes med ulike egenskaper gjennom arv, og de med de sterkeste egenskapene blir de overlevende, referert til “overlevelse av de best tilpassede” (Darwin 1985). Teorien tar også forbehold om at der det foregår en miljøforandring vil individer med andre egenskaper overleve og gi levedyktige avkom. Menneskets kulturskapende evne har gjort verden mer kompleks, og teorien gis i dag flere og flere avvik, samtidig som menneskets egenskap *den frie vilje*, er et verktøy for valgmuligheter.

Det ulærte adferdsmønstre instinkt, som den Franske filosofen Descartes refererte til som fornuften hos mennesket, overstyrer de bevisste handlinger, om de er i strid med instinktet, og er kjernen til evolusjonen. Individer med tilpassningsdyktige egenskaper hadde større mulighet for å overleve og reproducere sitt genmateriale til neste ge-

nerasjon. I dag er det vanskelig å se det rene instinktive adferdsmønstre hos mennesket uten å se summen av alle faktorer som historie, læring og erfaring. Allikevel kan man i dag se instinktive tendenser, ved for eksempel menneskets forhold til omgivelser, hvor trivsel er foretrukket i trygge omgivelser fremfor truende.

Motivasjonsteori – menneskets behov

Psykologien refererer ofte adferd til motivasjon, det psykologiske som bestemmer adferden. Freud mente mennesket hadde to motivasjonsfaktorer, livsdrift og dødsdrift, hvor mennesket blir drevet mot det gode for å oppnå velbehag, og vendes mot det vonde for å unngå ubehag. Personlighetspsykologen Maslows teori tar for seg et samspill mellom flere grunnleggende behov. Maslow er kjent for sin behovspyramide, en anerkjent teori innenfor psykologien. Han så på en persons utvikling som en balansegang mellom de primitive behov og selvutvikling.

Figur: Maslows behovspyramide.

Pyramiden anses som en motivasjonsteori, der menneskets motiver er ordnet i nivåer. I bunn ligger de fysiske behov, videre bygges et trygghetsbehov, sosiale behov og behov for vekst og selvrealisering. For å kunne oppnå neste nivå, går teorien ut ifra at foregående nivå var tilfredsstillt. De fysiske behov anses som de primære for eksistens,

som luft, vann, føde og søvn. Da disse behovene er tilfredstilt kan en motiveres for det neste behov, trygghet, sikkerhet og skjerming fra ubehag, som frykt og ytre omgivelser. Neste nivå dreier seg om fellesskap, en tilhørighet og akseptanse blant familie og venner, samt samfunnsborgerne. Neste behov tar for seg selvfølelsen, selvtillit, selvrespekt, anerkjennelse og verdighet. På det øverste nivået er behovet for visjoner og mål, det å realisere ønsker og søke utfordringer. Maslow delte pyramiden i to, hvor de tre første nivåene er mangelbehov som oppstår når mennesket mangler noe. Disse mangler eller behov kan fylles i motsetning til de to øverste nivåene som anses som vekstbehov. Vekstbehovene blir stående i bakgrunn frem til mangelbehovene er dekket (Maslow 1943).

Kognisjon – tenking for tilegning av kunnskap

På motsatt side av de biologiske og psykologiske bestemmelser, instinkt og behov, finner sosiologien ståsted for menneskelig adferd. Kognisjon handler om tenking for å tilegne seg kunnskap, og satt i sosial sammenheng dreier dette seg om hvordan de sosiale omgivelsene oppfattes gjennom vår tenking. Sosial kognisjon er en viktig faktor innenfor sosiologien og en motsetning av biologien og psykologien, hvor affekt, instinkt, viljen, behovet og motivasjon står sentralt. Det som ikke måtte være medfødt eller nedarvet, må tilegnes gjennom kunnskap, det å erfare og erkjenne bevisst. Kognisjon dreier seg om den bevisste aktiviteten vi foretar oss for å oppnå kunnskap om et miljø. De erfaringer som gjøres lagres i hukommelsen for å kunne gjenkjenne lignende situasjon senere.

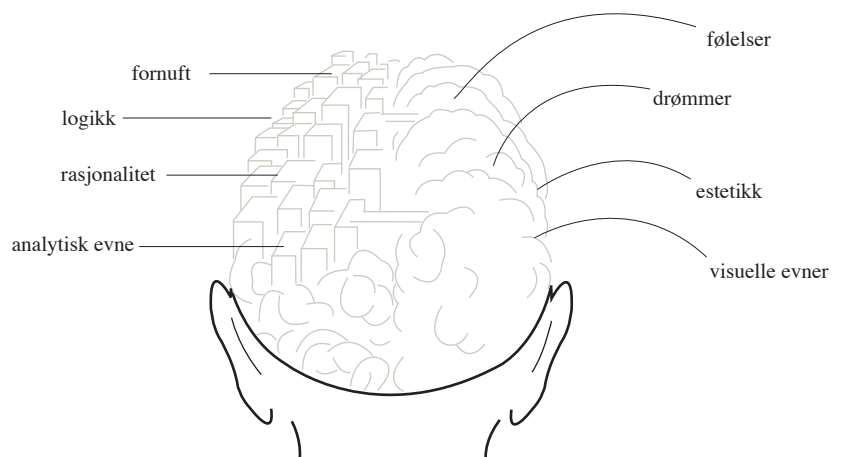
To systemer - følelser eller bevisst tenking?

Hjernestrukturere danner grunnlaget hvor omgivelsene fortolkes og handlingene fremproduseres, og for å ikke dukke ned i arv og miljø debatten, viser forskning at deler av hjernestrukturen styres av arv, og deler av miljø. Om våre handlingsvalg styres av instinkt, motivasjon og/eller kognisjon, skjer menneskelige adferd fra erfaringer, om de

er nedarvede eller våre egne. Menneskelig adferd er den lærdom vi tilegnes gjennom sansing og handling. Spørsmålet jeg da sitter igjen med, er om adferd styres av magesfølelsen eller ved bevisst tenking?

I følge den amerikanske psykologen Zajonc (1980), kreves ingen preferanser noen konklusjoner, følelser og tenking anses som to motpoler. Inntrykk og følelser virker sterkere på mennesket enn kunnskapen og erfaringen, slik er det lettere å endre kognisjon enn følelsene, da følelsene setter dypere spor. Vi kan for eksempel lettere huske følelser vi måtte oppleve, enn stedet selv. Zajonc viser til eksperimenter hvor det viser seg at mennesket foretrekker det som de flere ganger er eksponert for, selv om hukommelsen ikke forteller om tidligere eksponering. I et forsøk hvor mennesker hørte tilfeldige toner mens de leste en bok, ble det foretrukket tonesekvenser som hadde blitt repetert før, selv om de ikke kunne gjenkjenne tonesekvensen. Det foretrukne er altså uspesifikt, en interaksjon mellom betraktelsen og den interne tilstand hos hvert enkelt individ.

Jeg støtter meg til Zajoncs teori, men tenker også det individuelle spiller en rolle, det personlighetsskapende og den frie vilje. Hver og en er et individ, gitt arv og miljø, med en høyre og venstre hjernehalvdel. Den høyre hjernehalvdel fungerer som følelsessenteret mens den venstre halvdel setter det hele ”i system”. Den venstre delen vil i praksis styre fornuften, rasjonaliteten og saklighetene, mens den høyre styrer drømmene, opplevelsen og de estetiske sansene i øyeblikket. Hvor mye vekt vi legger på hvilken del av de to hjerneaktivitetene er individuelt og personlighetsskapende, men det miljø og tid mennesket lever i har en avgjørende effekt på hvordan hjerneaktiviteten oppfatter og fortolker. For eksempel viser etterkrigs-Norge tydelige preg fra venstre hjernehalvdels formålsrasjonale og fornuftige tankegang.

Figur: Høyre og venstre hjernehalvdel.

Denne etologiske studie gir et innblikk i en drøftning om de indre faktorer og drifter som ligger til grunn for menneskelig interaksjon. Det finnes en rekke teorier og antagelser rundt tematikken, men for å ikke bli dvelende ved den dype kjerne rundt menneskets eksistens og driven, beveger jeg meg videre.

Innenfor landskapsarkitekturens tekstbøker finner en flere teorier om faktorer som styrer interaksjon. Den danske arkitekten Jan Gehl og hans teori om inndeling av uteaktivitet bringer meg videre til et nytt nivå for menneskelig interaksjon, handlekraften *aktivitet*.

aktivitet

- de nødvendige, valgfrie og sosiale aktiviteter

Aktivitet; virksomhet, foretaksomhet, virkestrang, handlekraft.

Gehl (2003) deler uteaktivitetene i det offentlige rom i tre kategorier, *nødvendige aktiviteter, valgfrie aktiviteter og sosiale aktiviteter*, hvor hver stiller ulike krav til de fysiske omgivelsene.

De *nødvendige aktivitetene* er de aktivitetene vi foretar oss daglig, de såkalte hverdagsaktivitetene, for at livet skal gå sin gang. Her regnes aktiviteten som det en foretar seg for å komme seg til jobb eller skole, gjøre innkjøp og ærend. Det at aktiviteten er nødvendig betyr at de ytre fysiske forhold ikke har like stor betydning. De nødvendige aktivitetene må foretas uavhengig av omgivelsenes fysiske forhold. Allikevel gir dagens samfunn valgmuligheter til også det nødvendige, og til de ulike behov og ønsker hver enkelt måtte foretrekke.

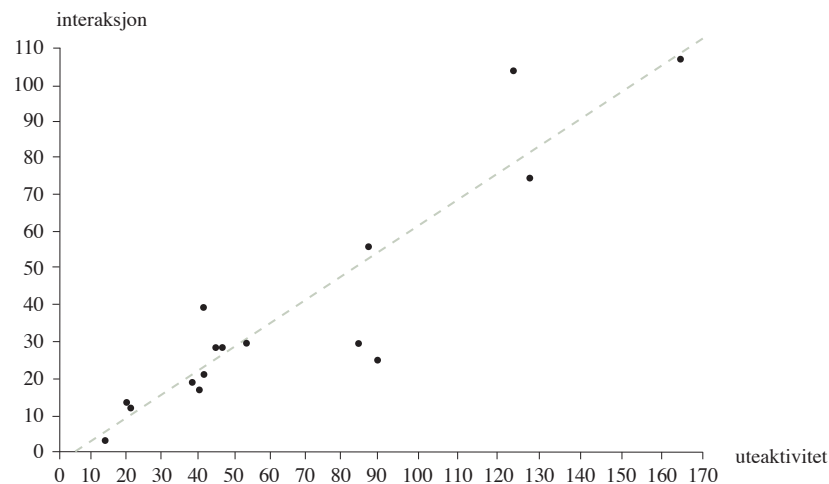
På den andre siden av de nødvendige er de *valgfrie aktivitetene*, det en kan foreta seg om omgivelsene legger til rette for det. Slike aktiviteter er å gå en tur, sitte i solveggen eller nyte parken. Det at slike aktiviteter er valgfrie gjør at det stilles mer krav til omgivelsene for at de skal tilby aktivitet.

Sosiale aktiviteter kan anses som en følgeaktivitet av de to foregående, og forutsetter andre mennesker og en interaksjon. Som eksempel kan en anse sosial aktivitet som en samtale mens en venter på bussen, barna som leker sammen og andre fellesaktiviteter. En annen type aktivitet som også inngår under denne gruppen, er den passive interaksjonen, det å sanselig oppleve menneskene rundt deg. De sosiale aktivitetene oppstår på grunnlag av de to andre type aktivitetene, som er utgangspunkt for aktivitet i det offentlige rom. Det betyr at den kvalitet de øvrige aktivitetene måtte tilby, kan virke styrkende for flere mennesker og dermed styrke for menneskelig interaksjon og sosial aktivitet. Den sosiale kontakten kan regnes som noe tilfeldig og overfladisk, spesielt den passive formen i bylivet. Kontakten, tilstedeværelsen og møte kan regnes som et utgangspunkt for en møteplass for en utvidet sosial aktivitet. Da kvaliteten av de fysiske omgivelsene ikke nødvendigvis har så stor betydning for den tilfeldige sosiale akti-

vitets innhold og intensitet, kan en som planlegger forsterke muligheten for tilstedeværelse, møteplasser og passiv aktivitet ved tilrettelegging. De sosiale aktivitetene er en viktig del av bylivet, da mye av den menneskelige interaksjonen skjer nettopp slik og der, et tilfeldig møte som kan lede til mer aktivitet, flere mennesker, begivenheter, inspirasjon og stimulanse i offentlige rom med kvalitet.

Det er ikke slik at de ulike kategoriserte aktivitetene, nødvendig, valgfri og sosial foregår hver for seg. En blanding av de tre er det som skaper et attraktivt og aktivt byliv. Det er ikke bare en gåtur gjennom parken, eller de nødvendige ærender som alene skaper aktivitet, men med et møte av en bekjent og en hilsen, etterfulgt av et lengre sosialt møte som hva kreativiteten til en planlegger måtte invitere til. Bylivet er det mangfoldet som omspeiles i det offentlige rom.

Diagrammet under viser sammenhengen mellom nettopp dette, forholdet mellom omfanget av uteaktiviteter og menneskelig interaksjoner, fra et gatestudie i Melbourne i 1976 (Gehl m.fl. 1977).

Figur: Sammenheng mellom omfang av uteaktiviteter og menneskelig interaksjoner (Gehl m.fl. 1977).

Dette viser at jo mer en oppholder seg ute i det offentlige rom ved flere typer aktiviteter, desto flere folk møtes og interakterer med hverandre.

Aktivitet krever videre kvalitet av omgivelsene for bruk. Gehl (2003) har utarbeidet en modell som viser sammenhengen mellom nettopp dette, type aktivitet og dets krav til omgivelsene.

	dårlig kvalitet	god kvalitet
nødvendige aktiviteter	●	●
valgfrie aktiviteter	●	●
sosiale aktiviteter	●	●

Figur: Sammenheng mellom aktivitet og krav til omgivelsene (Gehl, J. 2003).

Aktivitet er de områdene vi i hverdagen må bevege oss innenfor, mellom og med. Hvordan aktivitetene kan tilfredsstille våre behov styres av et videre nivå, vår søken etter omgivelsesestetikk. Omgivelsesestetikk er der hvor sansene daglig utspeiles, i byene hvor funksjon møter estetikk, der hvor det behovsbetingede møter det sansene måtte velbehage.

Dette bringer videre til mitt tredje nivå for menneskelig interaksjon, de omkringliggende *omgivelsene*, og et begrep kalt omgivelsesestetikk.

omgivelsesestetikk

- den estetiske opplevelsen av omgivelsene

Estetikk; den kunnskap som kommer gjennom sansene.

Estetikk er et tverrfaglig ord som ofte forbindes med kunst og design, med en subjektiv oppfattelse om hva som er fint eller pent. Men hva avgjør vår oppfatning, hva forstår vi som estetisk? La oss allerede avklare spørsmålet som brer seg over en rekke fagområder og emner, hva er estetikk?

Mennesket opplever verden gjennom sansene, å se, høre, lukte, smake og føle. Videre vil jeg med estetikk forstå det sansene måtte oppfatte som velbehag. Estetikk omhandler mer enn et kunstobjekt, men en sammensetning av flere. Estetikk omfatter hele omverden vi eksisterer i og daglig og sanselig lever blant, der mennesket opplever sin dagligdagse eksistens, sitt daglige miljø for arbeid, handel, lek, rekreasjon og livets gang. Den estetiske opplevelsen av disse omgivelsene er det som kalles *omgivelsesestetikk*. Omgivelsesestetikk er ikke bare det menneskeskapte, men også det naturskapte. Begrepet fokuserer på filosofien om at verden består av menneskekonstruert, menneskepåvirket, så vel som naturlige omgivelser.

Begrepet omgivelsesestetikk oppsto på den andre halvdel av det tjuende århundre, som et utskudd fra den tidligere landskapsestetikken. 1800-tallets landskapsestetikk, med forestillinger om det sublimе og pittoreske og estetisk opplevelse av det skjønne landskap. Landskapsestetikken har allikevel forskjeller fra dagens omgivelsesestetikk. Det nye estetikkbegrepet hadde både teoretiske og praktiske faktorer. Det tidligere fokus på den filosofiske kunstestetikk og landskapsestetikken ble nå et mer offentlige bry for den estetiske kvaliteten av omgivelsene. Dette satte det sublimе og vakre sammen med det filosofiske spørsmålet om omgivelsesestetikk. Her menes ikke bare publikums bry for miljøtilstanden og bevaring av natur, men den estetiske tilstand av menneskets hverdagslige miljø (Carlson 2002).

Omgivelsesestetikk omfatter hensyn til den estetiske tilstand i de dagligdagse omgivelsene. Den inneholder flere typer empirisk arbeid utført etter den menneskelige estetiske opplevelse av omgivelsene. Ut

ifra omgivelsetestetikken har yrkene som landskapsarkitektur, design og planlegging vokst frem, med å analysere og vurdere estetisk erfaring i forhold til design og funksjon. Andre retninger som ressurs og rekreasjonsforskning, med fokus på de estetiske preferanser for ulike individer i ulike omgivelser, samt disipliner som sosiobiologi og utvikling- og miljøpsykologi, kan relateres til begrepet. Omgivelsetestetikken tar for seg omgivelser fra uberørte naturområder til de tradisjonelle kunstverk. Denne skalaen går fra vidde, det landlige, til bylandskap, nabolag, kjøpesentre og videre. Fjellkjeder, landsbyer, markeds plasser, bakgårder, kontorer, oppholdsrom, gjenstander, det ordinære landskap, severdigheter, både store og små, lite og stort, og hverdagsmiljøet lar seg berøre, og er et objekt av omgivelsetestetikken (ibid).

Det er tydelig at omgivelsetestetikk ikke har samme rammer som et enkelt kunstverk i seg selv, men berører alle sanser og dems oppfatelse. Da det er snakk om de daglige miljøer, kan en ikke skilles fra de ved avstand eller posisjon. Estetisk oppfatning av verden er tilsynelatende en annen enn den estetiske oppfatning av et enkelt kunstverk, da en som tilskuer av de estetiske omgivelsene er en deltaker i bevegelse, ubegrenset av tid og plass, innenfor og mellom en estetisk opplevelse.

På søken etter velbehag

Med omgivelsesestetikk forstår jeg dermed det sansene måtte oppfatte som velbehag i de dagligdagse omgivelser. Byen er for mange der vi daglig utøver aktivitet. Omgivelsesestetikk er dermed den videre faktor for menneskelig interaksjon, og de kriterier som måtte tilfredsstillende for velbehag for å skape samspill og bymiljø. På søken etter velbehag deler jeg i fire videre faktorer; *praktiske, beskyttende, komfortable* så vel som *herlige* omgivelser. Hvilken rekkefølge det prioriteres etter er en variabel som bygger på de øvre nivåene, etologi og aktivitet. Søken etter velbehag er styrt av instinkt, behov og/eller bevisste valg etter type aktivitetsformål. Første kriteriet jeg ønsker å redegjøre for på søken etter velbehag, er det praktiske.

Praktisk

Praktisk; formålstjenlig, effektiv, nevenyttig.

Det enkle er ofte det beste, det er praktisk. Lette, enkle og lite tidskrevende løsninger kan være latskapens svar på velbehag.

Logo: Rema 1000

Formål, av betydning hensikt, plan og mål, er den drift som styrer livet, om det er de små dagligdagse formål, eller de store formål i livet. Dessverre er det stadige fristelser som driver oss til å ta den enkleste løsningen til vårt formål. Det å ta innersvingen gir muligens profitt i det korte, men den avkastning det gir i et større perspektiv kan ofte gi et annet resultat. Eksempelvis gir en Fjordland middag gjerne en annen næring, lærdom og fornøyelse enn en selvlagt middag, slik som et grundig arbeid med gode ressurser gjerne gir kvalitet fremfor kvantitet. Det enkle er kanskje ikke det beste i et større perspektiv. Kanskje varene og opplevelsene gir en større profitt ved en handel på et lokalt

mindre marked? Men som sagt, alt er relativt. Noen ganger kan det være tid spart, formålstjenelig noe annet.

Den absolutte verdi, tid, er det sentrale begrepet som stadig er oppe i debatt hos samfunnsforskerne, det stadige tidspress, tidsnød, stress, mas og jag mange føler styrer deres hverdag. Men så kan det jo diskuteres om det er tid vi har for lite av, eller om det bare er et symptom på at vi har for mye vi ønsker å gjøre i det gitte tidsrom? Tiden avgjør hvor vi skal være hvor, hvor ofte og hvor lenge. Det er regler og normer for tid som styrer arbeid -og skoledager så vel som ferier. Dagligvarekjeden Rema 1000s drift bygger nettopp på et slikt prinsipp. *“REMA 1000 har en kultur og en filosofi som går ut på at det enkle ofte er det beste. Vi har hele tiden fokus på å drive så enkelt som mulig i alle deler av virksomheten, og unngå løsninger som krever unødvendig tid og ressurser”* (Rema 1000). Slik har også menneskets dagligdagse kultur og filosofi utartet seg. Ting skal være praktisk, av betydning rask handling rett på formål.

Et annet viktig formålstjenelig begrep en kan medregne under det praktiske, er billig, eller det rimeligste alternativ. Stadig konkurranse på markedet presser prisene ned, og det drives konstant jag etter å konsumere det rimeligste. Det å handle noe nytt på en av lavpriskjedene, kan være mer formålstjenelig enn å reparere noe gammelt. Eksempelvis er det både enklere, raskere og billigere å kjøpe et nytt plagg på H&M enn å oppsøke skredderen.

Dagligvarekjeden Kiwis slagord ”kjøp kjapt, trygt og billig” oppsummerer den praktiske faktoren godt, og bringer videre til neste faktor, beskyttelse.

Gehl m.fl (2006) deler byrommets kvalitetskriterier i beskyttende, komfortable og herlige. Videre vil jeg bruke disse som kriterier på søken etter velbehag i de daglige omgivelser i byen.

Beskyttelse

Trygghet, hvor en føler beskyttelse fra omgivelsene, er en faktor som virker medbestemmende for menneskelig interaksjon. Beskyttelse fra ulykker, utrygghet og ubehag gir et positiv utfall på søken etter velbehag. Trafikk, kriminalitet og sanselig ubehag er faktorer som anses som nødvendig å være beskyttet mot.

Trafikksikkerhet gir de myke trafikantene mulighet til å bevege seg trygt og ikke føle ubehag. Der hvor funksjoner er blandet, bolig, arbeidsplasser og handel, gis det et levende byrom hvor det befinner seg større folkemasser, som gir en trygghetsfølelse fra den mest truende kriminaliteten. Funksjoner som overlapper dag og natt, og god belysning, er også viktige grep for en trygghetsfølelse.

Klima er også noe sansene krever beskyttelse mot. Nordens store klimaforskjeller i løpet av året setter et tydelig preg på det aktive offentlige rom, og gir utfordringer for tilfredsstillelse av den sanselige opplevelsen som krever beskyttelse fra kulde, vind, regn og til og med enkelte ganger solen.

For øvrig utsettes en for andre sansepåvirkninger i byen, som forurensing, støv, blinding og støy, som en søker beskyttelse mot (Gehl m.fl 2006).

Komfort

En annen faktor medregnet under velbehag er komfort. Komfort dreier seg om det som gjør oss bekvem og behagelig. Dette oppnås ved god tilrettelegging for å gå, se de som går og nyte det å gå. Tilrettelegging for å bare kunne stå eller et opphold, det å stanse opp bli stående og nyte omgivelsene. Og tilrettelegging for å sitte ned hvor det tilbys komfortable muligheter for å slappe av, se, snakke og høre. Komfort dreier seg altså om tilrettelegging for utfoldelse og aktiviteter for både aktiv så vel som passiv rekreasjon.

Herlighet

På den motsatte siden av beskyttelse, finner en utnyttelse. Utnyttelse av de kvaliteter, attraksjoner og særegne tilbud som finnes på stedet. Og ved aktivitet og utfoldelse oppnås videre en tilfredsstillelse. Den utnyttelsen og tilfredsstillelsen sansene blir gitt faller under begrepet og oppnåelsen herlighet. For oppnåelse av herlig sansefølelse ligger kriteriene for skala, mulighet for å nyte godt vær, og kvalitet. Skala dreier seg om dimensjonering av omgivelsene slik at de er i menneskelige forhold. Vær, spesielt i Nord-Europa, er et mye omtalt tema, også for planleggingen. En ting er å beskytte mot vær, men det skal også tilrettelegges for å nyte det. Gode solplasser, men også spesielle væreropplevelser, som kanskje bare nordeuropeerne kan tilby, kan gi en herlig sanselig opplevelse. Konklusjonen er god beskyttelse mot dårlig vær, og god tilgang for å nyte godt vær.

Kvalitet dreier seg om å tilfredsstille brukers krav og forventninger for å gi positive sanseinntrykk. I byrom kan dette tilfredsstilles ved god materialbruk, god design og detaljer, god utsikt og elementer av både vegetasjon og vann. Det totale av sammensetningen bør videre inngå i en god gjennomarbeidet arkitektonisk helhet som tilbyr skjønnhet og det vakre for en god sanselig opplevelse (ibid).

Søken etter velbehag oppnås dermed der en opplever beskyttelse og kan utfolde seg komfortable i herlige omgivelser.

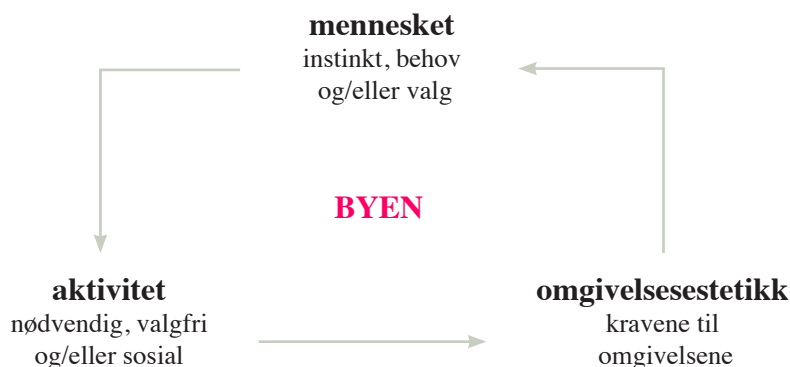
La oss nå forstå hvilket perspektiv denne teoretiske studie setter oss i, på vei til Kongsvinger.

på vei til Kongsvinger

- forståelse av teorier

Teori; system av antagelser.

Til nå har jeg presentert tre nivåer eller faktorer for forståelse av menneskelig interaksjon i urban kontekst. Mennesket, aktivitet og omgivelsetetikk skaper sammen et samspill rundt det vi i dag forstår som by. Jeg velger å se disse faktorene som rammebetingelser og nødvendig for menneskelig interaksjon i byen.

Figur: Byen og dens rammebetingelser for menneskelig interaksjon i byen.

Den etologiske studie ved mennesket, forklarte hvordan adferd baseres på handling og sansing, sett fra både biologien, psykologien og sosiologiens ståsted. Menneskelig interaksjon kan altså ses fra ulike perspektiver.

Biologisk perspektiv

Fra biologien bunner menneskets eksistens i instinkt. Menneskelig interaksjon kan altså ses tilbake til instinktiv adferd. De handlinger mennesket foretar seg kan ha instinktivt grunnlag for overlevelse. Anskaffelse av drikke og føde, og oppsøking av trygge og beskyttende omgivelser, kan vurderes til instinktiv adferd for menneskelig interaksjon med aktivitet og omgivelsene. Å anskaffe mat for overlevelse i dag tilsier en nødvendig aktivitet for overlevelse, og gjøres i hovedsak på dagligvarebutikken. Videre ved opphold trives mennesket instinktivt der hvor en ser og har oversikt, med ryggen vent mot kant, som forhindrer aktivitet bak en. Dette gjenspeiler til arkitekten J. Apple-

tons (1975) teori om utsikt og tilflukt, som mener optimal utnyttelse av omgivelsene kan utnyttes ved å se uten å selv bli sett. Dette ment som fordelaktig for velvære. Dette kan trekkes tilbake til menneskets tidlige eksistens og jaktprinsippet; å se men ikke bli sett.

Psykologisk perspektiv

Overlevelse og velvære anses også som psykologiens svar på menneskelig interaksjon, men perspektivet rettes mot livsdriften og dødsdriften, som fungerer som to motpoler for å oppnå velbehag og unngå ubehag. Her menes ikke instinktet som kraften, men motivasjonen for overlevelse og behovene knyttet til det. Maslows behovspyramide viser hvordan disse behovene bygger på hverandre, som videre kan trekke en paralell og sammenlignes med slik også formene for aktivitet bygger på hverandre.

Figur: Maslows behovspyramide og Gehls aktivitespyramide.

Den nødvendige aktivitet er et primært behov for overlevelse, og er nødvendig, før en kan tilfredsstilles med valgfri og sosial aktivitet, som kan ses parallelt med de sekundære behovene i Maslows behovspyramide. De nødvendige aktivitetene med utdanning, jobb, transport og handel ligger til grunn både for og før valgfri aktivitet. Den sosiale aktiviteten blir et videre nivå som bygger på begge de foregående ak-

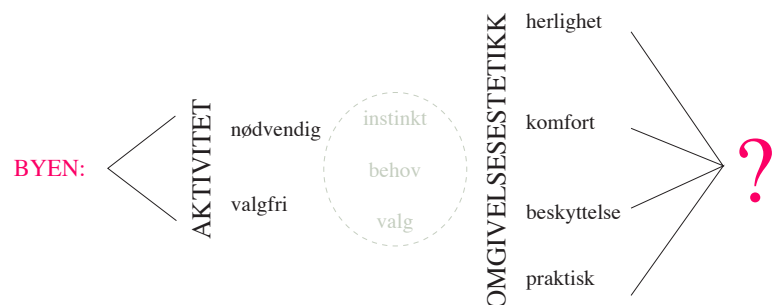
tivitetene. Nødvendig aktivitet blir et mangelbehov, mens valgfri og sosial aktivitet kan anses som et vekstbehov.

Omgivelsene kan også ses som en behovsbetinget pyramide, men fremtrer mer prioritertbasert. Her søker oppgaven videre svar, for hva vi prioriterer ved bestemmelse av omgivelser for interaksjon.

Sosiologisk perspektiv

Interaksjon kan fra det sosiologiske perspektiv ses som et valgbasert kart, hvor en prioriterer seg frem ved kognisjon, altså ved bevisst tenking. Først velges aktivitet basert på formål, nødvendig eller valgfri, og der hvor valget har alternativer blir omgivelsene avgjørende faktor for videre retningsvalg. Valget prioriteres videre etter tilegnet kunnskap hos individet.

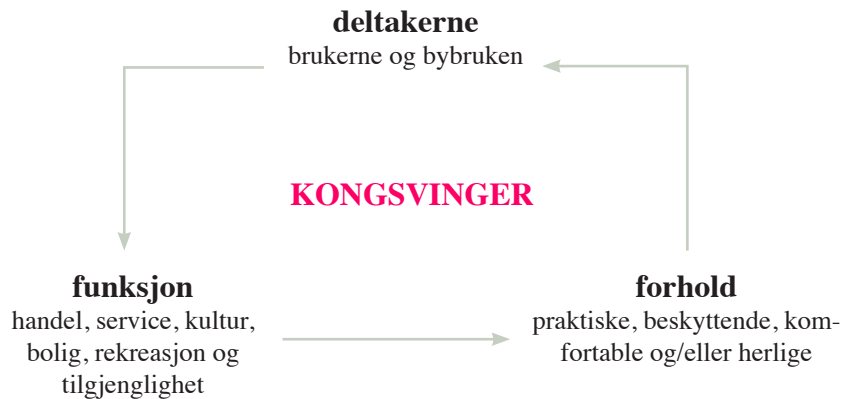
Det biologiske og psykologiske baseres på instrumentell handling, mens det sosiologiske baseres på det foretrukne hos den enkelte. Driften som avgjør aktiviteten, om det er instinktet, behovene og/eller bevisste valg, er der teoridelen min ender og registreringsarbeidet mitt begynner, på søken etter videre svar ved omgivelsene. Jeg søker ikke svar hos den enkelte, men ved observasjon av majoriteten.

Figur: Oppgavens videre søken.

I neste del av oppgaven har jeg besøkt Kongsvinger for å se nærmere på byen og de rammebetingelsene som skaper interaksjonen i den.

Med dette håper jeg å komme nærmere en forståelse av hva som avgjør menneskelig interaksjon i by.

Figur: Rammebetingelser for videre kartlegging av byen Kongsvinger.

Neste del vil forholde seg til samme oppdeling som forrige del, mennesket, aktivitet og omgivelsesestetikk, for å bli nærmere kjent med Kongsvinger, bylivet og bybruken der. I naturen kom menneske naturlig nok før byen og bybruken, men for å forstå menneskets bybruk, blir det mer naturlig å forklare byen før menneske. Neste del vil presentere mine dager i Kongsvinger og det bekjentskapet jeg har gjort med byen. Oppgaven vil videre presentere byens funksjoner og en vurdering av dens forhold, for så dens deltakere og deres bybruk. Men aller først, la oss bli nærmere kjent med Vinger og metodikken for videre kartlegging.

Foto: På vei til Kongsvinger.

REGISTRERING OG OBSERVASJON

- metodikk, "Vinger", aktiviteter, omgivelser og deltakerne

metodikk

- *kvalitativ metode, kvalitetskriterier, space - og place syntax*

Kvalitativ, det som har med egenskaper eller kjennetegn å gjøre, i motsetning til det som har med antall, kvantitativt, å gjøre.

Kvalitativ metode

Kvalitativ metode har som formål å forstå et fenomen, fremfor en kvantitativ metode som måler det. Kvalitativ forskning vektlegger forståelse og analyse fremfor opptelling. Metoden gir data av typen hva, hvordan og hvorfor, men ikke hvor mange. Metodikken kan gi en helhetlig forståelse av forhold som har en komplisert problemstilling, som gjør det vanskelig å observere fenomenet selv. Ved bruk av kvalitativ metode ønsker en å finne verdigrunlaget til enhetene, ikke å male enhetenes verdier og variabler. På grunn av tidsfaktoren baseres kvalitativ undersøkelse på et utvalg og er derfor ikke representativt for generalisering i forhold til populasjon, men i forhold til kategoriene en ønsker å finne informasjon hos. Kvalitativ metode dreier seg om kategorisering (Repstad 1998).

Den kvalitative metoden er gjennomgående for denne oppgaven, med hensikt for å forstå byliv og bybruk i dag. Av tidsperspektivet til en masteroppgave, omfanget av tema og området, og ønske om en bredere fremfor en spesifikk forståelse, anses dette som den best tilnærmede metode for en slik oppgave.

Kvalitetskriterier

Kvalitet; beskaffenhet, tings måte å være på, spesifikk karakter (om sanseinntrykk).

For registrering av omgivelsene vil jeg benytte meg av Gehls m.fl (2006, 107) metode for vurdering av byroms kvalitetskriterier. I tillegg har den praktiske faktoren blitt lagt til, og diagrammet vil bli brukt til vurdering av byens byområders omgivelser eller forhold.

Diagrammet vises på neste side.

Figur:
Kvalitetskriterier
for omgivelser
(Bearbeidet etter
Gehl, m.fl 2006,
107).

Space syntax

Space syntax er en romanalytisk metode, utviklet av den engelske arkitekturforskeren Bill Hillier og hans kollegaer ved University College London. Metoden beskriver det bygde miljøes konfigurasjon, forholdet mellom den bygde form og dets funksjonelle utfall. Metoden setter fokus på beliggenhet og relasjoner, altså ikke bare byggets geometriske form og deres avstand, men deres relasjon til hverandre.

Space syntax kan benyttes som metode i ulik skala, som i en enkelt bygning til en by, og diskuterer funksjon avhengig av form, altså funksjoner av rommet, fremfor funksjoner i rommet. I prinsipp taler rommets bruk for seg, på kjøkken spises det, på butikken handles det, på soverom soves det og på holdeplassen venter vi. Space syntax diskuterer heller forholdene dem i mellom, konsekvensene; opphold og forflytning. I en urban kontekst handler det derfor om gatestrukturens innvirkning på forflyttingsstrømmen. Det dreier seg om topologisk beskrivelse, altså ikke målt i meter, men et mål av hvor mange linjer en må passere for å nå en annen linje i systemet, eller med andre ord, hvor mange retningsendringer som må foretas. Det blir da målt ved å gis en integrasjonsverdi, hvor nære gater gis en høy verdi mens en mer avskilt gir en lav verdi. En høy verdi tilsier derfor at gaten befinner seg nær en annen gate i systemet, og er derfor velintegrert med de øvrige gatene i systemet (Spacescape).

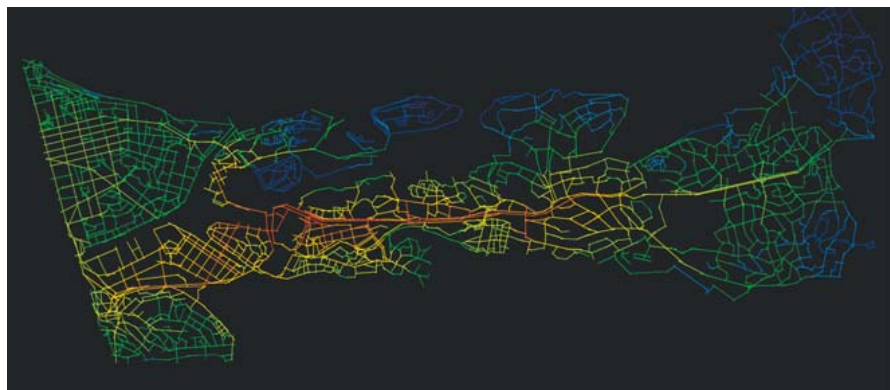
Det har vist seg at gater med høy integrasjonsverdi er gater med høyere grad av forflytning. Videre kan dette anses som en synergieffekt, hvor gater av høy integrasjonsverdi inneholder gode butikkforhold, derav høyere lokalleie, og slike butikkområder trekker gjerne flere besøkende. Det kan også ha en mer sosial effekt, hvor gater med mer folk gjerne oppleves som tryggere. På den andre siden kan mindre trafikkerte gater oppleves også på en positiv måte til ulik bruk. Space syntax kartlegger altså slike forhold og viser planstrukturens effekt.

Oppsummert viser en space syntax analyse en aksial beskrivelse av

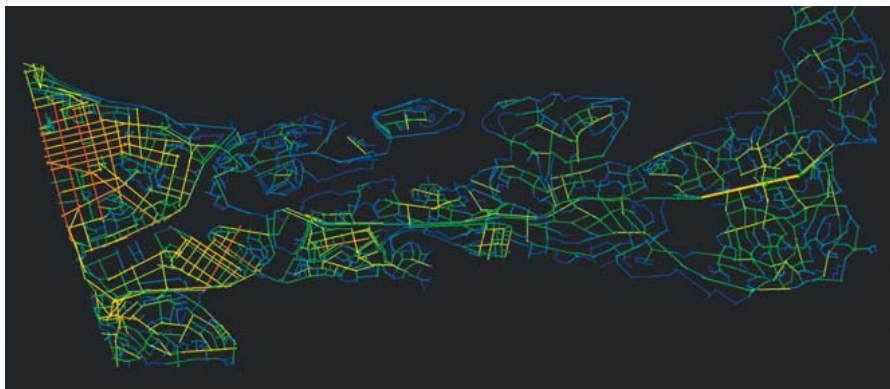
gatenett, hvordan linjestrukturen skaper et integrasjonsnett og rom. Korte linjer lager mer oppbrutte rom, i motsetning til lange linjer. Videre viser space syntax en verdi av forflytning, hvor det forflyttes mest kjørende og/eller gående. I hovedsak fungerer metoden som en tilgjengelighetsanalyse hvor byformen blir tydeliggjort.

Analysemetoden kan brukes både på lokalt og globalt nivå, hvor en i den lokale ser den mer lokale forflytningen, mens i den globale den mer tilreisende forflytningen. Her snakkes det om integrasjonsverdien i byrom til de ulike bydeler eller byen selv. Områder kan derfor vurderes velintegrert lokalt og globalt, altså benyttet av både lokale og tilreisende/gjennomreisende, visa versa, eller segregert globalt og integrert lokalt (ibid).

Kart: Eksempel på global integrasjon (Spacescape).

Kart: Eksempel på lokal integrasjon (Spacescape).

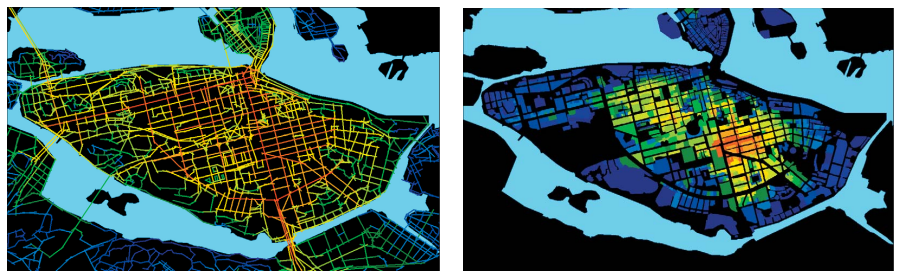
Det må bemerkes at metoden har avvik, som attraksjoner. Attraksjoner forstyrrer forflytningsverdien ved at attraksjoner og bystrukturen kan trekke i motsatte sider. Lesbarheten og orienterbarheten til en by gjør studie av forflyttningsmønstre lettere.

Det finnes ulike programvarer for analysemetoden, men de bygger på det samme teoretiske prinsippet, som analysedelen i denne oppgaven baserer seg på.

Place syntax

Som nevnt har space syntax avvik som attraksjoner. Disse attraksjonene kan være butikker, service, fornøyeligheter, grøntområder og andre mennesker. Place syntax er en analysemetode som tar for seg nettopp dette, tilgjengelighetens tetthet som sier noe om gangtrafikken og besøkestykket, og som belyser økonomiens bæreevne, servicebehov, parkeringsbehov, offentlighet, trygghet og selv sosial integrasjon. Det finnes flere måter å benytte seg av metoden; å måle plass og attraksjoners besøksstrykk og mål av tilgjengelighet fra/til/mellom plasser og attraksjoner (ibid).

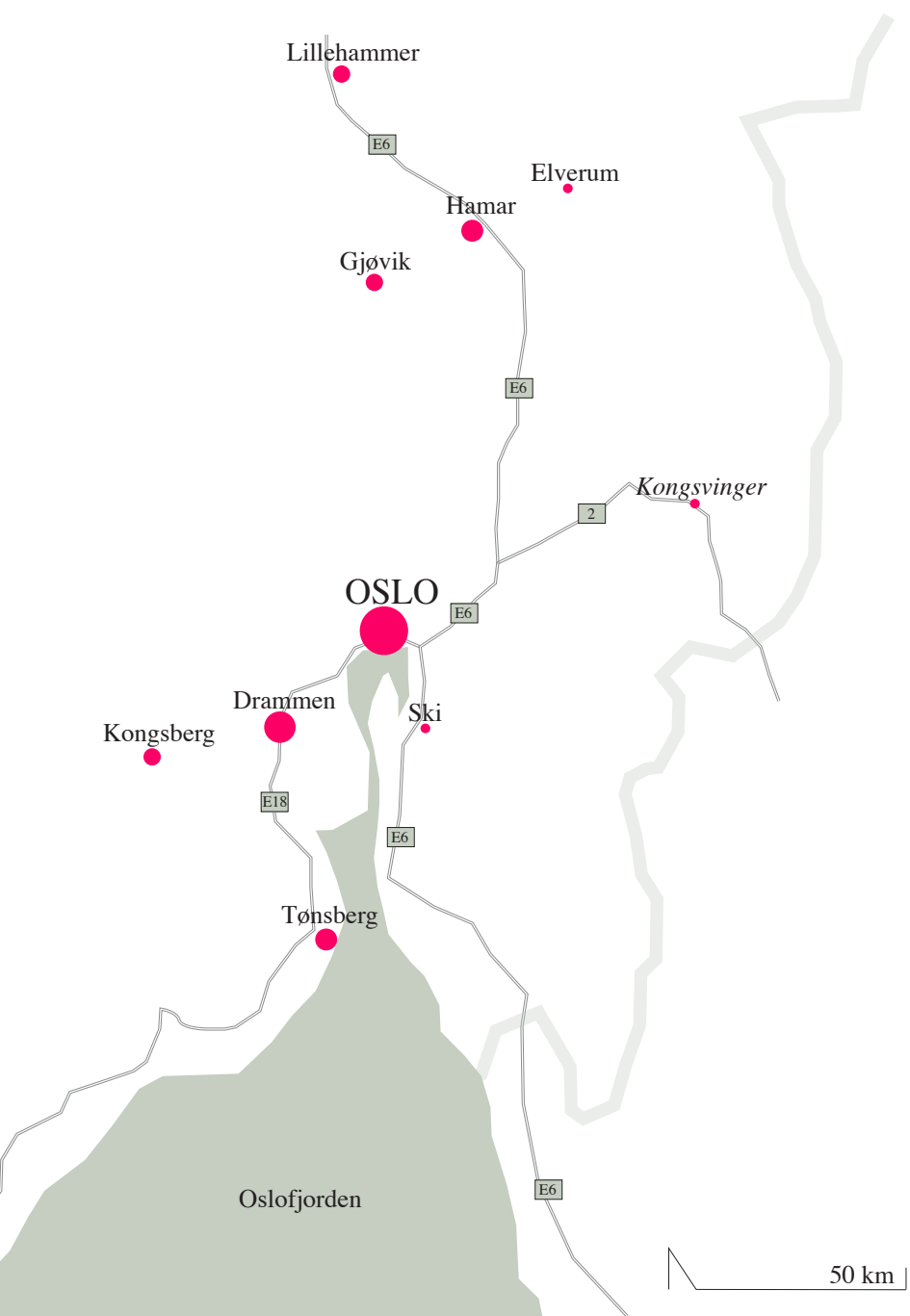
Metoden er en form for en strategisk stedsanalyse, og kan kobles opp mot det geografiske informasjonssenteret GIS. Spacescape er et svenskt selskap som jobber med dette og disse metodene, strategisk urbane og arkitektoniske analyser, og space- og place syntax. Deres hjemmeside, spacescape.se, går videre inn på dette temaet og viser gode eksempler som forklarer metodikken nærmere.

Kart: Space- og place syntax eksempelvis kartlegging (Spacescape).

Denne oppgaven baseres på en kvalitativ metode, også metodikken vil forholde seg til dette. Da jeg verken har kjennskap, kunnskap eller tidsformål til å benytte meg av den digitale bruken av metodene, finner jeg allikevel prinsippet interessant og benytter meg av det mer kvalitativt og manuelt.

La oss nå anvende metodikken til å bli kjent med byen, dens aktiviteter, omgivelser og deltakere.

Vinger

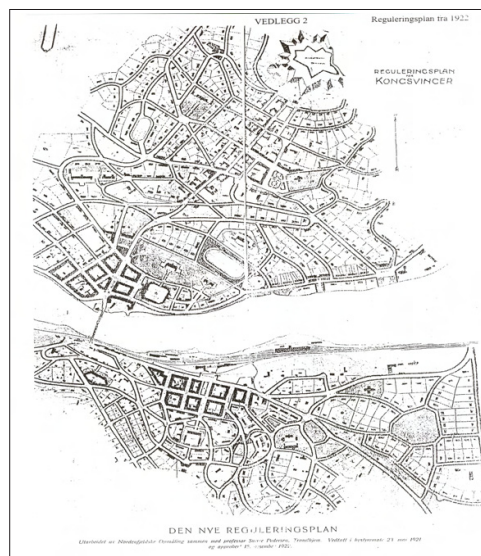
- en "åsteds"befaring

"...det er ikke noe Las Vegas, men den helt ordinære og velstående norske småbyen et sted i innlandet, med 17 000 innbyggere, byen som leter etter en tydeligere identitet, en forståelse av hva den kan ha å by på, en måte å holde på innbyggere som har en lei tendens til å forbli utenbys når de reiser ut for utdanning og jobb, eller trekke til seg nye folk som er lei av storbymas eller bygdestillhet". (Butenschön 2009, 224)

En og en halv times kjøretur fra Oslo, inn i Hedemark fylke og potetdistriktet Solør, blant store skogområder på vei mot riksgrensa der hvor landets lengste elv gjør en knekk, har byen "Vinger" sin plass. Landbrukslandskapet avbrytes sakte av ustrukturerte boligområder med spredte bensinstasjoner, rundkjøringer, store butikkentre og industri- og servicebygg bak store parkeringsflater. Videre dukker Kongsvingers stolthet opp, KIL og deres Gjemselund, en nokså sliten fotballarena. Sentrum introduseres så med tre rundkjøringer på rad, sykehuset på venstre side og dagens bystatus, kjøpesenteret Kongs-senteret, rett frem. Et reklameskilt forteller hva som skjer innefor den store boksen, men også hvorfor det ikke skjer så mye utenfor, her har bylivet flyttet innendørs. Riksveien fra Oslo skifter så retning over Gjemselundbro, parallelt med bybroa lengre ned, for så videre på ned-siden av den søndre bydelen og langs jernbaneskinnene, før den setter kursen mot den svenske grensehandel gjennom den øde Finnskogen. Men på toppen, på den solfylte nordsiden av elva, ligger grunnlaget for byens oppstandelse og identitet; *festningsbyen*.

Christin V ville beskytte seg fra Svenskene ved to viktige innfartså-rer, Halden og Kongsvinger. *Kongens festning i Vinger* sto ferdig i 1682, og Kongsvinger ble en handelsby ved bygging av byens fest-ning. Byen eksisterte først innenfor festningsmurene, men har etter det strakt seg nedover lia og over Glomma. Øvrebyen ble den første delen av byutviklingen, med de rette lange gatene ned fra festningen, anlagt ned fra festningens kanonbatterier for å beskytte fremrykkende soldater. Her, i skråningen av festningen, slo soldatene seg ned, for siden håndverkere og handelsfolk. Det tok senere over 100 år før en videre byutvikling skulle skje, da myndighetene ikke ville tilføre ste-det noen bygg angripere kunne nytte som vern ved eventuelle angrep. Kongsvinger fikk imidlertid sin kjøpsstatus i 1854, og ble med sine 0.9 kvadratkilometer landets minste. Det ble bygget bro, og da jernba-

nen kom i 1862, da anlegget her var enklere og grunnen billigere, ble det nødvendig med en videre utvikling av byen på denne siden. Også her ble det gjennomført etter en ruteplan. Ringeffekten jernbanen fikk tilførte en rekke attraksjoner og funksjoner på denne siden, som forårsaket en stagnering på festningssiden og to separate bydeler skilt av en elv og et bredt skogfelt. Jernbanen ga slike resultater i flere av landets småbyer; to utkanter uten sentrum. I 1922 ble det iverksatt en helhetlig reguleringsplan for å binde byen sammen. Reguleringsplanen baserte seg på en hagebyplan som resulterte i en usystematisk, fri og spredt bebyggelse uten tette romdannelser og bymessig preg (Kongsvinger kommune 2004).

Kart: Reguleringsplan fra 1922 (Kongsvinger kommune 2004).

Allikevel har striden mellom de to bysidenes fortsatt. Skogen ble hugget, nordsiden gitt rådhus og skole, sørsiden fikk vinmonopol, nordsiden fikk da kjøpesenter med de store kjedebutikkene, men i skyggen av det hele ble Øvrebyen liggende brakk, samtidig som bystrukturen begynte å flyte ut langs innfartsårene.

Foto: Sett fra sørsiden av Glomma før 1922
(Kongsvinger kommune 2007).

Foto: Sett fra sørsiden av Glomma 2010.

Vinger

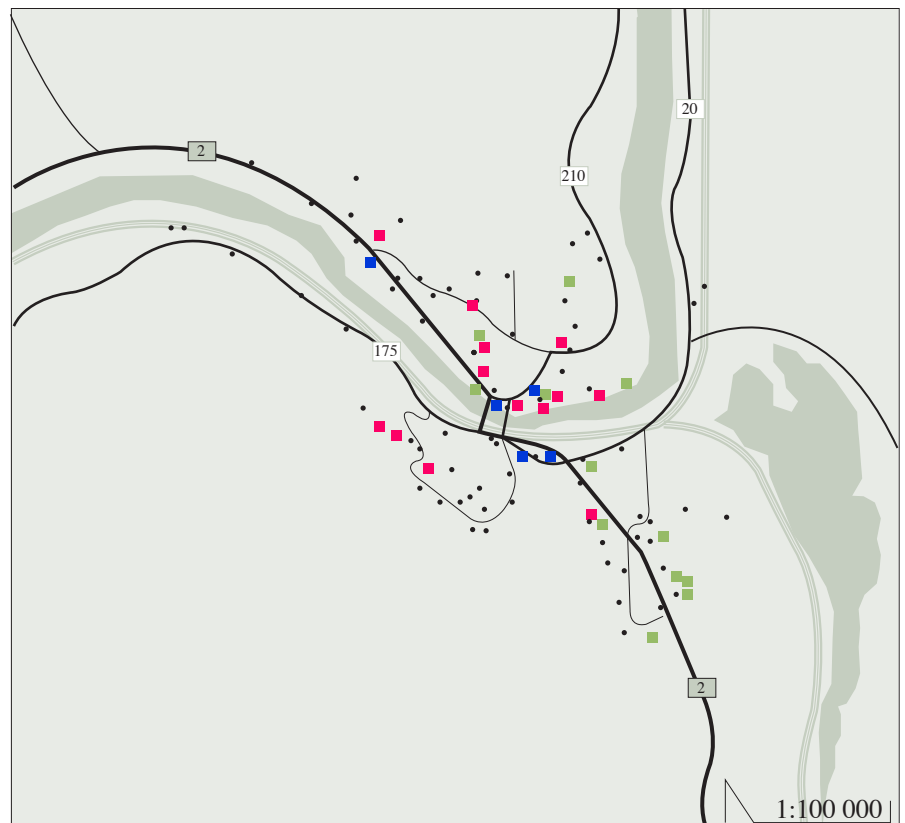
- handel
- offentlig
- kultur/idrett
- bussholdeplass

Kongsvinger

- festningsbyen på innlandet

... men Kongsvinger er mer.

Byen og kommunen er i dag et viktig handels- og regionsenter hvor over 1/4 av sysselsettingen er innenfor handel og privat tjenesteyting. Offentlig tjenesteyting og privat industri er også godt utviklet. Byen hadde en sterk vekst på 70 -og 80-tallet. Den flatet ut på 90-tallet, men gjennom hardt og målrettet arbeid legges det grunnlag for økt attraktivitet og tilflytting (Kongsvinger kommunes nettside).

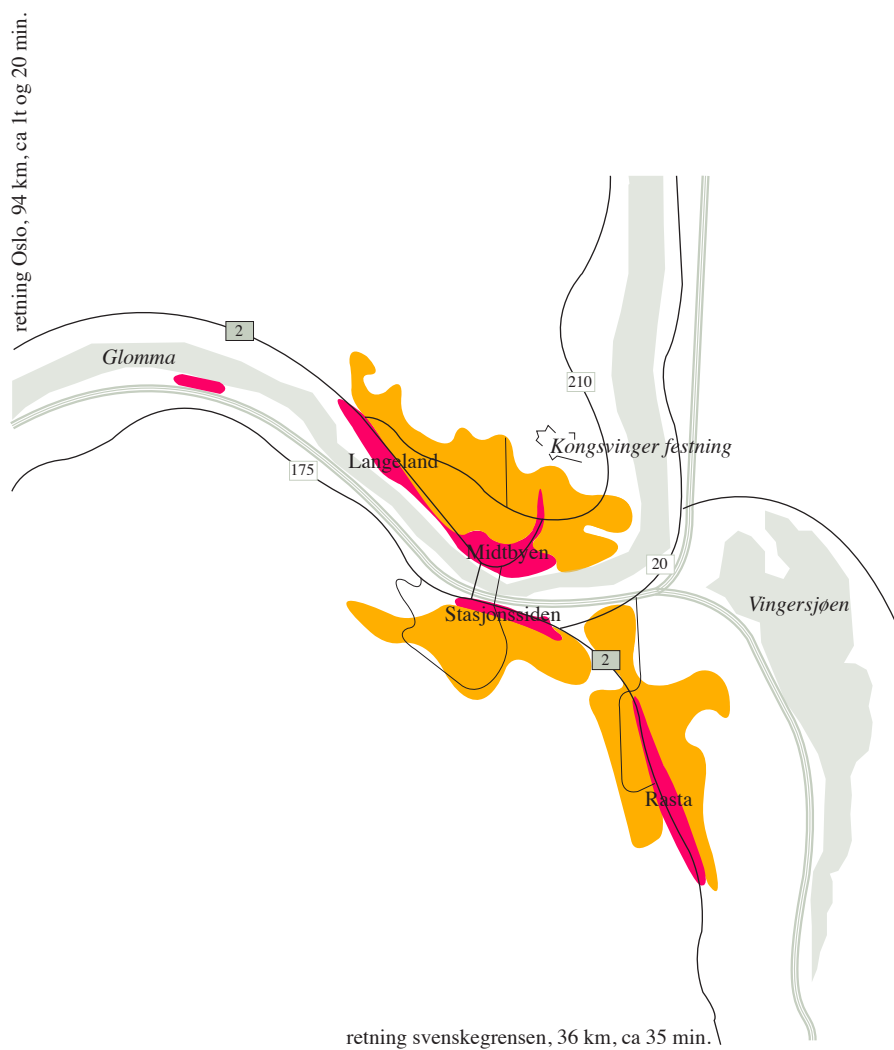
I følge statistisk sentralbyrå er 64 prosent av befolkningens sysselsatte (15-74 år) bosatt i kommunen (2007), som forteller en pendlerandel på 36 prosent. I 2008 fantes det 1715 bedrifter i Kongsvinger, hvor 345 av disse ble utgjort av foretak innen jord –og skogbruk. SIVA, selskapet for industrivekst i distriktene, har etter at Kongsvinger ble valgt til vekstsenter i 1965, etablert flere fabrikker i byens område (Statistisk Sentralbyrå 2009b). Statistisk sentralbyrå har også en avdeling i byen og databedriften Ibas har sitt hovedkontor her. Sykehuset innlandet er også en viktig arbeidsgiver i byen, med Kongsvinger sykehus.

Kongsvinger er også et knutepunkt for trafikk. Frem til 1990 møttes de to riksveiene med laveste nummer i Norge her. Riksvei 2 fra Kløfta gjennom Kongsvinger på vei gjennom Finnskogen og til Svenskegrensa, og riksvei 3 fra Kongsvinger, gjennom Elverum og videre opp Østerdalen. Denne veien er i dag riksvei 20 frem til Elverum. I 2004 startet arbeidet med en utbygging av riksvei 2 frem til Kongsvinger. Dette resulterer for Kongsvinger i en ny trase på sørsiden av Glomma, der riksvei 175 i dag ligger, innen 2015.

Også jernbanen har et møte her. Grensebanen fra Sverige i sørøst møter Solørbanen fra Elverum i nord og Kongsvingerbanen fra Oslo i vest. Det er også timeavganger for bussforbindelser til Oslo, samt flere korresponderende bussavganger til Elverum og Sverige.

Byen har flere skoler for de ulike trinnene. Det ligger fordelt tre barneskoler, to ungdomsskoler og to offentlige videregående skoler, allmenne –og økonomiske fag, samt sentrum fagskole som nå har fått nye lokaler med tilknyttende kantine, bibliotek og park. I tillegg har Norges toppidrettsgymnas en avdeling i byen med både håndball, fotball, sykling, skyting og orientering. Politihøyskolen har også en avdeling på Kongsvinger, som i 2009 ble utvidet til å også romme førsteårsstudenter. Det finnes også en høyskolestiftelse, HiK, som tar sikte på en kompetanseutvikling i regionen.

Videre innholder byen både idrettshall, 25 meters svømmebasseng, kino, bowling og flere idrettsplasser, deriblant KILs stadion Gjemselund.

næringsområde
 boligområde

1:100 000

aktiviteter

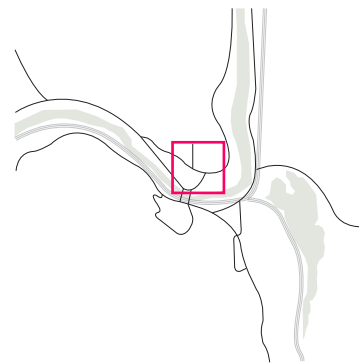
- funksjon og program

Kongsvinger viser tendenser til en byvekstmodell tilnærmet en fingervekstutvikling, hvor sentrum flyter ut. Sentrumskjernen glir ut langs innfartsårene i dalsøkket, med boligområder i de omkringende åssidene. Byplanleggingen av Kongsvinger har hatt en tydelig oppdelt utvikling, Øvrebyen, Midtbyen, stasjonssiden, og forstadene langs innfartsårene. De ulike bydelene opptrer mye individuelt fra bykonteksten og fremtrer som nokså ulike. Jeg har valgt å dele byen i tre; *Midtbyen* med Øvrebyen, *Stasjonssiden* og *Langeland* for å skaffe videre bekjentskap. Grunnlaget for denne tredelte byinndelingen bunner i tidsperiodene de ulike bydelene har hatt sin utvikling, hvorav Øvrebyen, Stasjonssiden, Midtbyen, for så forstadene. Dette gir bydelene ulikt tilbud i forhold til funksjon og dets forhold, og kan videre gi økt forståelse av dagens bybruk. Da Øvrebyen i dag i hovedsak inneholder mest bolig, og liten funksjonsrelatert aktivitet ellers, har denne bydelen blitt inkludert i Midtbyen. Det skjer også en byutvikling mot den søndre innfartsåren som leder videre til svenskegrensen, område Rasta. Da dette område inneholder mest næring og noe nyere boligutvikling, anses område som litt uferdig og tilnærmet lik Langeland aktivitet- og omgivelsesmessig. For å forstå byen i sin helhet og kontekst har det ikke bare blitt sett på byens individuelle bydeler, men også bydelenes kommunikasjon og byen i sin helhet.

Før vi kan se på den registrerte bybruk i Kongsvinger, vil jeg presentere grunnlaget, byens aktiviteter og omgivelser. Dette vil presenteres i henholdsvis tre deler, *Midtbyen*, *Stasjonssiden* og *Langeland*.

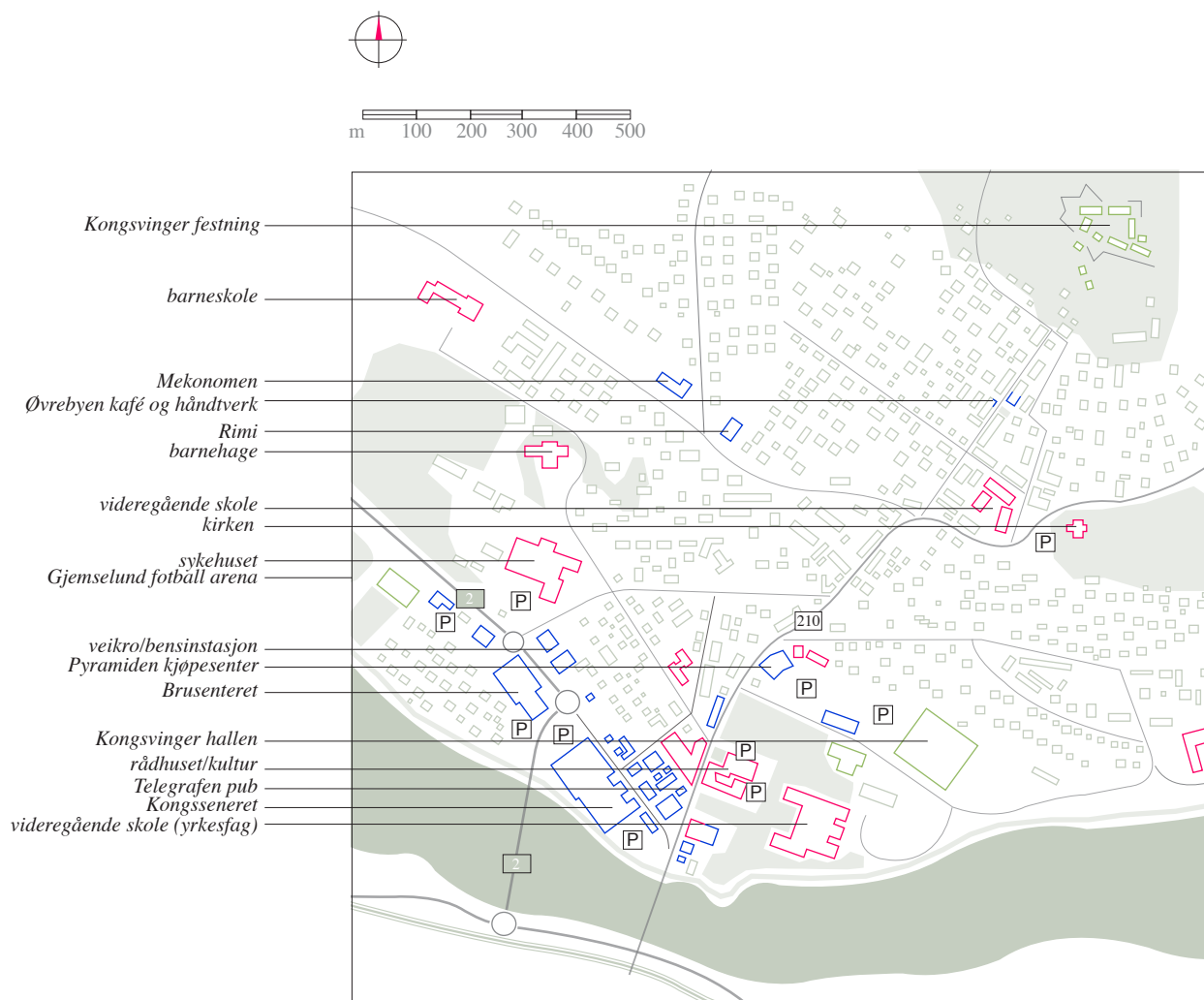
Midtsentrum

- handel/service
- offentlig virksomhet
- kultur/ idrett
- bolig
- rekreasjonsområde

Midtbyen

- historisk bindeledd i bystrukturen, og dagens aktivitetscenter.

Lokalitet: dagens sentrumsjerne på nordsiden av Glomma hvor innfartsåren riksvei 2 vender mot sør over elva.

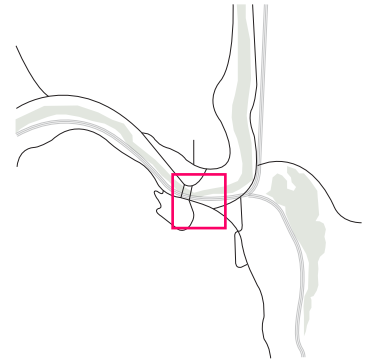
Historie: Midtbyen oppsto som et bindeledd mellom Øvrebyen og stasjonssiden med en helhetlig byplan i 1922. I 1924 bygges rådhus og rådhuseteater her, påfulgt av Kongsvinger sentralskole i 1925. Ny trase for riksvei 2 ble lagt gjennom sentrumsområde med Gjemselund bro i 1991, etter dette kom Brusenter kjøpesenter, og i 2001 på andre siden av riksveien kom Kongssenteret.

Karakteristikk: Midtbyen har mange av kulturaktivitetene og offentlige bygg innenfor sitt område, sykehuset, sentralskolen som i dag har en ny yrkesfaglig utbygging, nytt bibliotek, teater, kino, Kongsvingerhallen, svømmehall og KILs fotballstadion Gjemselund. Midtbyen har også status som handelssenteret i byen, med Kongssenteret i spissen. I tillegg har området det mindre Brusenteret med noen få butikker og Pyramiden kjøpesenter på vei opp mot Øvrebyen. Et fåtall småbutikker, utesteder og gatekjøkkener har lokaler ut i gatene. Midtbyen har en gradvis tilknytning til Øvrebyen, som er den første bydel i Kongsvinger, oppstammet på det 17. og 18. århundre fra festningens virketid. I dag er det i hovedsak kun boliger i dette område, foruten en kafé og noen håndverksbutikker som forholder seg til turismen og festningen, og de bosatte i området. Kongsvinger Kirke ligger på kanten av den nedre høyden, mens festningen og dens museum ligger tronene på haugen som det store landemerke.

Midtbyen har flere rekreasjonsområder og innholder tre av byens fire parker; Byparken på høydedraget på nordsiden av Rådhuskvartalet, Møllerparken med en lengre sammenhengende promenade nede ved Glomma ved de gamle møllerruinene, og Teaterparken foran Rådhuseteateret. Midtbyen har som resten av byen større grøntområder omkringliggende med tilknyttende boligområde og nærmiljøanlegg. Blant disse er Skansesletta, Sjukehuskogen, kirkegårdene og festningsområdet. Gjemselund er også et område, med både treningsfelt og fotballarena.

Stasjonssiden

- handel/service
- offentlig virksomhet
- kultur/ idrett
- bolig
- rekreasjonsområde

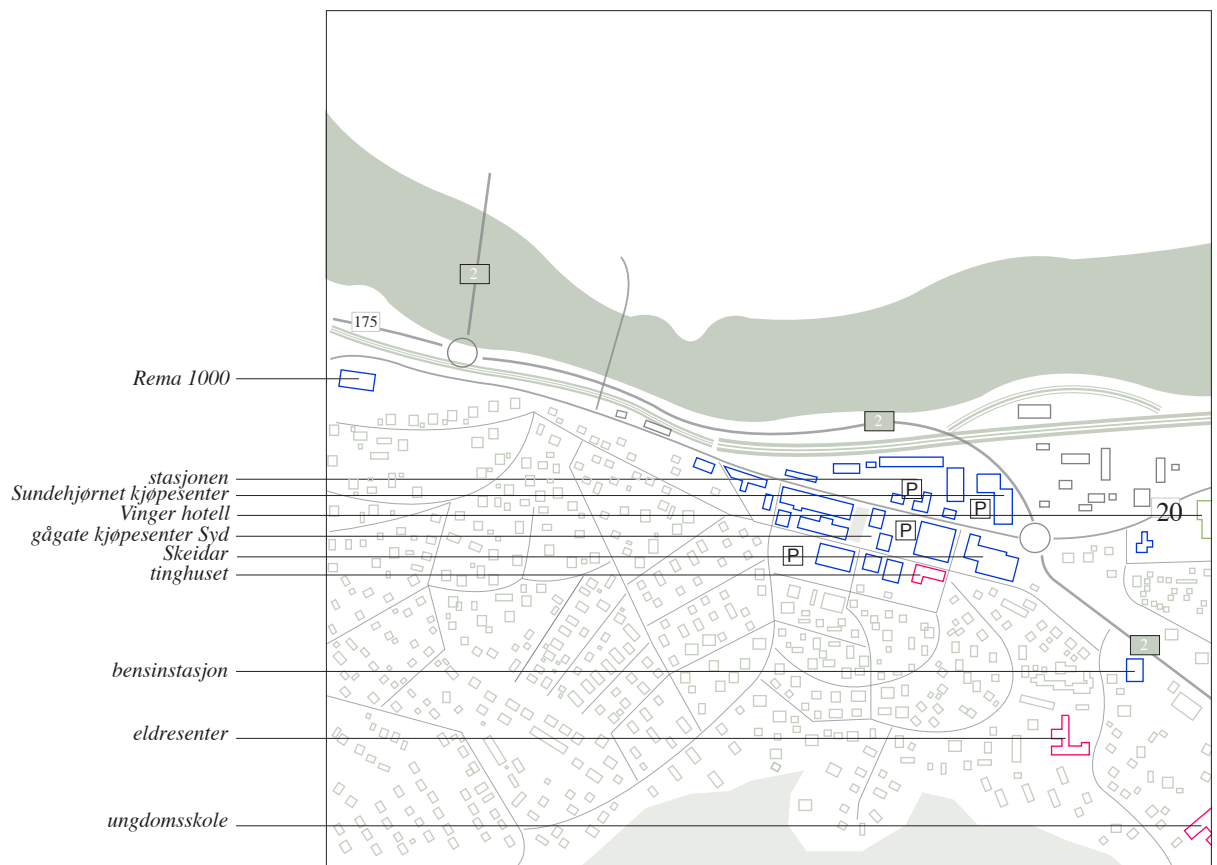

Stasjonssiden

- den søndre bydel med jernbanestasjonen.

m 100 200 300 400 500

Lokalitet: bydel på sørsiden av Glomma og riksvei 2, langs med jernbanelinjen.

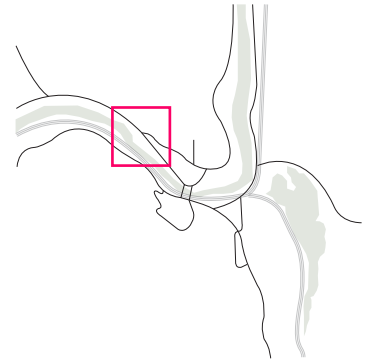
Historie: Stasjonssiden oppsto som en ny bydel da den nye jernbanestrekningen Kløfa-Kongsvinger åpnet i 1862, bare 8 år etter landets første mellom Eidsvoll og Kristiania. Den nye bydelen utviklet seg da det ble bestemt at grunnen her gjorde det enklere og billigere å bygge et jernbaneanlegg. Med jernbanen fulgte en rekke attraksjoner og aktiviteter som etablerte et sentrumssområde.

Karakteristikk: I dag inneholder stasjonssiden noen dagligvarebutikker, noen få kjedebutikker samt noen mindre lokalforretninger. Det nyere tinghuset har også fått sin beliggenhet i området. Kjøpesenteret Syd, som utgjør en delvis utendørs og innendørs gågate, er det sentrumsdannende som binder handelsaktivitetene sammen. Her finner du Vinmonopol, apotek, bank, kafé, dagligvarehandel, og andre mindre forretninger. Samtidig inneholder stasjonssiden Sundejhjørnet kjøpesenter, et mindre senter med dagligvarehandel og et fåtall kjedevarehandler. Det som skiller denne bydelen fra nordsiden er nettopp stasjonen, men også Vinger hotell og de små gamle bedriftene som systuer, musikkforretninger, gamle kiosker, brukthandler og lignende. Disse regnes som bydelens særegne aktivitetstilbud.

Når det gjelder rekreasjonstilbud på denne siden, har bydelen en liten park, Bankparken, i midten av gågaten kjøpesenter med et drag ned mot stasjonen. Videre har området boligområder liggende i åsen bak, med tilknyttende skole -og grøntområde samt nærmiljøanlegg, som Puttera og Marikollen.

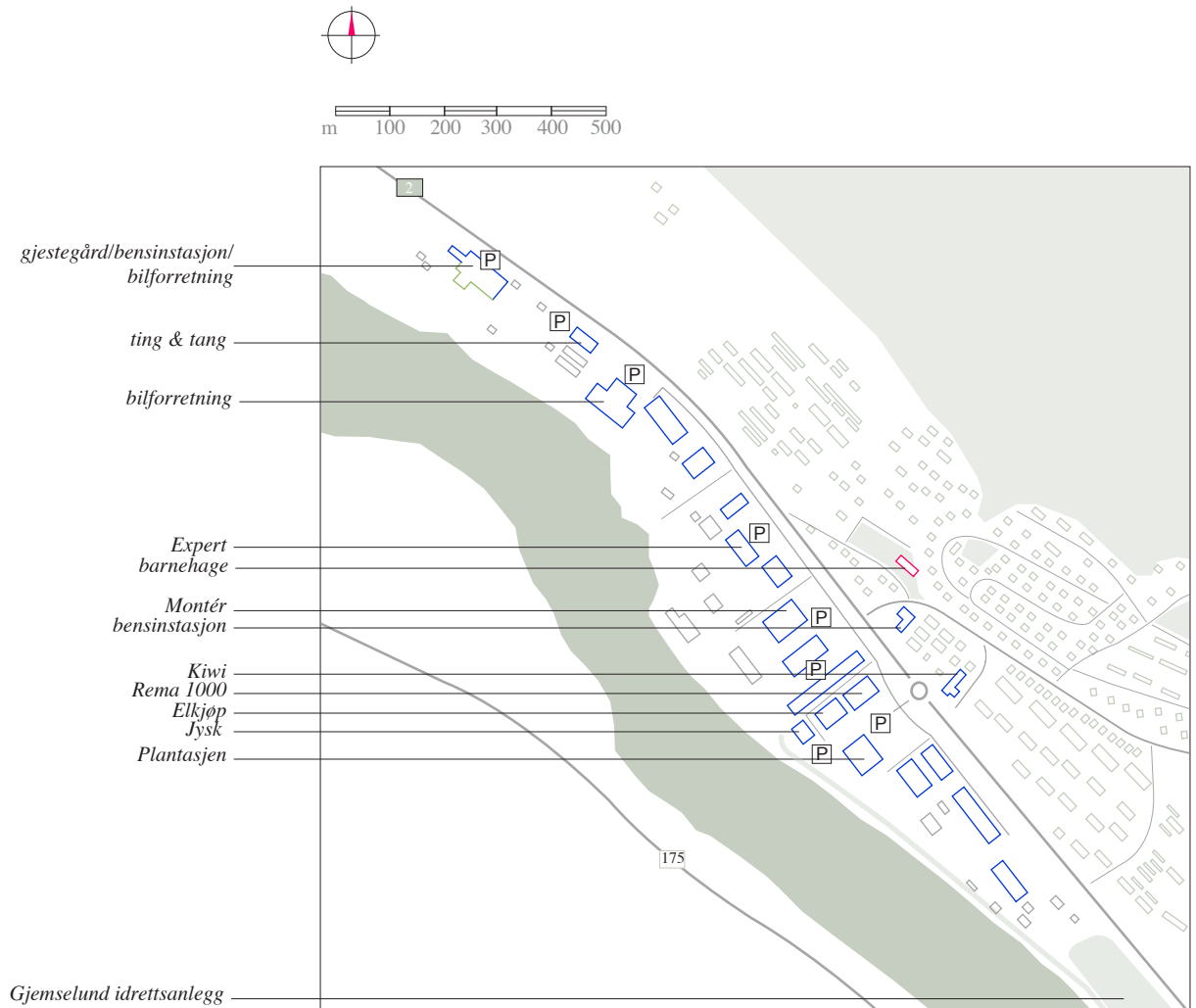
Langeland

- handel/service
- offentlig virksomhet
- kultur/ idrett
- bolig
- rekreasjonsområde

Langeland

- forstaden ved hovedinnfartsåren.

Lokalitet: forstad, eller mindre bysamfunn langs innfartsåren riksvei 2 mot Kongsvinger fra vest.

Forstad; opprinnelig betegnelse for en bydel som oppstod utenfor en befestet bys mur, senere bymessig bebyggelse utenfor bygrense, men økonomisk knyttet til byen, særlig ved at folk bosatt i forstad har sitt arbeidssted i byen, eller omvendt.

Historie: Langelands historie er forholdsvis nyere enn de foregående byområdene. Langeland oppsto som et industriområde på 60 –og 70-tallet, da Kongsvinger ble utnevnt som SIVAs vekstsenter i 1965. Boligblokker og rekkehus ble videre bygget. I dag er industriområdet blitt et handel -og serviceområde langs hovedferdselsåren inn mot byen.

Karakteristikk: Langeland er den første antydning, etter Kongsvingers kommuneskilt, som forteller deg at du nærmer deg en by. Området bærer preg av sin industrielle start, med flere bilforretninger, lagerbygg og andre lave, flate bygg med gode parkeringsflater i front. Det første bygget du møter ved ankomst fra vest er Kongsvinger gjestegård som kan tilby 24 gjesterom og en kafeteria med hjemmelaget mat. Gjestegården deler i dag lokaler med en bilforretning og bensinstasjon. Videre begynner en å se mer næring på den nedre siden av veien og boliger på den øvre. Blokker og rekkehus i åsen til venstre, og handel og service til høyre. Når man treffer den første rundkjøringen med en skulptur i midten, har en valget mellom bensinstasjonen og gamleveien opp mot venstre, eller vimplene med tilhørende Plan-tasjen, Elkjøp, Rema 1000, Jysk, Montér og Expert til høyre.

Hva det gjelder rekreasjon, har området de skogskledde åsene omkringliggende som resten av byen, med blant annet en grusflate og gresslette ved barnehagen, samt Glommas bredde med en sammenhengende promenade fra Midtbyen. Foruten dette finnes lite innbyggende tilrettelagt rekreasjonstilbud.

Foto: Aktivitet i Kongsvinger gjennom året (Byen Vår).

Program

Nå har vi blitt nærmere kjent med byen og dets funksjoner, og vil videre presentere dets program.

Kongsvingers forening *Byen Vår* jobber for å skape vekst og trivsel i byen, og har bland annet utarbeidet en aktivitesplan for året. Kalenderen på neste side viser de kulturaktivitetene som vil skje i Kongsvinger by i 2010, og bygger på årlige aktiviteter.

Blant aktivitetene har det i tillegg blitt lagt til KILs fotballkamper i tipeligaen på hjemmearenaen Gjemselund. For å sette fotballens betydning for byen i perspektiv, rommer Gjemselund stadion 5000 tilskuere, sammenlignet med Europas største Camp Nou stadion i Barcelona, som rommer nesten 100 000 tilskuere. Kongsvinger kommune, med sine 17 000 innbyggere vil med en fullsatt tribune nesten romme 30 prosent av byens innbyggere, mens Barcelona med sine 1.6 millioner innbyggere i bare indre by, vil med fullsatt stadion romme 6 prosent av byens innbyggere. En KIL fotballkamp på Gjemselund vil dermed merkes godt i byen, spesielt nå som KIL har rykket opp i eliteserien.

Foto: Gjemselund stadion
(Marius Torgersrud / Scanpix).

Datakurs start
22. jan
-videregående grunn-
leggende datakurs for
ansatte i næringslivet

Mimrekveld på
Vinger hotell 26.
jan
-Lars Klevstrand
og Kjetil Skaslien
mimrer Erik Bye og
Evert Taube.

Vinterfestivalen
5.-7. feb
-aking, skihopp,
barneaktiviteter, ski-
renn, teater, skøyter,
grilling og under-
holdning

Torsdagslunsj 25.
feb på SVS
-månedlig møteplass
for næringslivet.
Påfyll gjennom fore-
drag og nettverks-
bygging.

**Stand på inn-
byggertreff** 8.
mars
-biblioteker er arena
for underholdning og
info til ungdom og
nyinnflytete til byen

Årsmøte Byen
Vår 23. mars
- Vanlig årsmøter og
medlemsmøte

Kongsvinger -
Odd Grenland
21. mars
- Gjemselund stadion

Torsdagslunsj
25. mars på
SVS
-månedlig møteplass
for næringslivet.
Påfyll gjennom fore-
drag og nettverks-
bygging.

Kongsvinger
- Ålesund 5.
april
- Gjemselund stadion

Kongsvinger -
Lillestrøm 14.
april
- Gjemselund stadion

Torsdagslunsj
29. apr på SVS
-månedlig møteplass
for næringslivet.
Påfyll gjennom fore-
drag og nettverks-
bygging.

Kongsvinger -
Viking 2. mai
- Gjemselund stadion

Kongsvinger
- Vålerenga 8.
mai
- Gjemselund stadion

Kongsvinger-
marken i sen-
trum 7.-9. mai
-utvidet Markens-
konsept med flere
boder/håndverk og
butikkaktiviteter i
tillegg til tivoli

Ungdomskonsert
på Gjemselund
12. mai
-Vengaboys sammen
med rapperne i
KeSera og rockerne i
Gorillastorm

Kremmertorg
på Rådhusplas-
sen 15. mai
-rariteter, lopper, nye
og brukte, gamle og
nye, nyttige og unyt-
tige saker å få kjøpt

17.mai på Fest-
ningen Gylden-
borg Amfi
-avslutning på nasjo-
naldagen med sang
og musikk

Kongsvinger -
Molde 24. mai
- Gjemselund stadion

Torsdagslunsj
27.mai på SVS
-månedlig møteplass
for næringslivet.
Påfyll gjennom fore-
drag og nettverks-
bygging

Rescon Mapei-
rittet 29.mai
-sykkelritt i sentrum,
med sykkel og show
all day.

Liv i leiren 5.
juni
-den koselige helgen
i Øvrebyen med bo-
der og god stemning
- også på kveldstid

Politisk pub på
Bastian mandag
i juni
-uformelt folkemøte
om byens utvikling
og folkets påvirkning

Kongsvinger-
dagene 17.-19.
juni
-nattåpne butik-
ker, aktiviteter og
underholdning over
hele byen

Kremmertorg
på Rådhusplas-
sen 19. juni
-rariteter, lopper, nye
og brukte, gamle og
nye, nyttige og unyt-
tige saker å få kjøpt

Sentrumsgate-
løpet 19. juni
-nystartet gateløp i
Kongsvinger. Både
barneløp, 5km og
10km. Alle kan være
med

Torsdagslunsj
24. juni på SVS
-månedlig møteplass
for næringslivet.
Påfyll gjennom fore-
drag og nettverks-
bygging.

(Program fra Byen Vår etter modell fra Gehl m.fl 2006, 70-71).

		Politisk pub på Bastian mandag i sept -uformelt folkemøte om byens utvikling og folkets påvirkning			
	Kongsvinger - Hønefoss 8. aug - Gjemselund stadion	Kongsvinger - Sandefjord 12. sept - Gjemselund stadion	TV-aksjonen 17. okt -vi satser på en god videreføring av det Byen Vår har tilført aksjonen de siste årene	Torsdagslunsj 25. nov på SVS -månedlig møteplass for næringslivet. Påfyll gjennom foredrag og nettverksbygging	
Kongsfestivalen 2-3. juli -fest i sentrum fredag kveld og på festninen lørdag.	Kremmertorg på Rådhusplassen 14. aug -rariteter, lopper, nye og brukte, gamle og nye, nyttige og unyttige saker å få kjøpt	Kongsvingermarken sentrum SYD 24-26. sept -utvidet Markens-konsept med flere boder/håndverk og butikkaktiviteter i tillegg til tivoli	Kongsvinger - Start 17. okt - Gjemselund stadion	Julegateåpning 25. nov -tradisjonell åpning av byens julegater med nisser, hest og slede, korps og sang.	Politisk pub på Bastian mandag i des -uformelt folkemøte om byens utvikling og folkets påvirkning
Kongsvinger - Brann 4. juli - Gjemselund stadion	Kongsvinger - Haugesund 22. aug - Gjemselund stadion	Kongsvinger - Stabæk 26. sept - Gjemselund stadion	Torsdagslunsj 28. okt på SVS -månedlig møteplass for næringslivet. Påfyll gjennom foredrag og nettverksbygging.	Julemarked i Øvrebyen 27-28. nov -øvrebyens gater og Kvinnemuseet fylles igjen opp med boder og julekos.	Årets Servicepris 2010 -kåres blant byens butikker for femte året på rad.
Kongsvinger - Strømsgodset 10. juli - Gjemselund stadion	Torsdagslunsj 26. aug på SVS -månedlig møteplass for næringslivet. Påfyll gjennom foredrag og nettverksbygging.	Torsdagslunsj 30. sept på SVS -månedlig møteplass for næringslivet. Påfyll gjennom foredrag og nettverksbygging.	Kongsvinger - Rosenborg 31. okt - Gjemselund stadion		
Kongsvinger - Tromsø 25. juli - Gjemselund stadion					
juli	august	september	oktober	november	desember

omgivelser

- praktiske, beskyttende, komfortable og/eller herlige forhold?

AKTIVITET

nødvendig

valgfri

Midtbyen

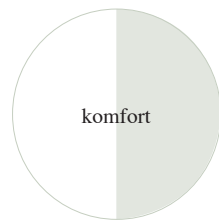
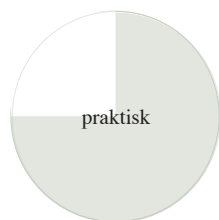
Aktivitetstilbudet i Midtbyen dekker godt de nødvendige aktivitetene vi foretar oss i dagliglivet, fra skole, jobb, barnehage, handel av det nødvendige, transportsystem for både bil og buss, til sykehus.

Tilbudet for valgfri aktivitet, er også godt. Et stort flertall av byens kultur og rekreasjonstilbud ligger i dette byområdet, både bibliotek, kino, teater, utesteder, kafeer, flere sport –og idrettstilbud, parker og grøntanlegg.

For aktivitetene stilles det krav til omgivelsene for aktiv bruk. Videre gis en vurdering av hvilke kvalitetskriterier omgivelsene tilfredsstiller hva det gjelder *praktiske, beskyttende, komfortable og herlige* forhold.

Når det gjelder de *praktiske* i dette området, er det her en rekke tilbud som gir valgmuligheter. Her kan det velges i flere dagligvarehandler etter den nærmeste, billigste, og der det er enklest å parkere bilen. Det kan velges i flere turstier i skog og mark, flere fotballøkker og lekeområder, etter hva som er mest praktisk.

Videre vurderes *beskyttelse*. Trafikken fremstår ikke som noe dominant problem i Midtbyen, da riksveien svinger over Gjemselund bro før den når sentrumskjernen. Vold og tyveri har generell liten trussel for Kongsvinger by, som oppleves trygg slik som de fleste av landets småbyer fremstår. Når det gjelder beskyttelse mot ubehaglige sansepåvirkninger, inneholder Midtbyen hele tre kjøpsentre; Brusenteret, Kongssenteret og Pyramiden kjøpesenter, som tilbyr hoveddelen av handelsaktiviteten beskyttet mot regn, kulde og støv innendørs. Støy er ikke et problem verken fra trafikk eller elv utendørs, og oppleves som svært moderat i gatemiljøet. Akustikken inne i senteret kan derimot virke mindre beskyttende mot dette momentet.

Neste kvalitetskriterie er *komfort*. Området tilrettelegger for flere komfort faktorer, igjen flere innenfor kjøpesenterets vegger. Fasader og interessant og god sikt gir her lavere tilfredsstillelse, det samme hva gjelder tilbud for fysisk utfoldelse og opphold på kveld/natt. I området ellers finnes flere tilbud for tilfredsstillelse av komfort, hvor Teaterparken, Byparken, Rådhuskvartalet og promenaden fremstår som mest innbydende og tilfredsstillende, med muligheter for å både gå, sitte, se og snakke. Dette forholder seg allikevel til parkene og rekreasjonsområdene, men ikke byen for øvrig. Der gis det derimot tilbud for aktivitet kveld og natt ved tre av byens fire utesteder, som sammen med restaurant/gatekjøkken er den overlevende bransjen.

Siste kriterie for omgivelsene er *herlighet*. Dimensjonene er i menneskelig skala, foruten kjøpesenteret som er større med lange, tomme vegger vendt ut mot gaten. Det estetiske virker ikke tiltalende, verken i gatemiljøet eller kjøpesenteret. Fasader er lite innbydende, og innendørs i kjøpesenteret virker belysning noe ubehaglig. Muligheter for å nyte godt vær, utsikt og natur er bare tilrettelagt i park/grøntområder, men nesten fraværende i gaten, til tross for at dette området ligger på solsiden.

Øvrebyen har som sagt lite tilrettelegging for aktivitetstilbud foruten festningen, en kafé, en håndverksbutikk, en liten park, og den videregående skolen. Området virker lite praktisk, med trange, bratte og mer komplisert gatenett. Komfortmessig gjør dette muligheten for å gå vanskeligere, men mulighetene for opphold, se og snakke er derimot gode. Området tilbyr gode dimensjoner, god estetikk, fine detaljer og fasader, og har god og interessant sikt med gode solforhold.

Kongssenteret

Biblioteket

Teaterparken

Promenaden

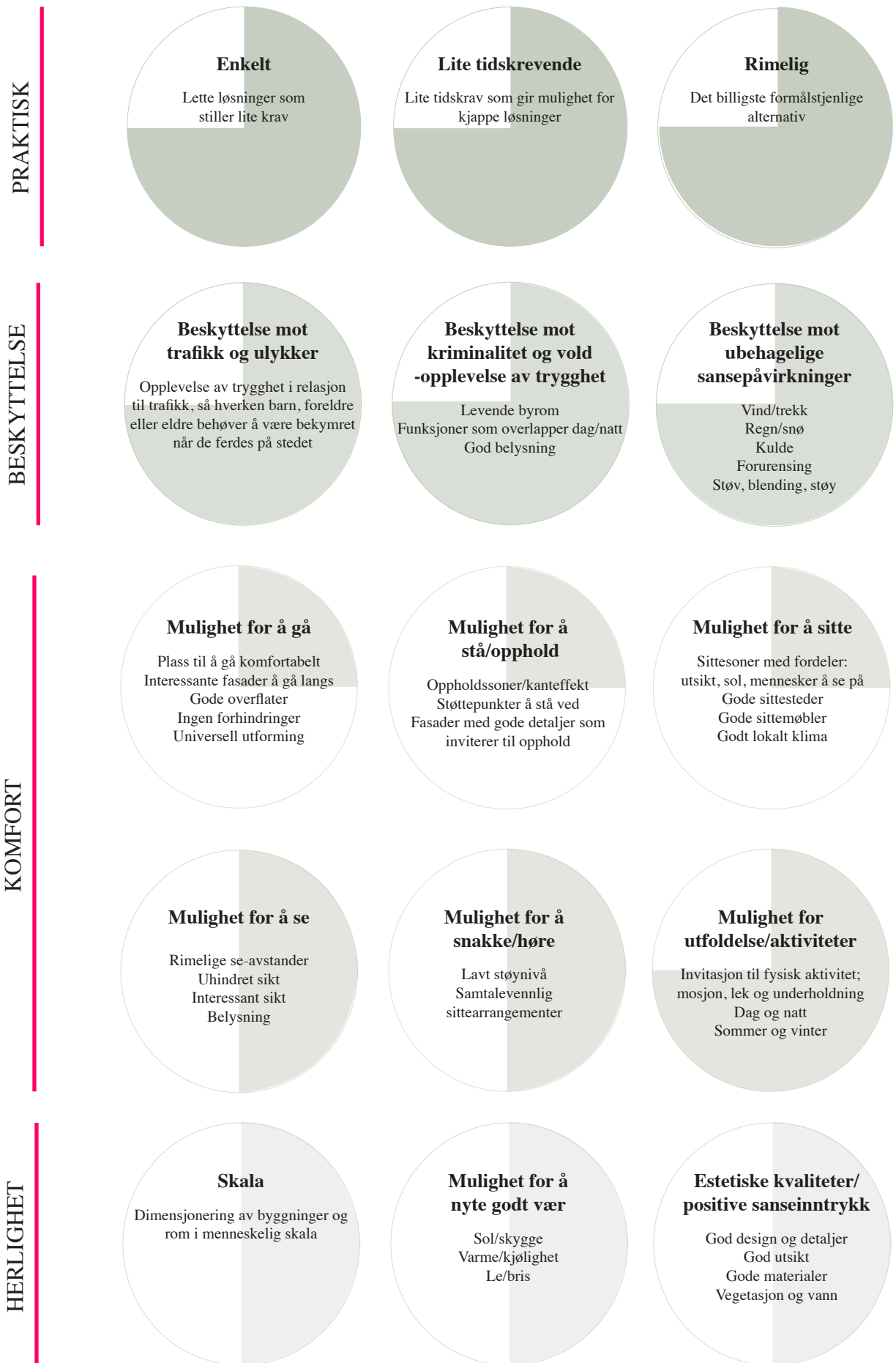

Øvrebyen

Storgata

Foto: Midtbyen.

Figur:
 Kvalitetskriterier
 for omgivelser
 (Bearbeidet etter
 Gehl, m.fl 2006,
 107).

Stasjonssiden

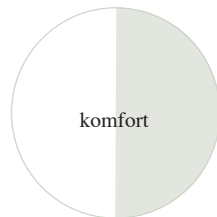
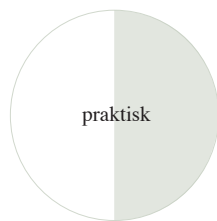
Aktivitetstilbudet på denne siden er noe mindre enn i Midtbyen. Allikevel dekkes mange av de nødvendige aktivitetene, her finnes også noe jobbmuligheter, handel og transportsystem, men i et mindre utvalg. Skoler og barnehager ligger med større avstander fra sentrumskjernen og gir liten effekt på området.

De valgfrie aktivitetene er også mer begrenset i dette området. Kulturtilbudet er forholdsvis lavt, det finnes bingo, et utested, kafé og en park. De øvrige grøntområdene ligger med mer avstand fra området.

Videre gis en vurdering av hvilke kvalitetskriterier omgivelsene tilfredsstillende hva det gjelder *praktiske*, *beskyttende*, *komfortable* og *herlige* forhold.

I motsetning til Midtbyen er det her mindre valgmuligheter, som gjør at *praktiske* alternativer finnes i mindre grad. Handelsaktiviteten er i hovedsak delt mellom to mindre kjøpesentre; Sundehjørnet og gågaten kjøpesenter Syd, hvorav Sundehjørnet ligger enklere tilrettelagt med priskonkurrerende kjedebutikker, enklere og raskere muligheter for adkomst og parkering. Hva det videre gjelder praktiske handelsmuligheter, ligger mange av butikkene med mer avstand og er av mindre bedrifter med dyrere alternativer. Valgmulighetene for kultur og rekreasjon er også begrenset, som forhindrer det praktiske. Avstandene er også større som gjør det mindre enkelt og mer tidskrevende.

Hva det gjelder *beskyttelse*, er dette også et sted som oppleves som trygt og sikkert. Gjennomfartstrafikken berører ikke dette sentrumsområdet, og ligger på nedsiden av jernbanesporet. Gatene i sentrum fremtrer fotgjengervennlige med fortau, gangoverfelt og lav hastighet på motorisert kjøretøy. Støy er heller ikke noen bemerkelsesverdig faktor, elven merkes ikke, en skjelden togavgang forstyrrer lite, og riksveien på nedsiden ligger delvis i tunnel og merkes mindre. Vold

og tyveri fremtrer heller ikke som truende her. Aktivitetstilbudet har valgmuligheter for både innendørs og utendørs bruk, noe som fører til noe mer utsettelse for negative sansepåvirkninger som vær kan gi, men på den andre siden gir dette bedre valgmiligheter for utnyttelse av de gode sansepåvirkningene.

Komfort tilbys i hovedsak i tilknytning til gågatens kjøpesenter, da spesielt omkring Bankparken som ligger i sentrum av gågaten. Her tilbys god og interessant sikt, vegetasjon, vann og noen sittearrangementer. For øvrig i området tilbys ikke mye annen komfort, foruten muligheter for å gå og enkelte oppholdssoner for å stoppe opp. Gågata ligger mellom gatene Glommengata, som er byområdets hovedvei, og Jernbanegata, som ligger mer på innsiden av sentrumskjernen. Glommengata fremtrer som vennlig for å gå, stoppe opp ved innbydene fasader og god sikt. Jernbanegata er bredere og mindre tilrettelagt for dette, men er for tiden under oppgradering.

Til slutt vurderes *herlighet*. Området forholder seg godt til menneskelig skala og dimensjonering, men mulighetene for å nye godt vær er liten utover dagen, da området ligger på skyggesiden. Utsikten er allikevel god over elva og opp mot festningen. Den estetiske kvalitet bærer preg av å være noe halvgammel. Når det gjelder vegetasjon, er den i hovedsak konsentrert i Bankparken som glir over mot stasjonen, men det er også gatetrær som bidrar til et grønnere preg og mer intimt uttrykk.

Glommengaten

Bankparken

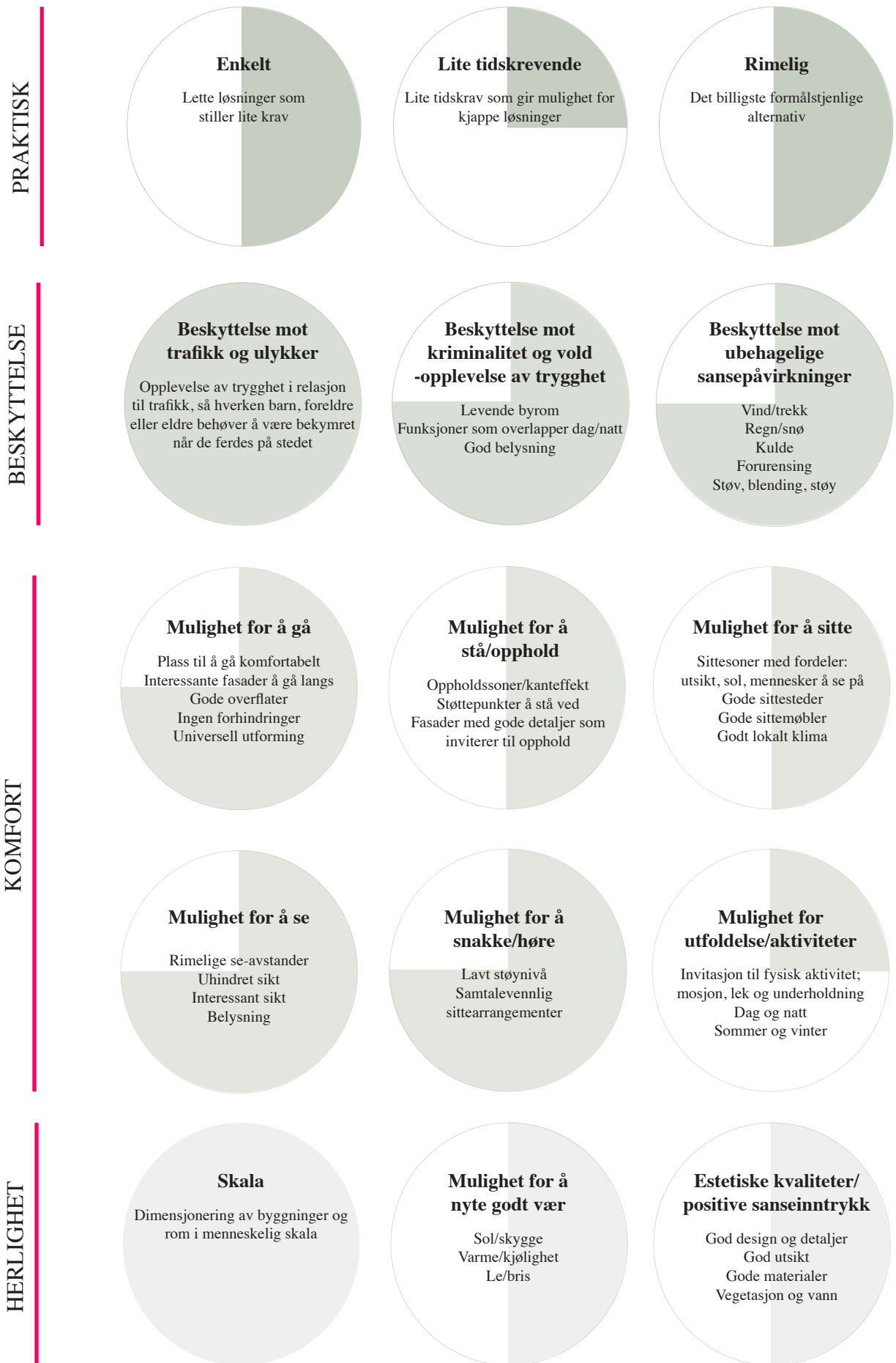

Gågaten kjøpesenter Syd

Parkeringsplass ved gågaten kjøpesenter Syd.

Foto: Stasjonssiden.

Figur:
Kvalitetskriterier
for omgivelser
(Bearbeidet etter
Gehl, m.fl 2006,
107).

Langeland

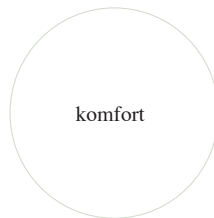
Aktivitetstilbudet i dette området er svært begrenset og forholder seg i hovedsak til handel og service. De nødvendige aktivitetene dekkes av dagligvarehandler, jobb, en barnehage og transportsystemet.

De valgfrie aktivitetene er svært begrenset i dette området. Ingen kulturaktiviteter tilbys, foruten gjestegården i utkanten. Rekreasjon har også et lavt tilbud, foruten den tilknyttende promenaden langs elva som knyttes til sentrum, og en balløkke og et skogområde i åsen på øvresiden.

Videre gis en vurdering av hvilke kvalitetskriterier omgivelsene tilfredsstillende hva det gjelder *praktiske*, *beskyttende*, *komfortable* og *herlige* forhold.

Langeland anses som et *praktisk* område når det gjelder handel og service. Det er ikke mange ulike valgmuligheter, men tilbudet er enkelt tilgjengelig, tilbyr enkle løsninger som leder til mindre tidskrav, og inneholder lavpriskjeder med prisgunstige tilbud. Avstandene er større og virker kun praktisk i forhold til bilbruk.

Hva det gjelder *beskyttelse*, ligger området, i motsetning til de to andre områdene, mer utsatt for trafikk, da det ligger langs den mest trafikkerte veien, samtidig som det er tilrettelagt for bilmessig bruk. Tilgjengeligheten for gående er god i tilknytning til riksveien, med fotgjengerfelt og overganger hele veien fra sentrum, samt en alternativ sammenhengende promenade fra Midtbyen langs elva. Området forøvrig derimot inneholder store parkeringsplasser og små veier uten noen tilrettelegging for myke trafikanter. Når det gjelder vold og tyveri fremtrer dette heller ikke som en truende faktor her. Negative sansepåvirkninger utsettes en for i forhold til støy, men når det gjelder klima er en lite utsatt, med nær parkering og de tilbydende aktivitets-tilbudene innendørs.

Komfort tilbys i liten grad i dette området. Verken mulighet for å gå, stå, sitte, se, snakke eller utfolde seg, foruten den handelbaserte aktiviteten. Det finnes ingen oppholdssoner, interessante fasader, sittearrangementer eller inviterende områder for annen type aktivitet. Avstandene er store, støynivået høyt, og sikten lite innbydende.

Siste kvalitetskriterie er *herlighet*, som det heller ikke tilfredsstilles til i området. Dimensjoneringen fremtrer stor og truende, det finnes liten mulighet for å nyte godt vær og utsikten er heller ikke tiltalende. Det estetiske er svært lite tiltalende, og består ensartet av store parkeringsflater og store bokser til bygninger.

Riksvei 2 ved gjestegården med Langeland og Vangen fremfor deg, næring til høyre og bolig til venstre.

Plantasjen, Expert og Rema 1000 Montér

Parkeringsplassen ved Plantasjen, Expert og Rema 1000.

Figur:
Kvalitetskriterier for omgivelser (Bearbeidet etter Gehl, m.fl 2006, 107).

deltakere

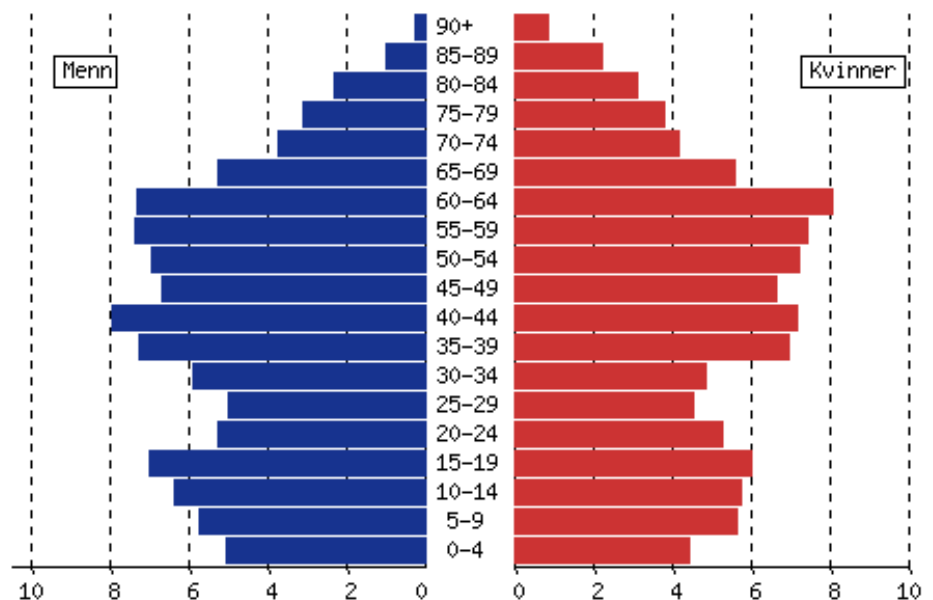
- befolkningen og deres bybruk

Nå har vi blitt nærmere kjent med byen, dens aktivitetstilbud og dets omgivelser, la oss se nærmere på byens befolkning og deres bruk av byen.

Før vi ser på kartleggingen, vil jeg presentere deltakerne i Kongsvinger og været for dagene observasjonene og registreringene ble gjort.

Innbyggerne

Kongsvinger kommune hadde i 2009, 17 377 innbyggere hvorav fordelingen er 4005 fra gruppen 0-19 år, 7762 fra 20-54 år, 4736 fra 55-79 år og 874 fra 80 år og eldre (Statistisk Sentralbyrå 2009b). Aldersfordelingen forteller at hovedgruppen av befolkningen utgjøres av de som er i en livsperiode som arbeider, og den laveste grupperingen er aldersgruppen som er i perioden for videre utdanning og etablering. Grafen under fra statistisk sentralbyrå (2009b) viser den eksakte fordeling i 2009.

Figur: Befolkningen etter kjønn og alder 2009. Prosent (Statistisk sentralbyrå 2009b).

Figur: Normaler for Kongsvinger mellom 1961-1990 (Metrologisk institutt).

Normaler for Kongsvinger (150 moh).

	Jan	Feb	Mar	Apr	Mai	Jun	Jul	Aug	Sep	Okt	Nov	Des
Temperaturnormal (°C)	-7,5	-7,0	-2,0	3,0	9,5	14,4	15,5	14,0	9,5	5,0	-1,5	-6,1
Nedbør (mm)	31	30	31	36	52	68	77	80	79	75	61	41

Værforhold

Kongsvinger har et typisk innlandsklima med forholdsvis kalde vintre og varme somre. Vindretningen følger daldraget langs elva, som gir et kaldluftstrekk nede i sentrum. Boligområdene ligger mer lunt oppover liene. Solmessig er nordsiden det mest solfylte området, mens nordsiden har mer skyggeforhold.

Oppgavens registrering av Kongsvingers bybruk ble foretatt to vårdager i mars, henholdsvis en onsdag og en lørdag for å kunne sammenligne hverdag og helg. Under vises værforholdene på dagene for registreringen, som ga godt vårvær for å nyte de første utedagene i året med vårsolen.

Værvarsel for lørdag 20.03.2010

Morgen kl 6 – kl 12	Dagtid kl 12 – kl 18	Kveld kl 18 – kl 24
 <p>Lettskyet. Svak vind, 2 m/s fra vest-nordvest. 0 mm nedbør.</p>	 <p>Klarvær. Flau vind, 1 m/s fra nord-nordvest. 0,1 mm nedbør.</p>	 <p>Klarvær. Svak vind, 2 m/s fra vest. 0 mm nedbør.</p>

Værvarsel for onsdag 24.03.2010

Morgen kl 6 – kl 12	Dagtid kl 12 – kl 18	Kveld kl 18 – kl 24
 <p>Klarvær. Svak vind, 2 m/s fra vest-nordvest. 0 mm nedbør.</p>	 <p>Klarvær. Svak vind, 2 m/s fra nord. 0 mm nedbør.</p>	 <p>Klarvær. Svak vind, 3 m/s fra vest. 0 mm nedbør.</p>

Foto: Værmelding Kongsvinger (met/yr.no).

Mine dager på Vinger ble brukt til observasjoner og registreringer for å kunne kartlegge deltakernes bruk av byen. Da oppgaven forholder seg til metodikken kvalitativ metode, observeres og registreres ikke den enkelte, men flertallet forsøkes forstått.

intensitet

- høy
- middels
- moderat
- lav

Space –og place syntax, globalt nivå

For å kartlegge Kongsvingers bybruk har jeg blant annet benyttet meg av metodikken space syntax. Space syntax viser altså forholdet mellom den bygde form og dets funksjonelle utfall, og diskuterer forholdene dem i mellom. Samtidig gis en ide om konsekvensene opphold og forflytning. Space syntax viser integrasjonsverdien til veinettet, og viser hvilke gater som forholder seg best til systemet og er mer tilgjengelige.

Følgende kart viser den globale integrasjonen i Kongsvinger, hvordan områdene integrerer med byen i systemet for utsnittet.

Kart: Space syntax Kongsvinger.

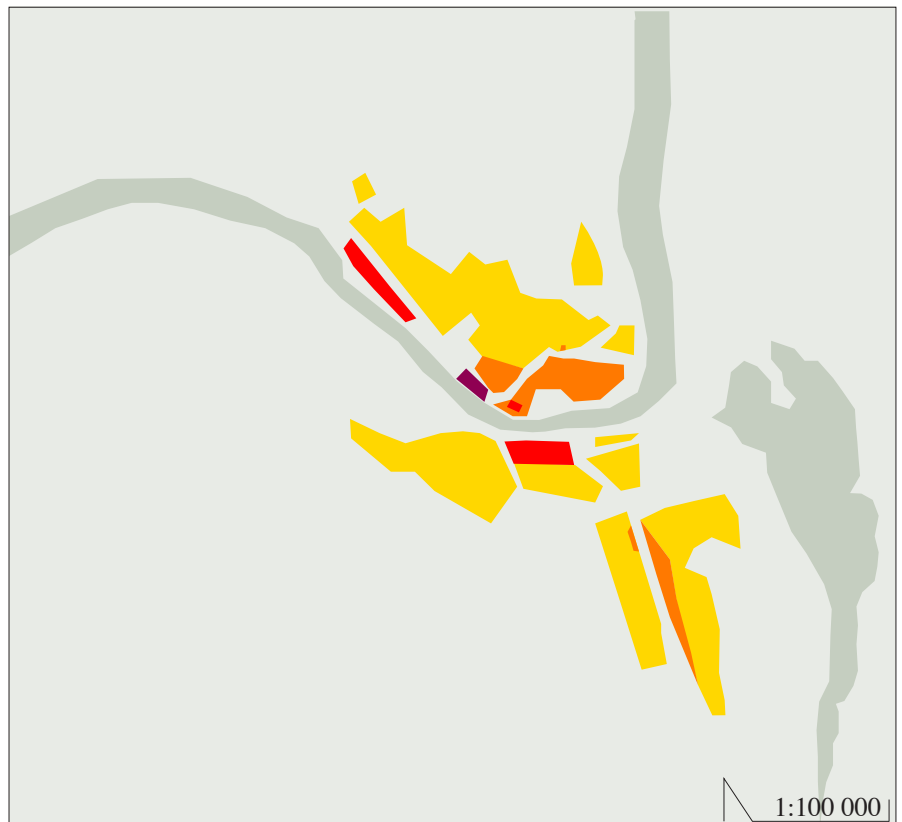
intensitet

Place syntax, globalt nivå

Place syntax viser konsekvensen og/eller eventuelle avvik fra space syntax kartleggingen. Denne metoden kartlegger attraksjoner og aktiviteter; butikker, service, kultur og rekreasjon samt dets besøkstrykk. Kartleggingen sier videre noe om økonomiens bæreevne, servicebehov, parkeringsbehov, offentlighet, trygghet og hvor den menneskelige integrasjonen finner sted.

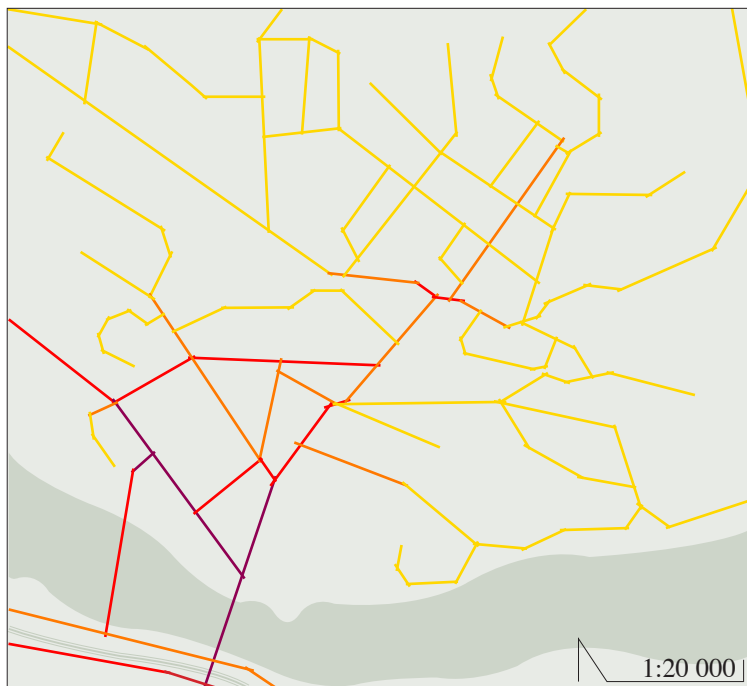
Følgende kart viser besøkstrykket i Kongsvinger, besøkstrykket observert i byen i et helhetlig perspektiv.

Kart: Place syntax Kongsvinger.

Space syntax, lokalt nivå

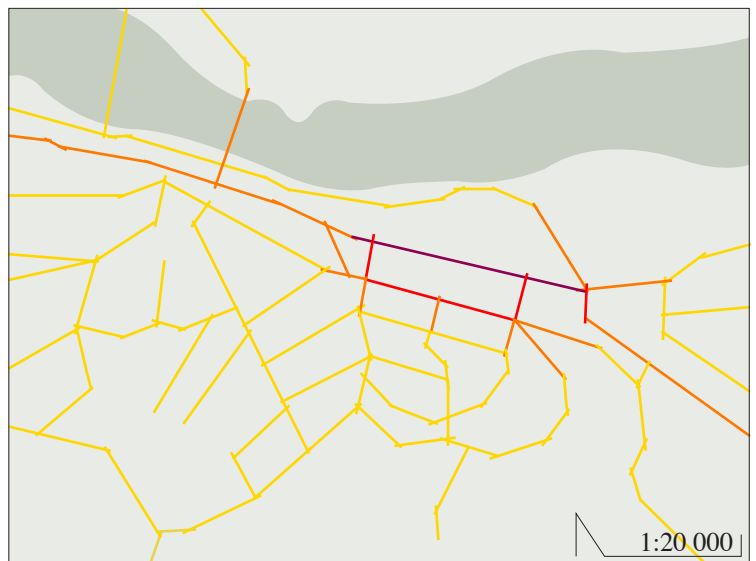
Følgende tre kart viser kartleggingen av space syntax på lokalt nivå i de ulike systemene; byområdene, gitt et nivå fra høy til lav intensitet.

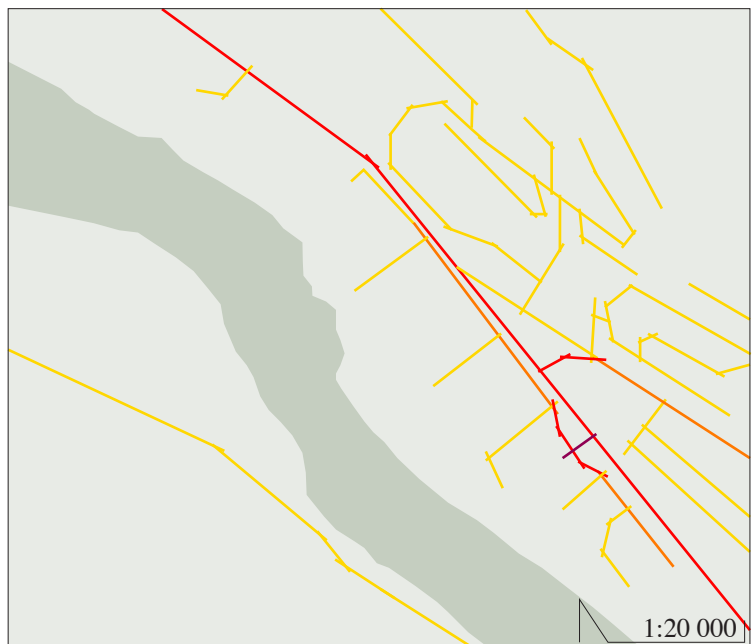
Kart: Space syntax Midtbyen.

intensitet

- høy
- middels
- moderat
- lav

Kart: Space syntax Stasjonssiden.

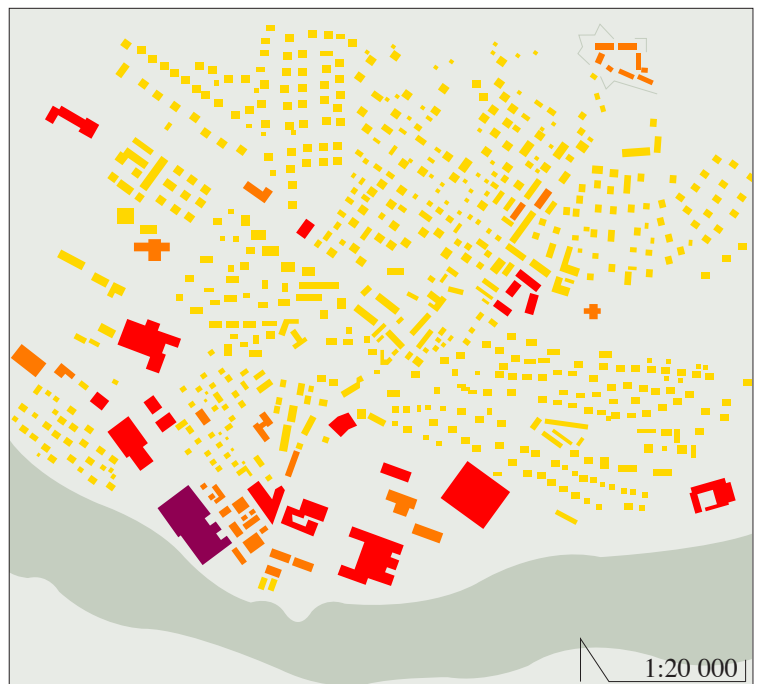
Kart: Space syntax Langeland.

intensitet

- høy
- middels
- moderat
- lav

Place syntax, lokalt nivå

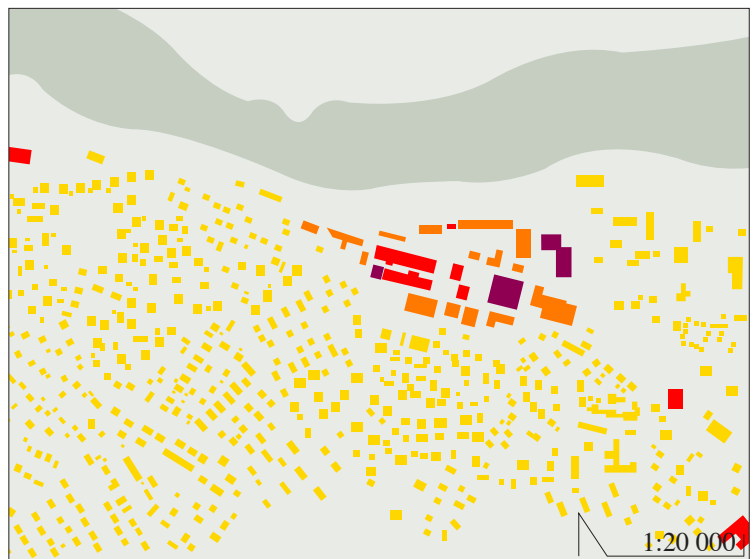
Følgende kart viser aktivitetene og attraksjonene i de ulike byområdene og deres observerte besøkstrykk i deres system, gitt et nivå fra høy til lav intensitet.

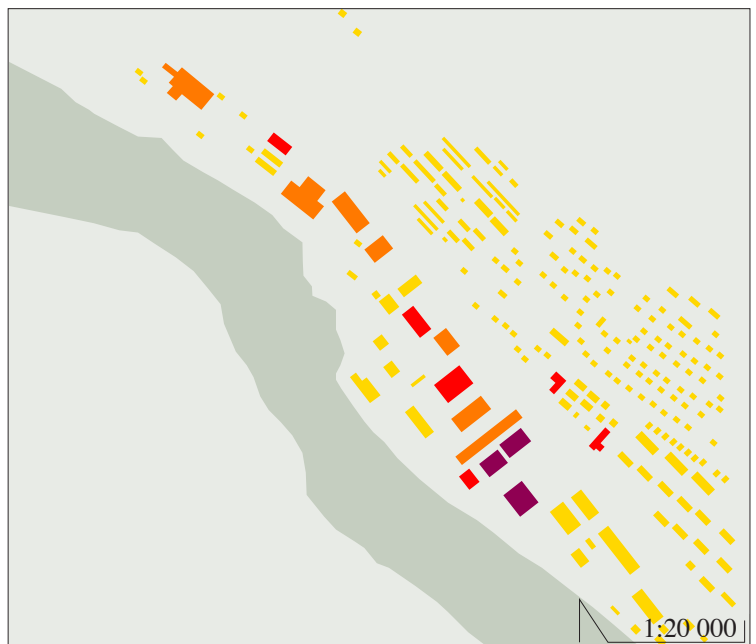
Kart: Place syntax Midtbyen.

intensitet

- høy
- middels
- moderat
- lav

Kart: Place syntax Stasjonssiden.

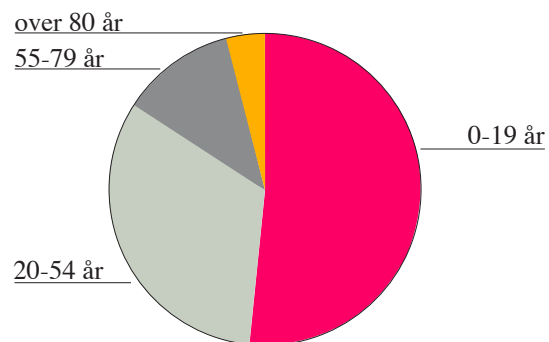
Kart: Place syntax Langeland.

Brukerne

Videre har det blitt gjort en aldersfordeling som viser den observerte fordelingen av brukerne i de ulike byområdene.

Midtbyen

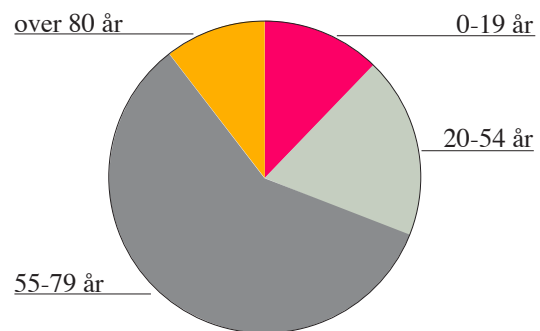
I Midtbyen observeres en dominans av yngre brukere. På hverdag er det mye skoleungdom, da to videregående skoler ligger i området. Mellom klokken 11 og 12, under skolens midttide, og omkring 16 på hverdag merkes skoleungdommen mest, da spesielt inne på Kongs-senteret, men også på gatekjøkknene og dagligvarehandelen på Pyramiden, som ligger nærmest den allmennfaglige skolen. Ellers på dagen er det aldersgruppen 20-54 år som dominerer, også på lørdagen fremtrer disse sterkest.

Figur: Observert befolkningsfordeling i Midtbyen.

Stasjonssiden

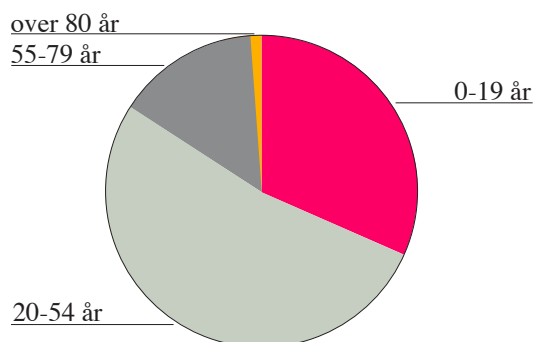
På stasjonssiden er det en dominans av den eldre befolkningsgruppen, på både lørdag og hverdag. De yngre brukerne observeres ved bruk av aktivitetstilbud som ikke tilbys andre steder i byen.

Figur: Observert befolkningsfordeling Stasjonssiden.

Langeland

I dette området er det aldersgruppen for de etablerte som dominerer, da hos butikker som Montér, Jysk og Plantasjen. Noe ungdom, da de med bil, er observert ved elektronikkforretningene. Noen fra den eldre gruppen besøker også området, hvorav de fleste besøker hagesenteret.

Figur: Observert befolkningsfordeling Langeland.

observert bruk

- kjørende
- gående

Observert bybruk

Kartene under viser den observerte bruk av byen, basert på min forståelse av dagene på Kongsvinger. Det var lite gående, og et stort flertall benytter seg av bilen for å bevege seg rundt i byen til nærmeste parkering og sin aktivitet, som viser en dominans av handel.

Kart: Observert bybruk Midtbyen.

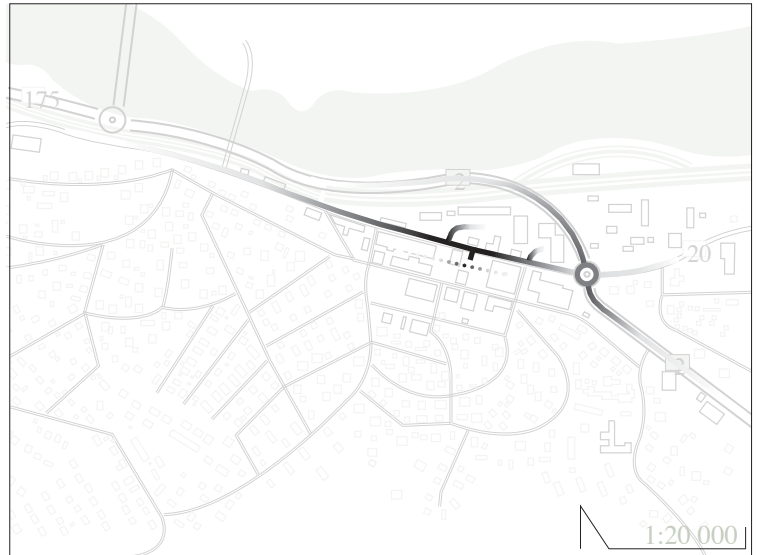
Midtbyen

I Midtbyen er hovedaktiviteten til og i Kongsenteret. Nesten all aktivitet er rettet hit, noe som også understrekes med det mest benyttede transportsystemet rettet hit. Kongsenteret ligger ”midt i smørøyet”, og all trafikk og terreng renner naturlig hit. Gatemiljøet har tilnærmet ingen gående, foruten skoleungdommen på vei til senteret eller nærmeste kiosk/kebab eller dagligvarehandel.

observert bruk

— kjørende

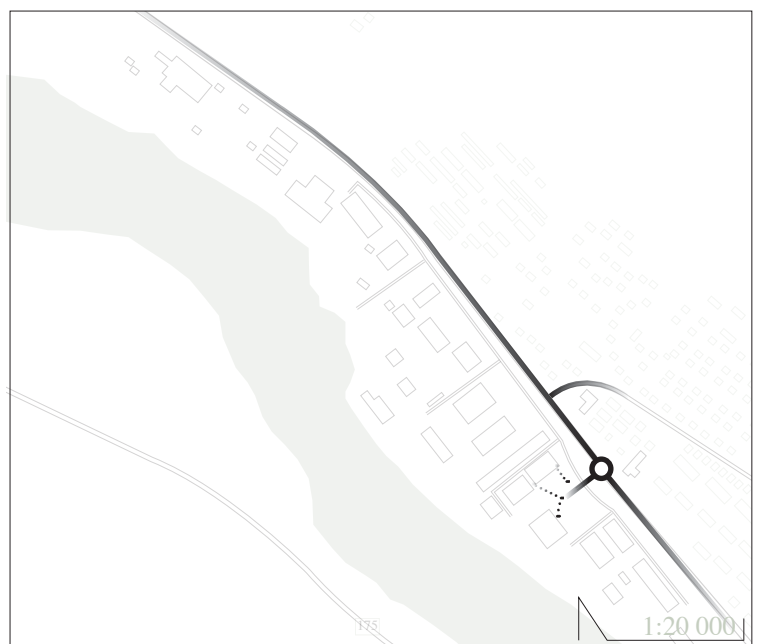
•••• gående

Kart: Observert bybruk Stasjonssiden.

Stasjonssiden

Hovedaktiviteten på denne siden av byen er rettet mot gågaten kjøpesenter Syd og dets parkering. Noe aktivitet er også rettet mot Sundehjørnet, men tilferdselen hit merkes mindre da det ofte benyttes riksveien. Da deler av handelvirksomheten her rettes mer ut i gatemiljøet, merkes fotgjengerne mer i dette området.

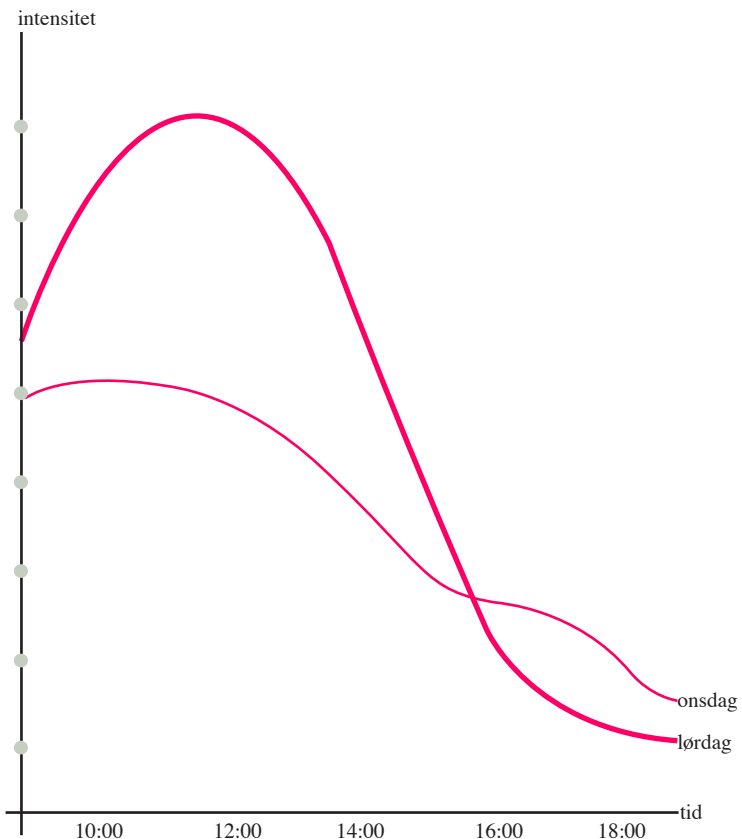
Kart: Observert bybruk Langeland.

Langeland

På Langeland er bruken delt på de store handelskjedene; Plantasjen, Elkjøp, Rema 1000, Jysk, Montér og Expert. Hit er det kun motorisert kjøretøy som viser bruken, og det eneste en ser av brukerne fra utsiden, er bevegelsen fra bilen på vei inn i varehandelene.

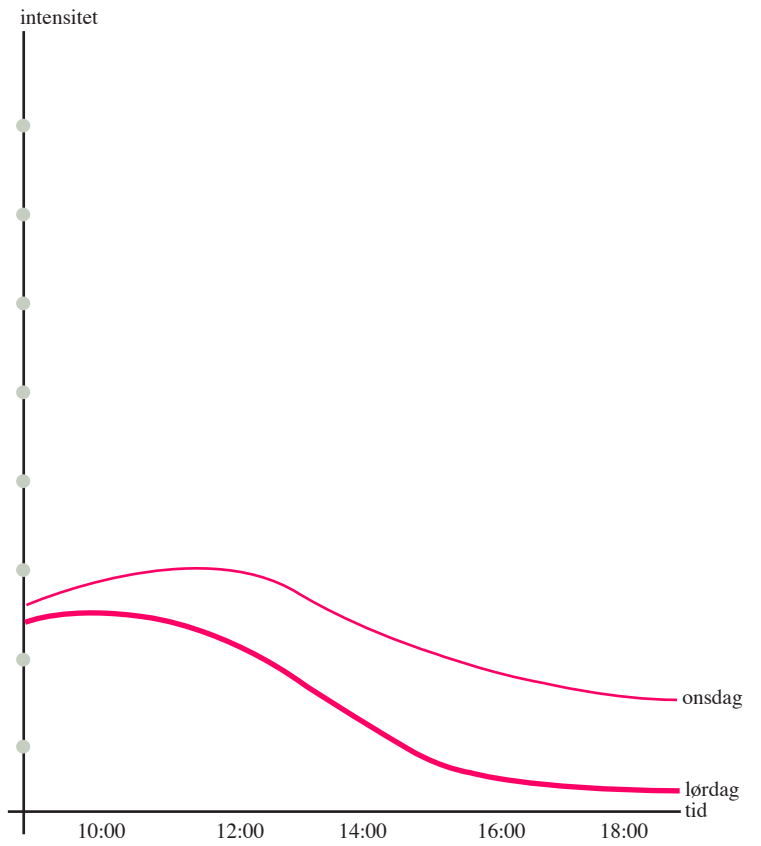
Intensitet

For å underbygge hypotesen og forståelsen jeg hadde før og under besøket i Vinger, er det blitt gjort tellinger. Følgende grafer viser intensitet, vist med 50 parkerte biler per enhet i hver av de ulike byområdene. Registreringen er gjort ved telling av antall parkerte biler i hvert området i løpet av dagen. Tellingene ble gjort hver annen time, hvor parkeringsplasser samt gateparkeringen er talt. Registreringen gir en god indikasjon på intensiteten i byen, da observasjonene tilsier få reisende til fots og kollektivt. Noe mer avvik finnes trolig på onsdagen da flere skoleelever uten bil bruker byen på hverdag, og dermed faller utenfor denne tellingen.

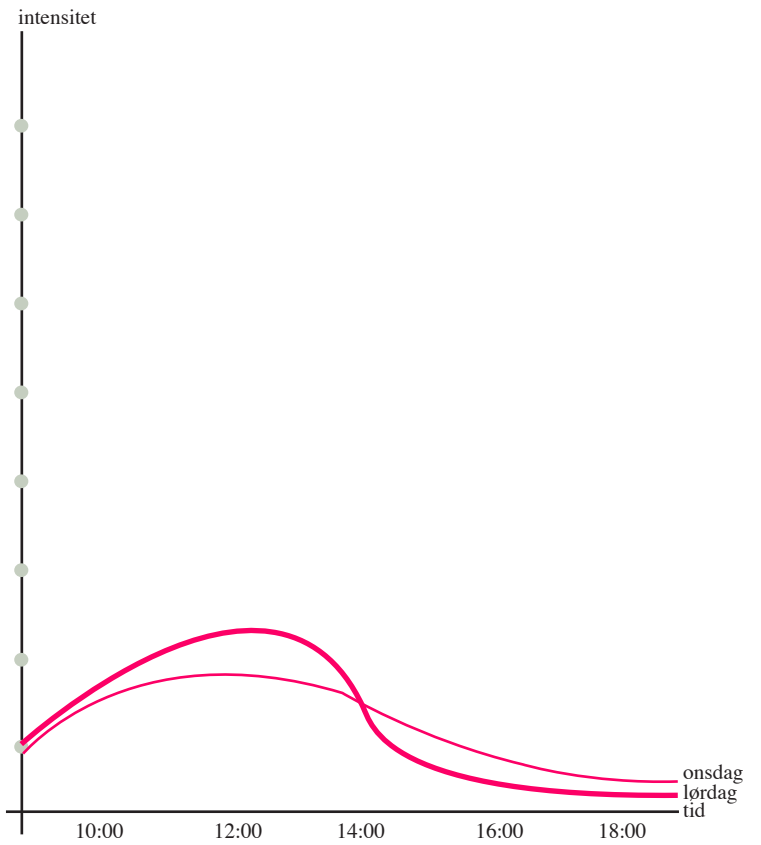

Figur: Intensitet Midtbyen.

Figur: Intensitet Stasjonssiden.

Figur: Intensitet Langeland.

Bilbruk

For å underbygge observasjonen gjort når det gjelder bilbruk, samtidig sammenligne intensiteten rundt de parkerte og de kjørende bilene, ble det foretatt tellinger på bybroa mellom stasjonssiden og Midtbyen. Tellingen ble foretatt på tre tidspunkter i løpet av dagene i 15 minutter.

Intensitet bybroa lørdag

Retning	Bilister		Fotgjengere	
	N	S	N	S
10:00 - 10:15	59	61	5	6
12:00 - 12:15	132	122	16	9
15:00 - 15:15	57	90	9	15

Figur: Telletabell intensitet bybroa lørdag.

Intensitet bybroa onsdag

Retning	Bilister		Fotgjengere	
	N	S	N	S
10:00 - 10:15	45	52	3	6
12:00 - 12:15	83	79	7	6
15:00 - 15:15	62	103	10	10

Figur: Telletabell intensitet bybroa onsdag.

Tellingene viser at et fåtall benytter seg av fotgjengermulighetene, på tross av en god vårdag. Tabellen viser at det i gjennomsnitt er i overkant av 1000 motoriserte kjøretøy på broa i timen, mot bare 100 gående mellom klokken 12 og 13 en solfylt lørdag i mars. Dette forteller at ti ganger så mange velger bilen på dette tidspunktet, noe som underbygger min observasjon om bilbruken i byen.

Videre viser tabellen at intensiteten basert på telling av antall parkert biler stemmer overens med tellingen av antallet kjørende når det gjelder Midtbyen. Intensiteten er høyere der på en lørdag, men etter klokken 15 øker intensiteten på hverdagen mens den virker avtakende på en lørdag. Hva det gjelder stasjonssiden er ikke tellingen like kompatibel, da sentrumskjernen ligger lengre fra bybroa og med et avtakende veikryss for trafikken i forkant.

..plukker opp tråden...

Jeg plukker opp tråden der jeg etterlot den etter den teoretiske delen; *om det er instinkt, behov eller bevisste valg som avgjør menneskets aktivitet og omgivelser, er der teoridelen ender og registreringsarbeidet mitt begynner.* Og fortsetter med; *der hvor registreringsarbeidet ender kan den analytisk drøfting gi videre tanker og svar rundt hvilke faktorer som avgjør menneskelig interaksjon i en by.* Kongsvinger, den bekjentskapen, observasjonen og registreringen jeg har gjort med byen, gir sammen med den teoretiske bakgrunnsstudien et grunnlag for å forstå hva som bestemmer vår bruk av byen og hvordan vi integrerer i og med den. Samtidig danner dette et grunnlag for noen videre tanker rundt byens betydelighet og fremtid, som videre sier noe om hvilke utfordringer en planlegger og landskapsarkitekt står ovenfor.

ANALYTISK DRØFTNING

- oppsummering, bybruk og byliv, avslutning og Vingers visjon

oppsummering

- hva forteller Kongsvinger?

Om byen

Kongsvinger kan sammenlignes med flere av Norges småbyer, som både Kongsberg, Gjøvik og Lillehammer. Både Kongsberg og Kongsvinger har byområder på begge sider av elva, med jernbanen på den ene siden og kirken og rådhuset på den andre, og både Gjøvik og Kongsvinger har kjøpesentrene som bygatenes største konkurrent. Elv- og kjøpesenterproblematikken herjer over mange av landets småbyer. Kongsberg har allikevel hatt en jevn folketilvekst, det samme har også Lillehammer. Også Gjøvik viser tilvekst, Kongsvinger derimot viste en befolkningsnedgang i 2008 (statistisk sentralbyrå 2009c). Så hva mangler Kongsvinger? Kongsberg har arbeidsplasser, Gjøvik har høyskolen og Lillehammer identitet. Kongsvinger har kanskje litt av alt, men ikke tilstrekkelig nok, det er kanskje mer som skal til?

I 2009 ble Kongsvinger tildelt statens bymiljøpris som gir en sjekk på en kvart million kroner. Prisen har tidligere blitt utdelt til byer som Drammen, Stavanger og Trondheim. Kongsvinger kommune ble ikke tildelt prisen for det som har blitt gjort i byen, men for sin visjon. Fra miljødepartementet lød det: *”Statens bymiljøpris 2009 gikk til Kongsvinger kommune for et offensivt arbeid for å ha funnet fram til nøkkelkvaliteter ved byen sin (heriblant kulturminnene) og brukt disse direkte som utgangspunkt for planarbeidet. Man har vekket innbyggernes vilje til og interesse for å delta i det lokale kulturlivet og gitt byen tilbake til befolkningen”* (Miljøverndepartementet 2009.) På den andre siden ble også Kongsvinger listet til å være den 5. dårligste kommunen å bo i. Denne kommunekåringen ble gjort i samarbeid mellom Dagens næringsliv og statistisk sentralbyrå i 2008, og vurdert ut ifra tre hovedkategorier; tabell for levestandard, sosiale forhold og tjenestetilbud (Dagens næringsliv 2008). Kåringen skapte debatt rundt den medbergnede faktoren for netto innflytting. Det viste seg at de dårligst rangerte kommunene tiltrakk seg flere mennesker enn gjennomsnittet, mens de beste kommunene gikk under kategorien fraflyttingskommuner. Kongsvinger kommer uansett tapende ut av debatten, som en av de dårligst kommunene, samtidig som den er en

Befolkningsutvikling 2000-2009

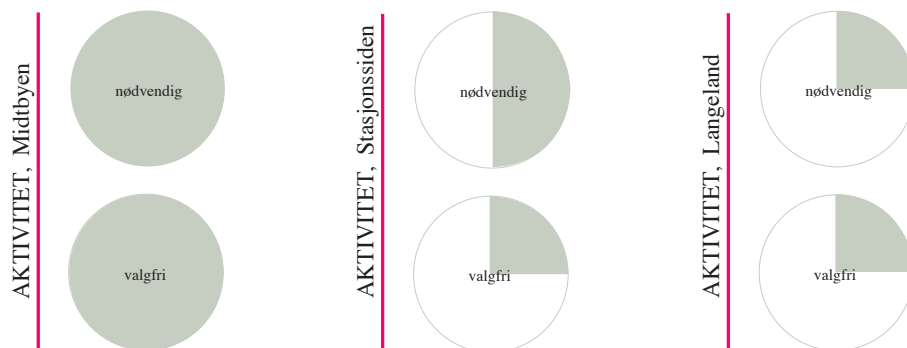
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Fødselsoverskudd	-6	-35	-85	-3	-37	-22	-71	-12	-30	-62
Nettoflytting inkl. inn- og utvandring	55	6	54	37	-49	-39	77	134	-2	116
Folketilvekst	49	-29	-31	34	-86	-55	12	125	-35	51

Figur: Befolkningsutvikling Kongsvinger 2000-2009
(Statistisk sentralbyrå 2009b).

fraflyttningskommune. Debatten gikk videre omkring folks viten om hva som er best for dem selv. Hva gjør at folk velger de omgivelsene de gjør, når de ikke velger etter barnehageplassgaranti, beste læringsforhold i skolen eller beste omsorgstilbud? Vet ikke folk hva som er best for en, eller bor de rett og slett der de vil bo? Det hjelper ikke å kunne få tomt på dagen til 1/3 av prisene i Oslo, om det er i Oslo en vil bo. Det er grunner til å tro at undersøkelsen viser flere avvik, bland de er de fysiske og sosiale forhold. Måling av disse faktorene går lengre enn måling av tonn utslipp svovel per kvadratkilometer og oppslutning rundt valgdeltakelsen av kommunestyret, som er typiske kriterier. Kriterier om omgivelsesestetikk er ikke medregnet. Byarkitekten Butenschøn sier i dokumentar filmatiseringen Kongsvingerfilene (Moldstad); *“gode omgivelser er det som gjør at folk tiltrekkes av stedet”*. Han sammenligner dette med den effekt dårlig arkitektur har på mennesket, slik som gode skoler gir engasjerte barn, stygge sykehus ikke gjør folk like raskt friske, og et stygt bysentrum gjør at folk ikke føler seg hjemme.

Oppgaves overordnede siktemål er å forstå hva som bestemmer deltakernes bruk i det offentlige aktivitetsrommet byen. Kongsvingers aktiviteter og omgivelser gir nærmere forståelse av dette, så la oss se hva observasjonen og registreringen i byen fortalte oss om hva som bestemmer vår bybruk.

Figur: Vurdering av aktiviteter i byområdene.

Om aktivitetene

Aktivitetene i Kongsvinger ble i registreringen fordelt mellom nødvendig og valgfri gjennom handel/service, offentlig, kultur/idrett, rekreasjon og bolig. Aktivitetsfordelingen viser at de nødvendige aktivitetene har spredt tilbud i byen. Den nødvendige handelen er spredt lokalisert med korte avstander for de fleste av byens boliger. Det samme gjelder barnehager og barneskoler og til dels ungdomsskoler, mens de tre videregående skolene har lokalisering i Midtbyen og Øvrebyen. Arbeidsplasser har byen en generell mangel på, men den dominante arbeidsgiveren som ligger i sentrumskjernen er Sykehuset og NAV i Midtbyen. Andre store arbeidsgivere gjennom SIVA, selskapet for industrivekst i distriktene, som teknologi og industri, ligger i utkanten langs hovedferdselsveiene. Det samme gjelder service, som bilforretninger og reparatører. Når det gjelder valgfrie aktiviteter som kultur, idrett og rekreasjon, har de fleste tilhold i Midtbyen. Her finner en de fleste kulturtilbud, idrettshaller, parker og grøntområder.

Om omgivelsene

Når det gjelder omgivelsene i byen, ble denne faktoren vurdert etter praktiske, beskyttende, komfortable og herlige forhold. Midtbyen ble vurdert til et både praktisk og beskyttende byområde når det gjelder enkle og lite tidskrevende løsninger, samt billige alternativer. Området er både vær og trafikkbeskyttende, da med spesiell tanke på Kongssenterets tilbud. Faktoren komfort ble gitt en lavere verdi, da Midtbyen tilbyr komfort hovedsakelig i Kongsenteret, foruten rekreasjonsområdene. Resten av byområdet integreres dårlig og fremstår som lite komfortabelt. Dette gjelder da også den herlige faktoren, da Kongsenteret "ødelegger" for det øvrige bymiljøet med overdimensjonering og lite innbydende fasader utad. Grøntområdene trekker opp herlighetsverdien, med blant annet det nye biblioteksområde. Øvrebyen fremstår som både et herlig, komfortabelt og beskyttende område, men mindre praktisk på grunn av sitt manglende aktivitetstilbud og brattere terreng.

På bakgrunn av observasjon -og reistreingsarbeidet er stasjonssiden vurdert til mindre praktisk, grunnet mindre valgmuligheter rundt aktivitetstilbudet, større avstander og dyrere alternativer. Området virker trafikksikkert og beskyttende for både vær og støy. Komfort, når det gjelder innbydelse til å gå, stå, sitte, se og snakke, er bedre tilrettelagt, men mindre når det gjelder muligheter for utfoldelse. Herlighetsfaktoren gis høyere verdi da dimensjoneringen, sikten og det intime uttrykket er godt. Det som trekker ned er det halvgamle estetiske uttrykket og at beliggenheten er på skyggesiden.

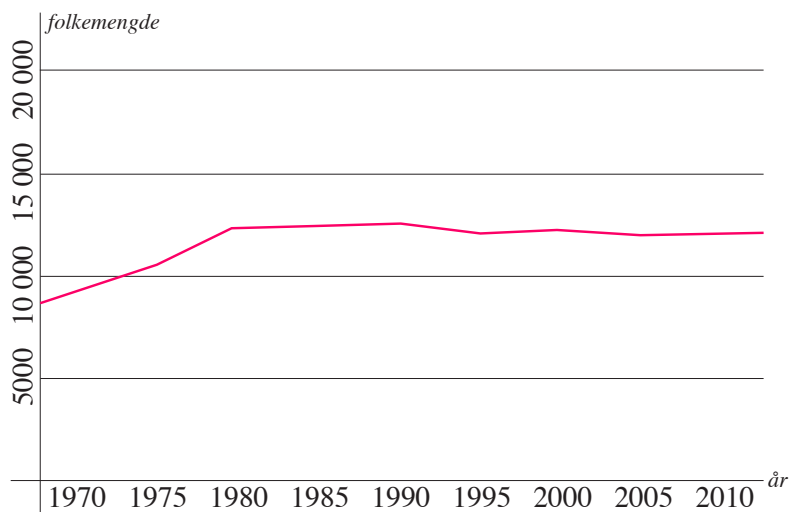
Langeland er et handel og serviceområde med omgivelser som i hovedsak er planlagt ut ifra praktiske forhold. Her er det tilrettelegging for enkle, kjappe og billige løsninger. Området virker ikke beskyttende mot trafikk for fotgjengere, og foruten handelen innendørs og den beskyttelse det gis der i forhold til klima og støy, er det ingen innbydende omgivelser som kan gi verken komfort eller herlighet.

Figur: Vurdering av omgivelsene i byområdene.

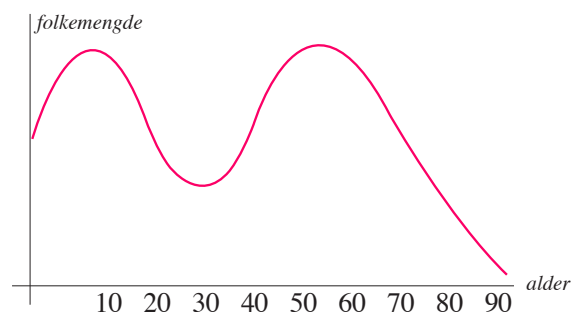
Om deltakerne

På 70- tallet hadde Kongsvinger kommune en befolkningsvekst med den nye industrien, og har etter dette holdt seg stabilt uten noen befolkningsvekst, men heller et lite tilbakefall.

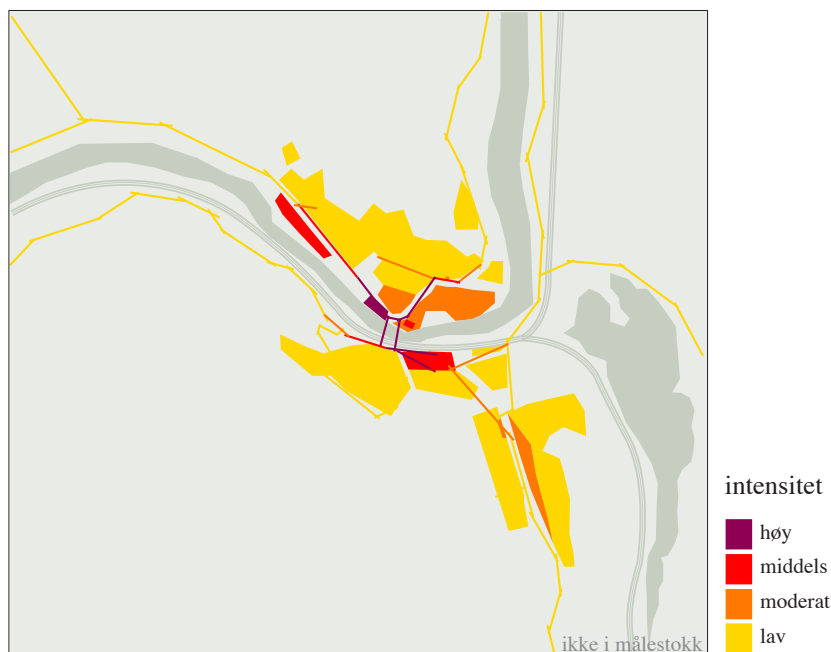
Figur: Befolkningsutvikling 1970-2010 (Tall fra Statistisk sentralbyrå 2010).

Dette har ført til en kamel-lignende aldersfordeling, hvor den største delen av befolkningen er de under 19 år og de over 40. Dette viser til behovet kommunen har for rekruttering av unge voksne. Statistisk sentralbyrå refererer til unge damer som en indikator på et sunt samfunn, da det er disse som føder barn og befolker. Aldersfordelingen forteller at det også er her mangelen ligger i Kongsvinger.

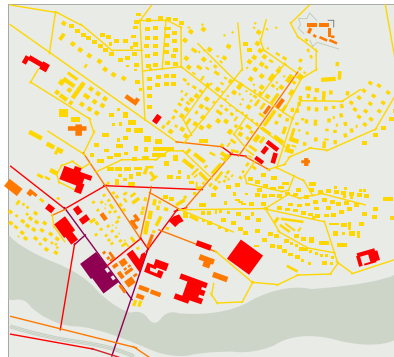
Figur: Aldersfordeling 2010 (Tall fra Statistisk sentralbyrå 2009b).

Metodikken space syntax tydeliggjør byformen og viser et systemet for hvor godt gatene er integrert. Det er veinettet omkring bysentrum og broovergangene som er best integrert og dermed mest tilgjengelig i den globale kartleggingen, som viser hele byen som et system. Dette forteller at det er i dette området det er mest opphold og forflytning. Videre fortelles at byen i dag er benyttet at både lokale, så vel som tilreisenede/gjennomreisende, da det ikke er noe veinett utenfor byområdet som type ringvei. Der hvor aksene er korte skapes det mer oppbrutte rom, de mindre og mer intime byrommene. Konsekvensen kartleggingen viser er at det er der hvor gatene er best integrert sentrumsfunksjonene ligger og der besøkstrykket er. Dette underbygges med metodikken place syntax som kartlegger attraksjonene og deres besøkstrykk. Her vises det at det er Kongssenteret som har det største besøkstrykket i byen, og at konsekvensen her da belyser økonomiens bæreevne, servicebehov, parkeringsbehov, offentlighet, trygghet og selv sosial integrasjon. Videre vises det at det er det nye biblioteksområde, stasjonssiden og Langeland som har et middels besøkstrykk.

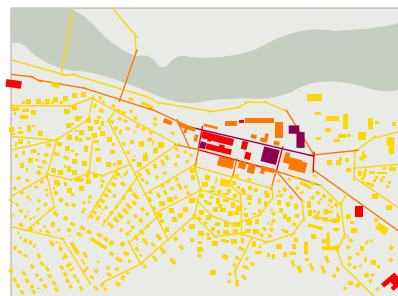

Kart: Space -og place syntax, globalt nivå.

På lokalt nivå ble vises resultatene i et mindre system og forteller hvordan veinettet integrerer globalt og lokalt, med riksvei 2 og Gjemselund bro som veien for tilreisende/gjennomreisende, og riksvei 210 og bybroa som veien for de lokale. Videre forteller kartleggingen at der hvor aksene er gitt en høy integrasjonsverdi, ligger også attraksjonene og besøkstrykket. I Midtbyen ligger det høyeste besøkstrykket på Kongssenteret, på Stasjonssiden er det på dagligvarehandelen og apoteket, mens på Langeland er det på Plantasjen og Rema 1000.

Midtbyen

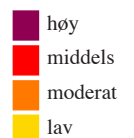

Stasjonssiden

Langeland

intensitet

Kart: Space -og place syntax, lokalt nivå.

Aldersfordelingen i byen viste til en overbefolkning av de under 19 og de over 40 år. Dette gjenspeiles videre i byens bybruk og byliv, med grupperte brukergrupper i de ulike byområdene.

Bybruk og byliv i Midtbyen

I Midtbyen oppleves hovedbrukerne å være ungdom. Og som en butikkeier på stasjonssiden sa: *området med Kongssenteret og de omkringliggende gatekjøkkenene er skapt for ungdommen.* Dette gjenspeiler også bylivet i området. Noe skoleungdom renner ned til Kongssenteret og kebaben fra den videregående skolen i Øvrebyen og den nyanlagte yrkesfaglige nede i sentrum, både i midttimen og ved skoledagens slutt. De øvrige brukerne er de hjemmeværende, da spesielt de med barnevogn. Klokken 16 på en hverdag øker trykket i området, da skole -og arbeidsdagen er over. En mindre folkemengde venter på bussen ved Rådhusplassen, men de fleste tar seg til Kongssenteret. Foruten skoleungdommen, er det lite fotgjengere som bidrar til bylivet, det er bilen som dominerer. På lørdagen øker besøksintensiteten betraktelig og brukerne kommer fra flere aldersgrupper.

Bybruk og byliv på stasjonssiden

På stasjonssiden oppleves brukerne å være noe mer voksne, noe tilbudet også er tilpasset etter. Intensiteten er lavere enn i Midtbyen, og lett avtakende utover dagen. Dette kan skyldes brukernes alder samt solforholdene som gir formiddagssol og tidlig skygge. Intensiteten er høyere på en hverdag enn på en lørdag, noe som kan underbygge hypotesen om at den eldre brukergruppen er pensjonister, som ikke har samme ukeplan og lørdagen som en spesiell dag for handel og valgfri aktivitet. Samtidig kan de oppleve lørdagen som en mer hektisk dag med mer truende trafikk, da den totale byintensiteten i byen øker.

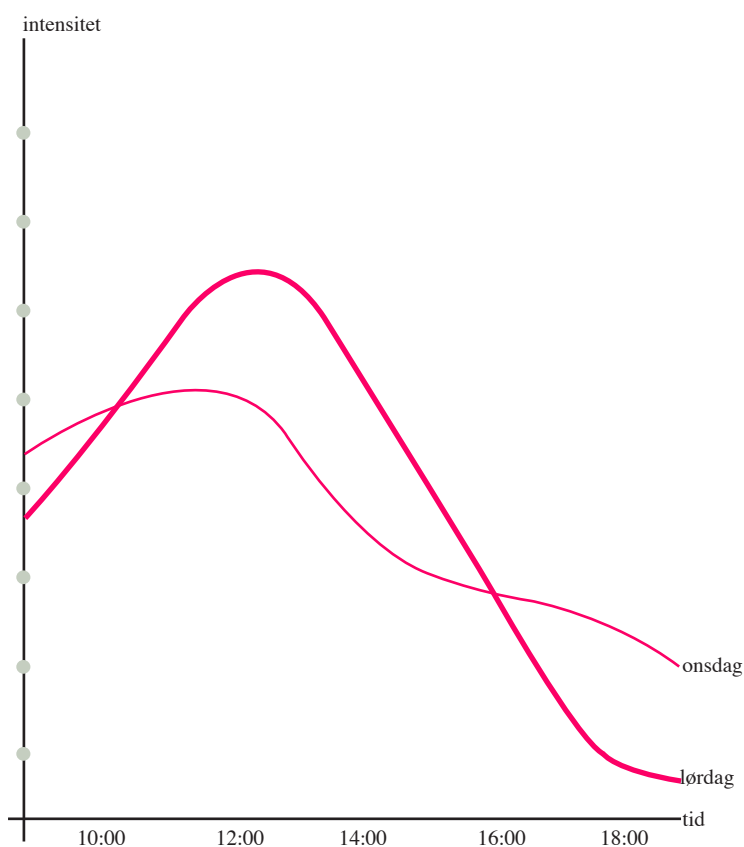
Bybruk og byliv på Langeland

Langeland har en dominant brukergruppe på de mellom 20 og 54 år, og hovedbruken er rundt de store kjedehandlene; Rema 1000, Plantasjen, Elkjøp, Jysk og Montér. Intensiteten er ikke like høy, og gjen-

speiler butikkenes åpningstider med en brattere kurve på en lørdag. Bylivet oppleves kun ved biltrafikken langs riksveien, vimplene og de parkerte bilene ved forretningene.

Oppsummert forteller observasjonen og registreringen av bybruken og bylivet i Kongsvinger at det er Midtbyen hvor intensiteten er høyest, og Langeland der den er lavest. Brukerne er fordelt mellom de yngre i Midtbyen, de eldre på stasjonssiden og de midt i mellom på Langeland. Deres bybruk gjenspeiler aldersfordelingen i byen og tilsier at Langeland dermed ikke har så mange brukere, men her er det også mer tilreisende fra andre områder og gjennomreisende som kan finne det praktisk å stoppe. Tilbudene er også tilpasset brukerne, med mote –og interessebutikker for ungdom, samt flere kebab -og pizza-kjøkkener i Midtbyen, bingo, systue og andre interessebutikker for eldre på stasjonssiden, mens mer bygg -og bo butikker for de etablerte på Langeland. En observasjon som underbygger kategoriseringen av brukergruppene er apotek kundekøen, hvor det på stasjonssiden på lørdag formiddag ble observert kundenummer 49, sammenlignet med Kongssenterets apotek i Midtbyen som viste nummer 13 på omkring samme tidspunkt. Dette forteller at brukerne som bruker byen tidligst på dagen bruker stasjonssiden. Det er ikke dokumentert at apotekbrukerne er av høyere alder, men en bevisst antakelse. Videre forteller observasjonen og registreringen at det er bilen som gjenspeiler bybruken, både den kjørende og parkerte.

Grafen på neste side viser den totale intensiteten onsdag og lørdag, vist med 100 parkerte biler per enhet, og målt ved summering av totalt parkerte biler i løpet av dagen. Grafen viser at handelen bestemmer mye av bybruken, da grafen forholder seg til åpningstidene. Lørdag er en dag for økt bybruk innenfor tidsrommet for åpningstid, det samme gjelder onsdag, men da før og etter jobbtid. Grafen er noe misvisende da bybruken er observert til å være nokså forskjellig i de ulike byområdene.

Figur: Den total byintensitet .

Empirien oppnådd på Kongsvinger en onsdag og en lørdag i mars er trolig noe generaliserende, men allikevel gir dagene et kvalitativt inntrykk av byen.

Kongsvinger har med dette gitt oss en indikasjon på hva som bestemmer vår bybruk, som videre gir en indikasjon på dagens byliv. Videre vil jeg bruke det Kongsvinger har fortalt til å drøfte menneskelig integrasjon i og med byen. Dette vil lede til noen tanker rundt byens betydelsen og fremtid og hvilke utfordringer en planlegger og landskapsarkitekt står ovenfor. La oss først se hva Kongsvinger forteller om bybruk i dag.

Kongsvinger og byen

I teoridelen redegjøres det for hvordan Maslows behovspyramide kan sammenlignes med en aktivitetspyramide, hvor den valgfrie aktiviteten først kan tilfredsstilles etter behovene rundt den nødvendige aktiviteten er dekket. Videre søkte oppgaven svar rundt omgivelsenes betydning for interaksjon. Gehls m.fl (2006) kvalitetskriterier for velbehag gir også en behovspyramide, hvor beskyttelse ligger til grunn som en mer primær faktor før søken etter komfort og herlighet. Komfort er menneskets utfoldelse og bruk mens herlighet blir en bonus som først kan tilfredsstilles når de foregående har blitt tilfredsstillt, slik som at en først kan slappe av å nyte solen når en først føler seg trygg i le for vind, i komfortable omgivelser. Dette gjelder først og fremst de valgfrie omgivelsene, som krever mer av omgivelsene, mens de nødvendige aktivitetene krever mindre.

Figur: Omgivelseestetikkens behovspyramide basert på aktivitet.

Den praktiske faktoren kan anses som en nyere faktor i mer moderne tid, som stadig har blitt gitt mer betydning i form av flere valgalternativer som tilbyr kjappere, enklere og billigere løsninger. Denne faktoren viste seg også i observasjonen og registreringen som en dominant faktor i dagens bybilde. Det som skiller den nødvendige og valgfrie

aktiviteten nærmere i form av omgivelsetetikkens krav til en, er deres krav til de praktiske forhold, hvorav den nødvendige vektlegger mer, mens de valgfrie ikke nødvendigvis baseres på. La oss se dette i Kongsvinger for å få det nærmere forklart.

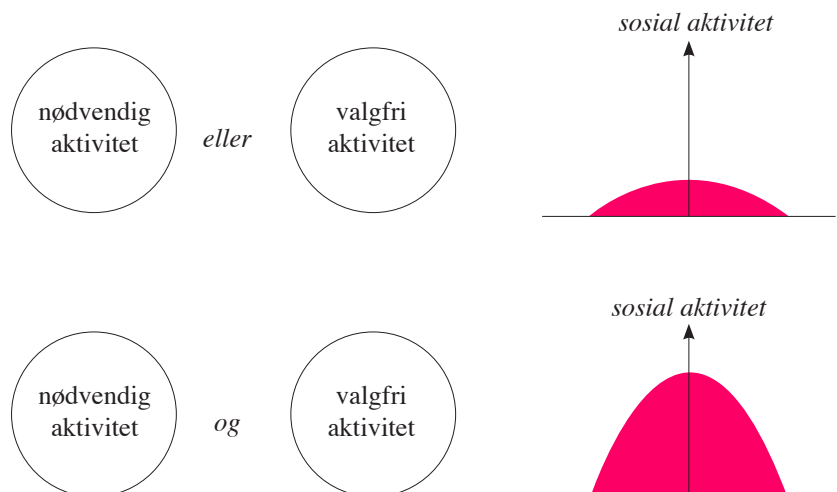
Kongsvinger forteller hvordan aktiviteten handel, fortsatt gis mye rom og plass i dagens bybilde, slik som den i dag også kjennetegner en by. Kongsvingers deltakere bruker byen mye ut ifra dette formålet, som i oppgaven er definert som en nødvendig aktivitet. Aktivitetstilbudet, både når det gjelder nødvendig og valgfri, og intensiteten forteller at Midtbyen er der hvor det skåres høyest på begge. Langeland derimot tilbyr færre aktiviteter, og intensiteten er her lavere, mens stasjonssiden blir liggende midt i mellom når det gjelder både tilbud og intensitet. Lekasjen av svenskehandelen er også en medberegnet effekt på søken etter praktiske forhold gjennom det billige. Dette forteller at de praktiske, enkle, lite tidskrevne og billige alternativer er foretrukket, og ved nødvendig aktivitet ligger dette i bunn av omgivelsetetikkens behovspyramide. Dette kan videre konstanteres ved bruk av Langeland, som gir lite beskyttelse og herlighet, Kongssenteret med dets kjedebutikker, som heller ikke tilfredsstillter til topps i pyramiden, og stasjonssidens mer sekundære kvalitetskriterier, men lave intensitet.

Med dette er Kongsvinger en by som er i et veiskille mellom den byen den engang var, som et sted for den nødvendige aktiviteten handel, til et sted hvor handelen fortsatt gis samme rom men i ny mening, og gjerne i form av den praktiske faktoren som brukerne bestemmer sin bruk etter. Dermed står de gamle mindre praktiske alternativene i dag tomme, eller i kamp for overlevelse med en eventuell ny virksomhet i prøveperiode. Kongssenteret er et konkret eksempel på dette, med nye handelsformer som tilfredsstillter behovspyramiden fra de mer primære behov i pyramiden, praktiske og beskyttende forhold, mens den øvrige eldre bybebyggelsen står mer tom eller kjempende. De som fortsatt kjemper er gjerne de som heller ikke ville overlevd blant de store varemerkene i de dyre lokaleiene i senteret. Andre eksempler

er dagligvarehandlene som flytter nærmere boligområdene og ut av sentrum, som dermed kan forårsake at latskapens velbehag, det praktiske, gir deg mulighet til ”å slippe” å reise til bysentrum.

Når det gjelder de valgfrie aktivitetene tilbys også mye av dette utenfor bysentrum i form av rekreasjon og idrett. Kulturtilbudene forholder seg mer i kjernen, men forbeholdt Midtbyen. Det er denne aktivitetsformen som i dag gir utslag for hvor det er mest byliv i Kongsvinger, som også kan underbygges ved intensitetsmålingene.

De to formene for aktivitet kan, som redegjort, gi en følgeaktivitet, den sosiale aktiviteten. Denne kan anses som en indikator på et godt byliv. Sosial aktivitet baseres på den nødvendige og valgfrie aktiviteten, og forlenges og utvides ved god tilrettelegging. Symptomene på for lite aktivitetstilbud vises blant annet ved lite sosial aktivitet. Dette forteller at et fullverdig byliv må tilfredsstille begge typer aktiviteter.

Figur: Indikator på sunt byliv.

Dette gjenspeiles i god bruk av Kongsvingers nye bibliotek og det omkringliggende parkområdet. Glåmdalen avis (Gjerstadberget 2010) skrev en artikkel om det nye bibliotekets pangstart, som har hatt en

økning på hele 202 prosent besøkende. Trolig skyldes dette både aktivitetstilbudet og omgivelsesestetikken. Her er det nå kafé, kulturtilbud, bokutlån og skole, samtidig ny arkitektur og et flott parkområde med flere aktivitetstilbud, blant annet en godt brukt skatepark. Dette viser nødvendig og valgfri aktivitet med mange tilbud som også tilfredsstiller de sekundære kriterier, komfort og herlighet i omgivelsesestetikkens behovspyramide.

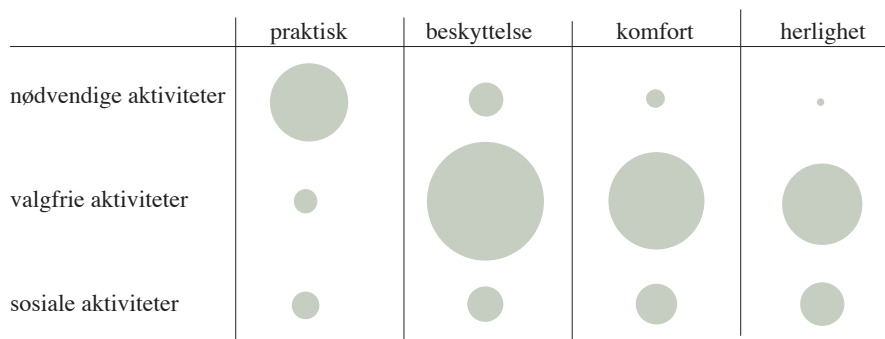
Sosial aktivitet kan også brukes som en indikator på omgivelsesestetikken. Slik som en by må tilby flere aktiviteter og gode omgivelser for å oppnå et fullverdig byliv, må tilbudene invitere til flere forhold etter omgivelsesestetikkens behovspyramide, slik at mulighetene for sosial aktivitet øker ved gode omgivelser for innbydende bruk. Spesielt når det gjelder valgfri aktivitet, men også ved nødvendig, må kriteriene følge ets hierarki for oppnåelsen av velbehag. Om omgivelsene eksempelvis er herlige, uten å tilby komfort for utfoldelse, vil ikke omgivelsene oppnå optimale forhold som tilfredsstiller for variert og aktiv bruk.

Figur: Indikator på god omgivelsesestetikk.

Promenaden som går langs elva er et annet eksempel som viser behov for å følge behovspyramidens hierarki med både herlige, komfortable og beskyttende forhold. En flott knyttende promenade som manuelt kan bringe deg fra et sted til et annet tilbyr noe herlige forhold, men uten fullstendig tilfredsstillende av komfortable forhold, med kun et ensidig utfoldelsestilbud. Dette kan sammenlignes med et fortau på lange strekninger uten interessante brytninger, slik som gangfeltet fra Midtbyen til Langeland. Uten muligheter for å sitte ned, stoppe opp, se, snakke og høre, tilbys ikke nok forhold for utfoldelse og omgivelsetestetikkens behovspyramide tilfredstiller ikke fullt etter sitt hierarki.

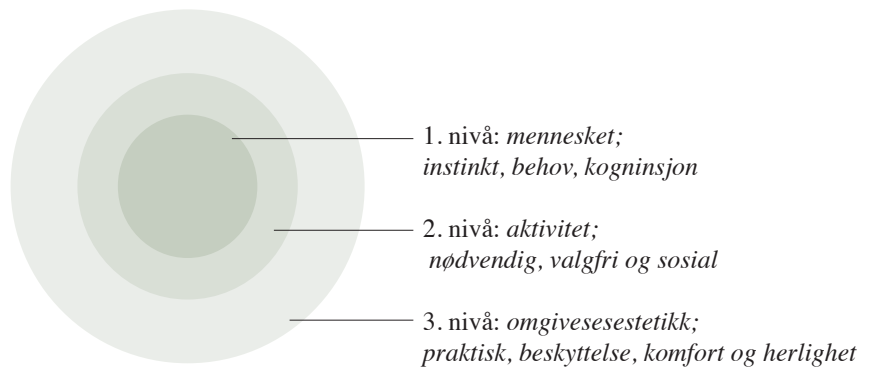
Observasjonene og registreringen oppsummeres til slutt i en vurdering av aktivitetenes krav til omgivelser. Modellen til Gehl, som viser sammenhengen mellom aktivitet og krav til omgivelsene (Gehl 2003), videreføres til en modell som viser sammenhengen mellom aktivitet og omgivelsetestetikk.

Figur: Krav til aktivitetenes omgivelser.

Kongsvinger forteller riktignok at sosial aktivitet er resultatet av et fullverdig byliv som krever tilrettelegging av både nødvendig og valgfri aktivitet, samtidig som omgivelsetestetikkens faktorer; praktisk, beskyttelse, komfort og herlighet legger det videre grunnlaget for bruk. Oppgavens oppbygningsmodell fra introduksjonen viser også

dette. Det modellen også forteller er at disse nivåene henger sammen med tiden, den tiden vi lever i og hvilken betydning bruken av byen har i tiden i forhold til formål.

Figur: Oppgavens inndeling for menneskelig interaksjon.

Dette bringer meg videre til en tanke rundt byens fremtid og dens troverdighet i tidens kontekst.

bybruk og byliv

- byen i går, byen i dag og byen i morgen

Menneske er først og fremst formålsstyrt, om det er instinktivt, behovsrelatert eller ved bevisste valg. Bestemmelser gjøres ut ifra formål, men formålene endres med samfunnet, og om samfunnets aktivitetstilbud og omgivelser ikke endres med tiden, søkes formålene dekt hvor mennesket utvikler alternativer. Dette kan i dag ses ved teknologiens overtakelse av flere av byens funksjoner, med blandt annet internetthandel -og kommunikasjon.

Byen er ikke ferdig bygd, så vår bruk av den utvikles. Vi beveger oss i bystrukturen som ble etablert hundretalls av år siden med helt andre forutsetninger enn de vi har i dag. Bylivet har beveget seg fra å være det mer nødvendige og primære til det mer valgfrie. Tidligere stiltes det ikke samme krav til kvalitet, byen måtte brukes uansett for nødvendig aktivitet. I dag derimot er kvalitet en avgjørende faktor for bruk, da store deler av bruken er valgfri. De nødvendige behov ses som en selvfølge og tas gjerne for gitt.

Byen har gjennom tidene hatt tre funksjoner; møtested, markedsplass og forbindelser (Gehl m.fl 2006). Møtested for informasjon og kommunikasjon, markedsplassen for utveksling av varer, og forbindelsene for gater som binder aktivitetene sammen. Bylivet var tidligere en integrert del av samfunnets funksjon, men funksjonene har forandret seg. I dag er ikke bylivet lenger dominert av den nødvendige aktiviteten. Til eksempel er både slakter, meieri, post, bank og andre aktiviteter i dag samlet innenfor et lokale, noe som betyr at strømmen i gaterommet stadig reduseres.

Foto:Post i butikk (Simen Skyer) og bank i butikk (Cathrine Sandhåland).

Møtestedene har blitt mer og mer elektroniske, den gamle markedsplassen planlegges som byens torg for å holde den årlige 17.mai talen, og de gamle paradegatene og offentlige gaterom er stillferdige bilgater med aktiviteten vendt innad i form av nymotens kjøpesentre. Gågatene ble riktignok presentert på 60-tallet, men om valgmulighetene viser seg å tilfredsstillende andre praktiske og beskyttende forhold, foretrekkes gjerne disse. Byen har beveget seg fra å være et sted for nytte, til et sted for å nyte, men paradokset er at byen mange steder fortsatt setter fokus på nytteverdi fremfor nytteverdi. Om fokuset fortsatt rettes mot bevaring av byens tidligere nytteaktiviteter vil det til slutt ikke være noe strøm igjen, og rommet blir et rom av sted fremfor et rom av strøm. Bylivet vil dermed bli av en helt annen betydning.

Rogers (1997) beskriver, i boken "Cities for a small planet", drabantbyer, industriområder, ringveier, kjøpesentre, parkeringsplasser og bilen selv som svaret på dagens by. Byens rom mellom bygningene er forsømt, og byliv forbindes med fremmedgjøring, isolasjon, frykt, kriminalitet, opphoping, trengsel og forurensing, fremfor pulserende plasser, livlige gater, marked, parker og fortauskafeer som gir en inkluderende by med sosial interaksjon. Kjøpesentrenes ankomst har en sentral rolle i denne utviklingen.

De moderne kjøpesentrene kom fra USA til Norge på 50-tallet, og har i løpet av de siste tjue årene firedoblet sine gulvareal. Kjøpesentrene opptar nå over 1/3 av detaljhandelen i markedet. Kjøpesentrene deles gjerne i tre; regionsssenterne, bydelssenterne og sentrumssenterne. Regionsssenterne er de som ligger utenfor byen, som regjeringen nå har satt en restriksjon ved. Liertoppen og dets kjøpesenter, som rammet bylivet i Drammen, er et slikt eksempel. Bydelssenterne ligger gjerne i drabantbyene, mens sentrumssenterne ligger mer integrert i sentrum. Det finnes videre to forskjellige sentrumssentre, de mindre som ligger integrert i gaten og dens bebyggelse i flere etasjer, og de som ligger avvisende mot gaten på et plan. Kongssenteret er av denne typen med sine 22 000 kvm og 47 butikker midt i Kongsvingers passerspiss

omringet av rådhus, sykehus, skoler og offentlig kommunikasjon ved Glommas bredder med begge hovedferdselsårene gjennom Kongsvinger ved hovedinngangene. Kjøpesenteret har en markant posisjon og virksomhet i Kongsvinger by med sitt store areal i byens kontekst. Thons nyere kjøpesenter i Charlottenberg, som åpnet i 2006, bare en halvtimes kjøretur fra Kongsvinger, har også gitt sitt preg til handelen i Kongsvinger, også når det gjelder flere gjennoreisende, men mer betydningsverdig med handelslekasjen fra innbyggerne selv. Dette kjøpesentret virker derfor som et regionsenter for Kongsvinger, og kan sammenlignes med slik Liertoppen påvirket Drammen.

Kongsvinger kan fra Rogers (1997) beskrivelse av dagens by, anses som et sted med et litt forsømt byliv. Med Langeland og Rasta som forstader, riksvei 2 som en ringvei, flere større parkeringsplasser med parkometre og den dominante bilbruken, er Kongsvinger på en mindre skala et svar på den typiske by i dag. Så hva med byen for i morgen?

Byen ble i oppgaven definert som den hverdagen vi lever og deltar i, eller knytter oss nærmest til som dagens behovsdekker. Behovene byen tilfredsstillter har endret seg fra det primære med å sikre gode levekår, til de mer sekundære behovene for realisering av drømmer og ønsker. Dette medfører at det stilles nye krav til byen. Med andre ord rår høyre hjernehalvdels ønsker og drømmer over den venstre hjernehalvdels rasjonalitet i måling av dagens livskvalitet. By og livskvalitet skal være to kompatible ord, byen skal ikke bare være et behovsdekkende sted for konsum, men også et behovsdekkende sted for fellesskap og selvutvikling høyere opp i pyramiden. Byen må planlegges fra både høyre og venstre hjernehalvdels tankegang, et flerbruksfunksjonelt sted for både formålsrasjonalitet og frisinnert utfoldelse, som tilfredsstillter i dag, samtidig som den imøtekommer historien og fremtiden.

I praksis vil planleggingen innebære byfortetting med både det bo-lignære og samfunnsnære, som skaper et sted hvor nødvendige og

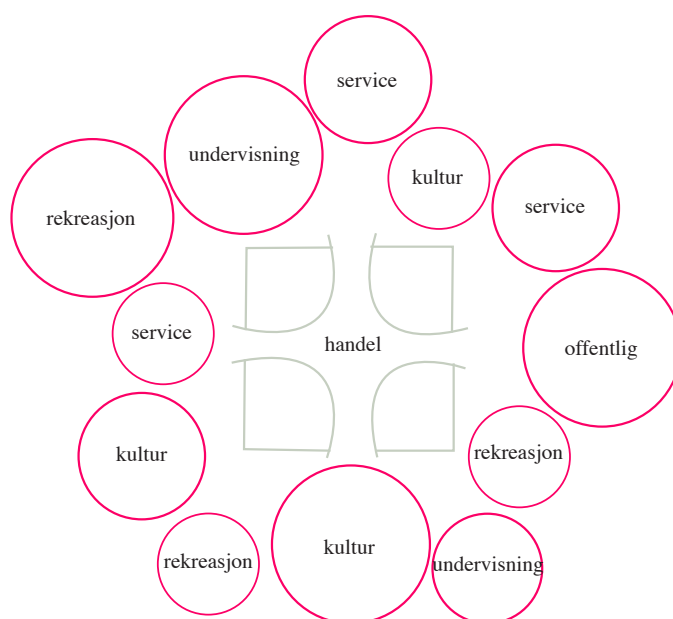
valgfrie aktiviteter overlappes i form av omgivelsesestetikken, hvor fellesskapet tilbake yter sosial aktivitet. Dette vil gi variert bymiljø med flere aktivitetstilbud som kan både tilfredsstillere og stimulere. Variasjon gjør det også interessant. Når det gjelder gode minner i form av tilknytning til stedet, er det viktig å sette barna i fokus for planleggingen, slik at barna har gode minner fra en god oppvekst på et sted de er stolte av.

En annen utfordring planleggerne i norden stadig utsettes for, er klima. Det planlegges ofte etter beskyttelse i de delene av året hvor været gir hardere forhold. Det en kan spørre, er om det er verdt å planlegge for sommermånedene, eller om det skal tas mer hensyn til hele året? Det kan bemerkes at godt vær ikke nødvendigvis er en solfull og varm sommerdag. Kongsvinger har bevist dette med sin Vinterfestival i februar, som vekker liv i vintergatene. Årstidenes overganger presses også stadig mot nye grenser, med blant annet uteservering under varmelamper.

Andre utfordringer planleggingen byr på er det alderssegregerte samfunnet, med oppdelte brukergrupper for ulike områder, samt avdemokratiseringen med stadig større private arenaer. Kjøpesentrene er et eksempel på dette, som forårsaker at den offentlige gateaktiviteten tynnes ut, i tillegg til muligheten for å nekte deler av samfunnsdeltakerne adgang. Derfor vil det i fremtiden være preventivt å skille mellom handel og kultur, for å oppnå et aktivt fremfor passivt byliv. En annen grunn for dette er at handelen er i ferd med å spise opp kulturen, i form av kjøpesentre som en altinkluderende institusjon, som idag ikke tilfredsstillere omgivelsesestetikkens behovspyramide, men som stadig jakter høyere opp i pyramiden på jakt etter full komfort og herlighet.

Om kjøpesentrene kun inneholder handel og samarbeider ut mot gaten, og all annen aktivitet blir lagt i den offentlige byen for øvrig, vil dette sammen med byens kontekst og historie, i form av identitet, kunne være med å løfte byen videre.

Oppsummert kan figuren under ses som en realistisk bymodell for fremtidig byplanlegging i mange byer, deriblant Kongsvinger, hvor vi fortsatt kan elske våre kjøpesentre, men fortsatt ha et aktivt byliv utad.

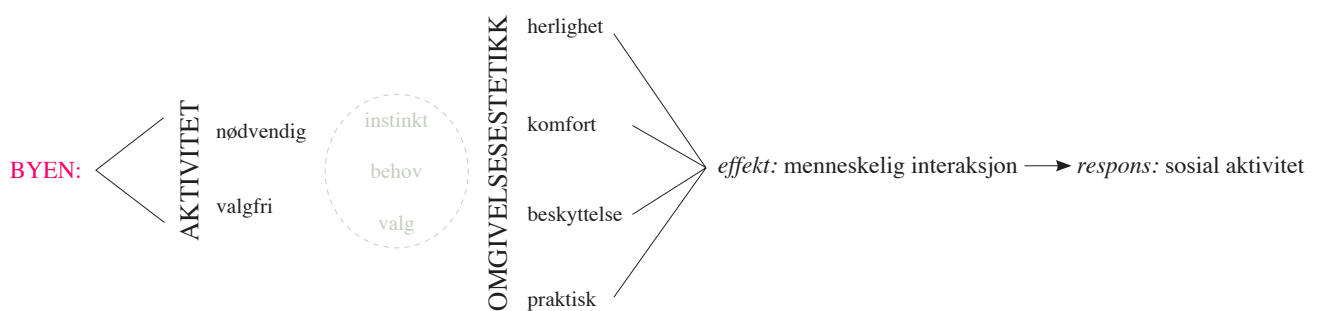

Figur: Fremtidens bymodell.

avslutning

- konklusjon

I oppgavens introduksjon redegjøres for oppgavens overordnede siktemål og problemstilling; først og fremst forstå hva som bestemmer vår bybruk, for så å få en indikasjon på betydeligheten og fremtiden av en by, gjennom mennesket som deltakeren i et samfunn som tilfredsstillende våre behov. Oppgaven tar ståsted i at stedet, plassen og gaten er en naiv teori om byen, og ikke er annet en byens organiserende elementer. Det er brukerne og deres integrasjon i og med dets elementer som er den sanne definisjon. Det kommer frem at elementene er aktiviteten, eller formålet, som igjen er et resultat av den instinktive drift, behovene og de valgene vi gjør i henhold til omgivelsene. Byliv er et resultat av nødvendig og valgfri aktivitet, drevet av de indre drifter som videre prioriterer etter omgivelsenes forhold. Effekten er menneskelig interaksjon, og responsen er sosial interaksjon, som indikerer bruken av byen og dets byliv. Jeg fullfører modellen som ble utarbeidet fra teoridelen;

Figur: Konklusjon.

Forholdene mellom tettstedsbefolkning og spredt befolkning øker, ved at stadig flere flytter mot byen. Dermed blir byen stadig gitt større belastning som et sted for tilfredsstillende for flere. Byen forstås som et behovsdekkende samfunn, hvor behovene endrer seg. Byen er dynamisk og planleggerne må imøtekomme den urbane transformasjon samtidig som helheten må ses i sin originalitet. Byen har en historie, men den må også ha en fremtid. En by for fremtiden er et sted hvor mennesket integrerer i harmoni med dets omgivelser.

ressurser —————> forbindelser —————> gjennomføring —————> visjon

Byen reflekterer de verdier, dedikeringer og løsninger fra det samfunnet den inneholder, en bys suksess avhenger derfor av deres innbyggere, deres ledelse og prioriteringer. Byen eksisterer ikke uten dets deltakere, og et godt byliv vises ved deres bybruk. Oppgaven forteller hvordan aktivitetstilbud er byens ressurser, veinettet er dets forbindelser, og deltakernes adferd er gjennomføringskraften. Fremtiden ligger videre i eksistensen av en visjon, en visjon om hva som gjør eller kan gjøre byen til et godt sted å være samfunnsborger. Da Kongsvinger er oppgavens sted for undersøkelse spør jeg til slutt; hva er deres visjon?

Illustrasjon: Det nye Rådhuskvarartalet
(L2/IN'BY) Samme utsnitt som foto s.58.

Vingers visjon

- et lite innblikk i Kongsvingers videre vei

Oppgaven forteller om byen på bevegelse til å være et sted for nytelse fremfor nytte. Derfor må det i større grad planlegges mer for valgfri aktivitet. Dette er også en viktig utfordring og visjon for Kongsvinger. Observasjonen og registreringen viste at bybruken er dominert av den nødvendige aktiviteten handel, som i dag leder til kjøpesentre og et vrent byliv innad. Dette resulterer i en inaktiv by som forteller hvordan byen en gang var, men som nå ligger brakk. Øvrebyen er et slikt område som har ligget brakk i lengre tid, Stasjonssiden ser ut til å være neste, sammen med deler av Midtbyen som lider under Kongsvingers virksomhet.

Dette viser til mange av landets byers utfordringer, elveskinner, stasjonssbyer, forstader, drabantbyer og kjøpesentre. Mange av landets byer har oppstått ved en elv, flere fikk togstasjonen lagt på motsatt side av bysentrum, og de aller fleste har fått kjøpesentre og forstader. Kongsvinger er en av disse byene og fremstår med dette som den typiske norske småby som streber etter byvekst for å overleve. Kongsvinger har mange faktorer som gjør byen til det den er i dag og sliter med å opprettholde en befolkningsvekst. Byen leker innbyggere, og folket oppsummerer selv med at det er få jobber, det tar litt for lang tid å komme seg til Oslo, det er litt for lite som skjer på fritida, og bysentrum er litt stygt. Visjonen har lenge vært ”det går itte”... Men som Tom Nordli sa da han bestemte seg for å trene Kongsvinger IL i 2008; ”det årnar sæ i Fredrikstad”.

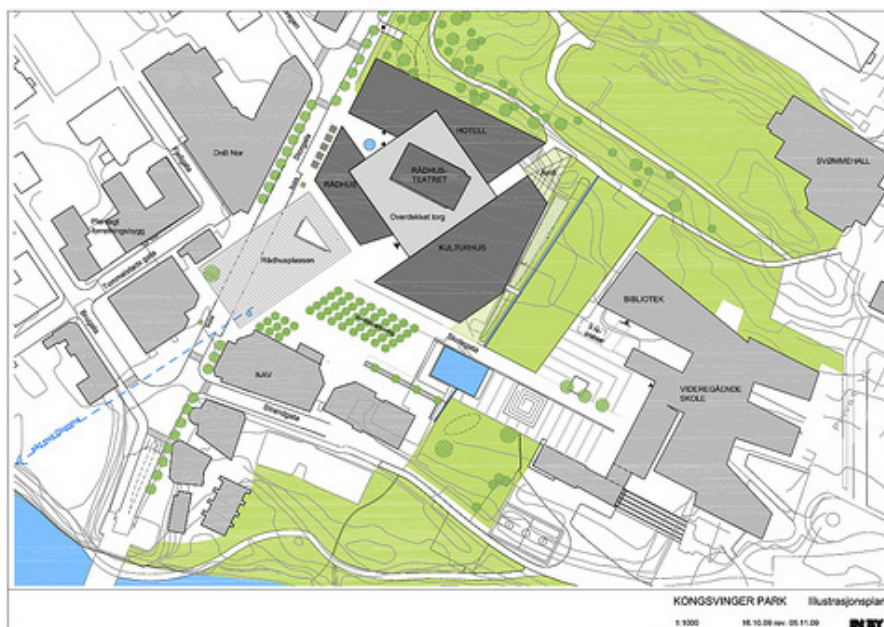
Kongsvinger har de siste årene utviklet en visjon og satt i gang flere planer og tiltak for å skape byvekst (Kongsvinger kommune 2009). Det er ikke lenger nok med internett, kjøpesenter, kebab og parkering for et ønske om en tilknytning til et sted. Det er sunt å lengte vekk i en periode i livet, så lenge man engang lengter tilbake. Det kan fortelle om en god by.

Kongsvinger kommune har satt i gang flere prosjekter for å bli en attraktiv by å lengte hjem til. Samtidig har byen en målsetting med å

Figur: Kongsvingers byutvikling.

tiltrekke folk utenfra. Det tas sikte på en utvikling i form av identitet som høyskoleby, med utvidelse av politihøyskolens avdeling litt nord for Kongsvingers bysentrum. Dette kan tilby et friskt tilskudd til byen med et voksende studentmiljø.

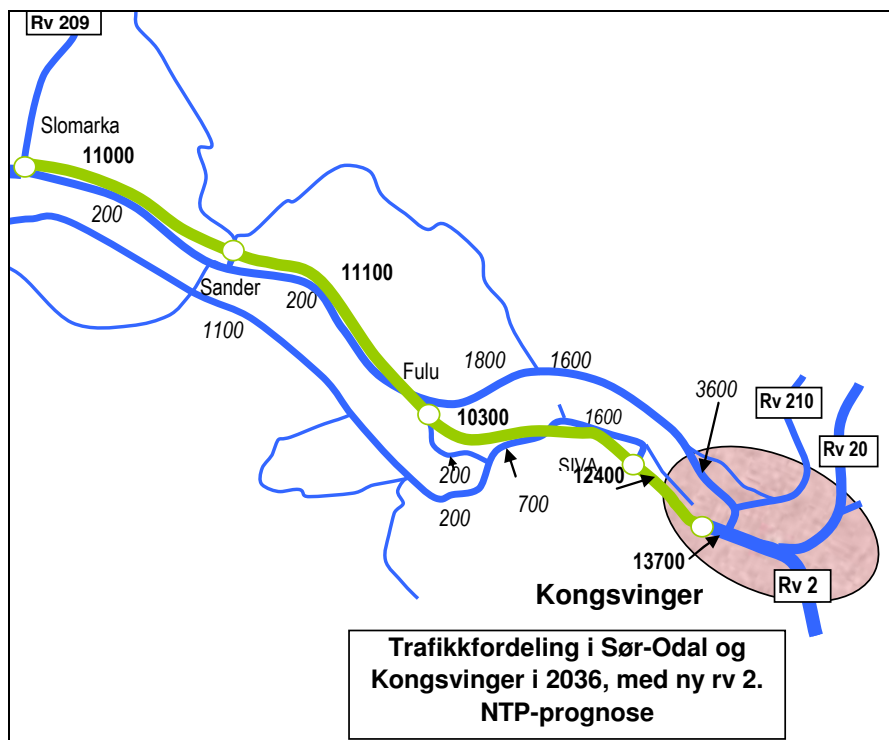
Det skilles mellom pågående prosjekter og utviklingsprosjekter i kommunen. Av de pågående er Kongsvinger park et av de større satsningsprosjektene som er i prosess. I 2007 vedtok Kommunestyret en reguleringsplan for Rådhuskvartalet og sentrum videregående skole i Midtbyen som en start på et nytt bysenter. Sentrum videregående skole er i dag ferdigstilt med nytt bibliotek og nye omgivelser. De videre planene inneholder et nytt rådhus sammen med et kulturhus, som skal inneholde både kulturscene, kino og hotell. Dette skal ferdigstilles innen 2012.

Illustrasjon: Det nye Rådhuskvartalet og sentrum videregående skole (L2/IN'BY).

Videre skal det skje en rehabilitering av svømmehallen og andre idrettsanlegg i byen, deriblant er det en ny anleggsplan på Gjemselund som inkluderer både fotball, friidrett og isbane. I tillegg skal det ferdigstilles et roanlegg ved Vingersjøen.

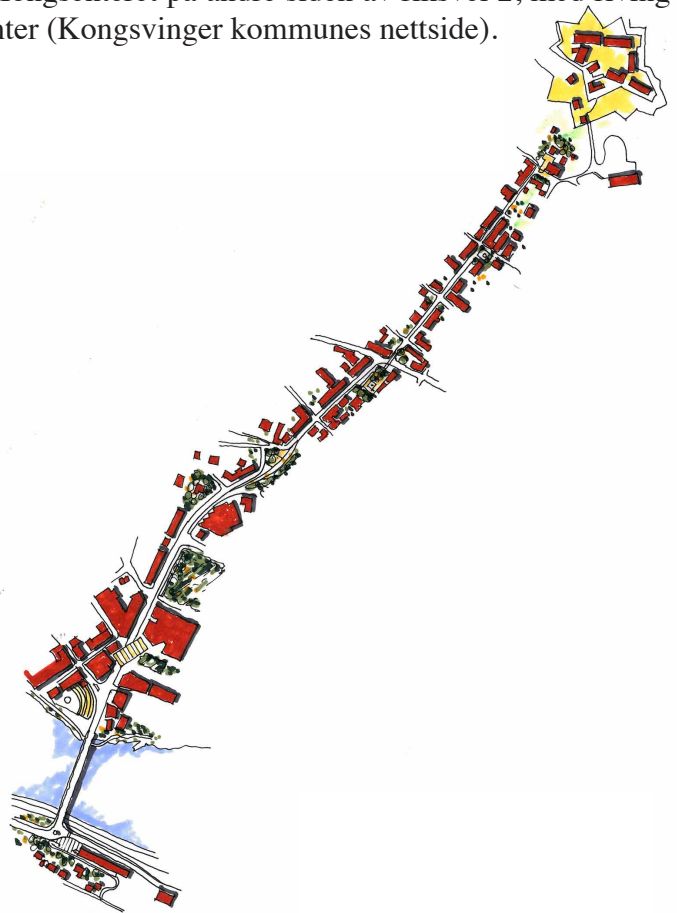
Et annen prosjekt Kongsvinger kommune deltar i, er et prosjekt sammen med svenske kommuner om en utvikling av en europavei mellom Gävle og Oslo. Dette skal gi en utpekt øst-vestlig forbindelse mellom landene med sikte på en utvikling av næringsliv, arbeidsmarked og pendling. Riksvei 2 vil bli en del av dette prosjektet med en videreutvikling av firefelts motorvei fra Oslo. Riksvei 2 vil dermed ankomme Kongsvinger på sørsiden, mot dagens nordside. Når den nye riksveien blir lagt om til sørsiden av byen, vil gjennomgangstrafikken på sørsiden bli borte og trafikken vil bli av mer lokal betydning. Det antas at dette ikke vil ha noen stor effekt på byen, da riksveien i dag allerede svinger før sentrumskjernen.

Figur: Ny trase for Rv 2 og trafikkfordeling i 2036 (Statens vegvesen).

Når det gjelder utviklingsprosjekter, ønsker byen å bygge videre på dens identitet som festningsby. Nasjonale festningsverk, som forval-

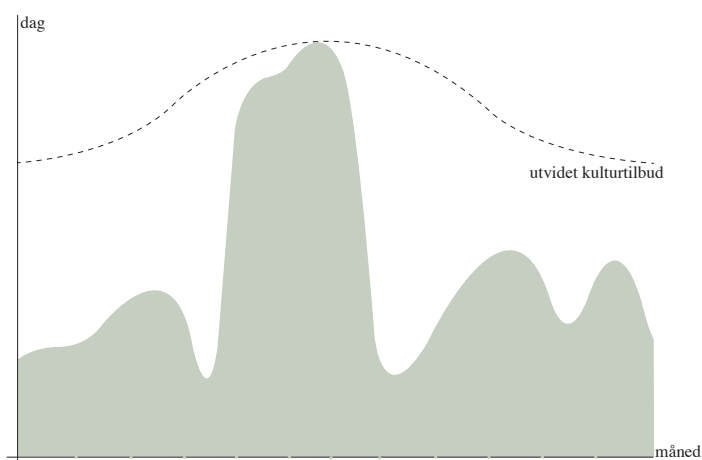
ter 14 av Norges historiske festninger, har en strategi for utvikling av festningen under navnet "Kulturfestningen i Grenseland". Festningen vil inneholde museum, kulturarena, kurs – og konferansesenter og hotell. Identitet er også noe kommunen ville satse på med den utlyste konkurranse om en Festningsaveny fra stasjonssiden, over bybroa, opp Storgata og gjennom Øvrebyen opp til festningen, som et bybindende prosjekt. Et annet utviklingsprosjekt er Øvrebyen park, hvor det tas sikte på å ivareta det historiske preg samtidig tilføre nye boliger på den gamle gartneritomta. To andre påtenkte prosjekter i Midtbyen er Haugekvartalet med forretninger, kontorer og boliger i den eldre delen som ligger brakk etter Kongssenterets overtakelse av bylivet, og en utvidelse av Kongssenteret på andre siden av riksvei 2, med riving av dagens brusenter (Kongsvinger kommunes nettside).

Figur: Festningsavenyen (IN'BY m.fl. 2010).

Bysatsningen viser en klar tanke om Midtbyen som bysenter, med videre tilknytning til Øvrebyen og byens identitet. Stasjonssiden og Langeland har en mer usikker fremtid i møte. Langeland er et tidligere industriområde som i dag har en handeldominans, og i motsetning til bolig, har ikke handel en levetid på mer enn noen titalls år. Stasjonssiden har også et handelsdominant bruksområde, som allerede viser tendenser til manglende bruk, med hovedsakelig den eldre generasjon som brukergruppe.

Kultur er en viktig del av de valgfrie aktivitetene, og jeg velger å tro det er et viktig satsingsområde for byens betydning og overlevelse for fremtiden. Tidligere i oppgaven ble Kongsvingers kulturprogram presentert. Med et utvidet kulturtilbud i byen, vil det også være mulig for en utvidelse av aktivitetsnivået.

Figur: Utvidet kulturtilbud.

Kongsvinger er i dag en by med visjoner for en fremtid. Nå gjenstår det bare å se om en vakrere by med satsing på kultur og identitet sammen med en utvidet motorvei, timesekspres, utvidet togtilbud, barnehageplasser, skoletilbud, og 1/3 av boligprisene i Oslo sammen kan rekruttere unge voksne til Kongsvinger?

APPENDIKS

- referanser

referanser

kildeliste og bildeliste

Kildeliste

- Appleton, J. 1975. *The aesthetics of landscape*. Wiley, London.
- Asmund Hanslien. 2009. Gudbrandsdølen dagningen. 30.12.2009. <http://www.gd.no/nyheter/article4782121.ece> (lest 24.02.2010).
- Butenschøn, Peter. (2009). *Byen, en bruksanvisning*. Oslo, H. Aschehoug & Co. 224 s.
- Byen vår, organisasjon i kongsvinger. byen-var.no (lest 17.03.2010).
- Carlson, Allen. (2002). *Environmental aesthetics*. In E. Craig (Ed.), *Routledge Encyclopedia of Philosophy*. London: Routledge.
- Riise, Ragne og L. Bøhren. 2008. *Her er det best å bo, og her er det verst*. Dagens næringsliv, 11.08.2008. <http://www.dn.no/forsiden/politikkSamfunn/article1461694.ece> (lest 30.04.2010).
- Darwin, C. (1895). *On the Origins of Species, by Means of Natural Selection*. London, John Murray.
- Gehl, Jan, F. Brack og S. Thorton. 1977. *The Interface between Public and Private Territories in Residential Areas*. A study by students of Architecture at Melbourne University. Melbourne University 1969. 89 s.
- Gehl, Jan. (2003). *Livet mellom husene, udeaktiviteter og udemiljøer*. København, Arkitektenes forlag. 7-12 s.
- Gehl, Jan, Lars Gemzøe, Sia Kirknæs og Britt Sternhagen Søndergaard. 2006. *Det nye byliv*. København, Arkitektenes forlag. 8-15, 70-71, 106-107 s.
- Gjerstadberget, Kari. 2010. *Pangstart for det nye biblioteket*. Glåmdalen, 06.01.2010, 14 s.
- Kommuneloven. 1997. Lov av 1.mars 1997 §3.5 om by.
- Kongssenterets nettside. <http://www.kongssenteret.no/om-kjoepesenteret.103265.no.html> (lest 21.04.2010).
- Kongsvinger kommune. 2009. *Kommuneplanen 2010-2021*. Kongsvinger.
- Kongsvinger kommune. 2007. *Stedsanalyse – Kongsvinger sentrum*. Kongsvinger.
- Kongsvinger kommunes nettside. <http://www.kongsvinger.kommune.no/no/Artikler/Fakta-om-Kongsvinger/Fakta-om-Kongsvinger1/Kongsvinger-i-dag/> (lest 15.03.2010).
- Kunnskapsforlaget. 2005. *Store Norske Leksikon*. 4. utgave. Oslo. Bind 1: 153, bind 3: 95, bind 4: 4, 135, 573, 601, bind 9: 220, bind 12: 192, og bind 14: 299 s.
- Maslow, A. H. 1943. *A theory of human motivation*. *Psychological Bulletin*, 50, 370-396
- Miljøverndepartementet. 2009. *Statens bymiljøpris*. Regjeringen 2009. http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/tema/planlegging_plan-_og_bygning_sloven/by_og_tettsted/bymiljoiprisen.html?id=408531 (lest 30.04.2010).
- Moldstad, Bjørn. *Kongsvingerfilene*, episode 4. kongsvinger.no (sett 30.04.2010).
- Rema1000 nettside. <http://www.rema.no/rema/merkevaren/> (lest 31.03.2010).
- Repstad, Pål. 1998. *Mellom nærhet og distanse, kvalitative metoder i samfunnsfag*. 3. utgave. Oslo, Universitetsforlaget.
- Rogers, Richard. 1997. *Cities for a small planet*. London, Fpaber and Faber. 8-9 og 14-15 s.
- Spacescape. *Spatiala analyser & strategisk design*. http://www.spacescape.se/pdf/Om_Space_syntax.Spacescape_AB.pdf. (lest 31.03.2010).
- Statistisk sentralbyrå. 2008. *Befolkning 2008*. Oslo: Statistisk sentralbyrå
- Statistisk sentralbyrå. 2009a. *Befolkningsstatistikk 2009*. Oslo: Statistisk sentralbyrå
- Statistisk sentralbyrå. 2009b. *Tall om kongsvinger kommune 2009*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Statistisk sentralbyrå 2009c. *Tall om Kongsvinger/Kongsberg/Gjøvik/Hamar/Lillehammer kommune 2009*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Statistisk sentralbyrå. 2004. *Utpøving av nordisk tettstedsdefinisjon i Norge*. 2004. Rapport 12/2004. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Statistisk sentralbyrå. 2010. *Befolkningsstatistikk Kongsvinger*. Oslo: Statistisk sentralbyrå
- Zajonc, R. B. *Feeling and Thinking: Preferences Need No Inferences*. *American Psychologist*, 1980, 35, 151-175 s.

Begrepsdefinisjoner, uthevet i grå kursiv, er hentet fra Kunnskapsforlagets Store Norske Leksikon der ikke annet er oppgitt.

Bildeliste

- Side 7:** Statistisk sentralbyrå. 2009a. *Befolkningsstatistikk 2009*. Oslo: Statistisk sentralbyrå
- Side 12:** Crestock, Aftenposten. 07.10.08. <http://www.aftenposten.no/nyheter/uriks/article2699450.ece> (sett 01.03.2010).
- Side 18:** Gehl, Jan. (2003). *Livet mellom husene, udeaktiviteter og udemiljøer*. København, Arkitektenes forlag. 9 s.
- Side 19:** Gehl, Jan, F. Brack og S. Thorton. 1977. *The Interface between Public and Private Territories in Residential Areas*. A study by students of Architecture at Melbourne University. Melbourne University 1969. 89 s.
- Side 22:** Rema 1000 nettside. <http://www.rema.no/rema/merkevaren/> (sett 31.03.2010).
- Side 35:** Spacescape. *Spatiala analyser & strategisk design*. http://www.spacescape.se/pdf/Om_Space_syntax.Spacescape_AB.pdf. 6 s. (sett 31.03.2010).
- Side 36:** Spacescape. *Spatiala analyser & strategisk design*. http://www.spacescape.se/pdf/Om_Space_syntax.Spacescape_AB.pdf. 9 s. (sett 31.03.2010).
- Side 40:** Kongsvinger kommune. 2007. *Stedsanalyse – Kongsvinger sentrum*. Kongsvinger.
- Side 41:** Kongsvinger kommune. 2007. *Stedsanalyse – Kongsvinger sentrum*. Kongsvinger.
- Side 52:** Byen vår, organisasjon i kongsvinger. byen-var.no (sett 17.03.2010).
- Side 53:** Marius Torgersrud, Scanpix. Dagbladet 12.11.2009. http://www.dagbladet.no/2009/11/12/sport/tippeligaen/fotball/kongsvinger/adecco_ligaen/9016573/ (sett 05.04.2010)
- Side 68:** Statistisk sentralbyrå. 2009b. *Tall om kongsvinger kommune 2009*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Side 69:** Metrologiske institutt/yr.no (sett 20.03.2010 og 24.03.2010).
- Side 69:** Metrologiske institutt. eklima.met.no/
- Side 87:** Statistisk sentralbyrå. 2009b. *Tall om kongsvinger kommune 2009*. Oslo: Statistisk sentralbyrå.
- Side 102:** Simen Skyer, norsk design. <http://www.norskdsgn.no/> (sett 31.03.2010).
- Side 102:** Cathrine Sanhåland. magasina.net/?side=nyhet&id=289 (sett 02.05.2010)
- Side 108:** L2 arkitekter / IN'BY. 2009. *Rådhuskvartalet i Kongsvinger - et løft for by og region*. Oslo.
- Side 110:** L2 arkitekter / IN'BY. 2009. *Rådhuskvartalet i Kongsvinger - et løft for by og region*. Oslo.
- Side 111:** Statens vegvesen. <http://www.vegvesen.no/binary?id=29567> (sett 08.04.2010).
- Side 112:** IN'BY, Inge Lødner og Irene Rasmussen. 2010. *Festningsavenyen Kongsvinger, program for utforming*. Oslo

Foto, figurer, kart og tabeller er utarbeidet av forfatteren selv der ikke annet er oppgitt.

